

TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ: SORUNLAR VE SAVUNU ALANLARI

Hazırlayan:

Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar

Prof. Dr. Hakan Acar

Selin Berghan

2018

Uluslararası Çocuk Merkezi,

Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs, Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara

Tel: +90 312 290 23 66 - Faks: +90 312 266 46 78

e-mail: bilgi@cocugasiddetionluyoruz.net

Bu yayın, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından UNICEF'in teknik desteği ile uygulanan "Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi" projesi kapsamında üretilmiştir. Bu yayının içeriği yazarın sorumluluğundadır ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği ve / veya Proje ortaklarının görüşlerini yansıtmak için alınmaz.

GİRİŞ

RAPORUN İÇERİĞİ, AMACI VE YÖNTEMİ

BÖLÜM I: ÇAĞDAŞ ÇOCUKLUK ANLAYIŞI ve ÇOCUĞUN İYİ OLMA HALİ

- 1.1. Çağdaş Çocukluk Anlayışı
- 1.2. Çocuğun İyi Olma Hali ve Çocuk Koruma
- 1.3. Zarar Görebilirlik

BÖLÜM II: ÇOCUĞUN KORUNMASI ve ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

- 2.1. Çocuk Korumada Sistem Yaklaşımının Önemi
- 2.2. Çocuk Koruma Sisteminin İlkeleri
- 2.3. Çocuk Koruma Sisteminde Bağlam ve Dinamikler
- 2.4. Çocuk Koruma Sisteminin Aktörleri ve Bileşenleri

BÖLÜM III: TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

- 3.1. Yasal Düzenlemeler
 - 3.1.1. Ulusal Düzenlemeler
 - 3.1.2. Uluslararası Düzenlemeler
- 3.2. Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişi
- 3.3. Türkiye'de Çocuk Koruma Hizmetlerinin Koordinasyonu
- 3.4. Korunma İhtiyacı İçinde Olan Çocuklara Yönelik Politika Belgeleri ve Hizmetler
 - 3.4.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
 - 3.4.2. Millî Eğitim Bakanlığı
 - 3.4.3. Sağlık Bakanlığı
 - 3.4.4. Adalet Bakanlığı
 - 3.4.5. Belediyeler
 - 3.4.6. Sivil Toplum Örgütleri
 - 3.4.7. Üniversitelerin Çocuklarla İlgili Birimleri ve Çocuk Koruma Merkezleri

BÖLÜM IV: TÜRKİYE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE BÜTÜNCÜL-ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

- 4.1. Yasal Düzenlemeler ve Politikalar
- 4.2. Hizmetler ve Hizmet Sunma Mekanizmaları
- 4.3. Kapasite
- 4.4. Koordinasyon
- 4.5. Hesap Verebilirlik
- 4.6. Verilerin Kaydedilmesi ve Paylaşılması

BÖLÜM V: TÜRKİYE'DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

- 5.1. Çocuk Koruma Sistemine İlişkin Genel Öneriler
 - 5.1.1. Yasal Düzenlemelere ve Politikalara İlişkin Öneriler
 - 5.1.2. Hizmetler ve Hizmet Sunma Mekanizmalarına İlişkin Öneriler
 - 5.1.3. Kapasiteye İlişkin Öneriler

-
- 5.1.4. Koordinasyona İlişkin Öneriler
5.1.5. Hesap Verebilirliğe İlişkin Öneriler
5.1.6. Verilerin Kaydedilmesi ve Paylaşılmasına İlişkin Öneriler
5.2. Sivil Toplum Örgütlerinin Savunu Alanlarına İlişkin Öneriler

KULLANILAN KAYNAKLAR

Ek 1: Görüşme yapılan kamu kurumları, STÖ'ler ve uluslararası kuruluşlar listesi

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1. Çocuğun Zarar Görebilirlik Spirali
Şekil 2. Çocuk Koruma Sisteminin Basamakları
Şekil 3. Çocuk Koruma Sistemi: Bağlam ve Dinamikler
Şekil 4. Çocuk Koruma Sistemi: Aktörler, Bağlamlar ve Bileşenler
Şekil 5. Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin İşleyişi
Şekil 6. Yeni Çocuk Koruma Modeli

TABLolar LİSTESİ

- Tablo 1. Çocuğun İyilik-Hali: Alanlar, Bileşenler ve Göstergeler
Tablo 2. Çocuğun İyi Olma Halinin Belirleyicileri
Tablo 3. Çocuk Korumada Atomistik ve Bütüncül Yaklaşımlar
Tablo 4. Çocuk Koruma Kanunu'nda Yer Alan Tedbir Kararları ve Sorumlu Kurumlar
Tablo 5. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuğa Yönelik Hizmetleri
Tablo 6. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çocuğa Yönelik Hizmetleri
Tablo 7: Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinin 2017 Yılı Bütçe Ödenek ve Gerçekleşmeleri
Tablo 8. Belediyelerin Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Giderleri

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ADM:	Aile Danışma Merkezi
AMATEM:	Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi ve Eğitim Merkezi
AÇSHB:	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASDEP:	Aile Sosyal Destek Programı
ASPB:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ASPİM:	Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü
BM:	Birleşmiş Milletler
ÇEMATEM:	Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri
ÇHS:	Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
ÇİM:	Çocuk İzlem Merkezi
ÇKK:	Çocuk Koruma Kanunu
ÇKÖSH:	Çocuk Koruma ve Önleme Sistemleri Haritası
ÇODEM:	Çocuk Destek Merkezleri
ÇÖGT:	Çocuklara Özgü Güvenlik Tedbirleri
DS:	Denetimli Serbestlik
ENOC:	Çocuk Ombudsmanları Avrupa Ağı
GDSHM:	Gençlik Danışma ve Sağlık Hizmet Merkezi
HEM:	Halk Eğitim Merkezi
HİE:	Hizmet İçi Eğitim
IOM:	Uluslararası Göç Örgütü
KDK:	Kamu Denetçiliği Kurumu
KDT:	Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler
KDT Yönetmeliği:	Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik
KİOÇ:	Korunma İhtiyacı Olan Çocuk
LGBTİ:	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
MEBBİS:	Milli Eğitim Bakanlığı Bilişim Sistemleri
RAM:	Rehberlik Araştırma Merkezi
SABİM:	Sağlık Bakanlığı İletişim Merkezi
SGDD:	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SHM:	Sosyal Hizmet Merkezleri
SHU:	Sosyal Hizmet Uzmanı
SSÇ:	Suçta sürüklenen çocuk
STÖ:	Sivil Toplum Örgütü
STÖ:	Sivil Toplum Örgütü
SYDV:	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TCK:	Türk Ceza Kanunu
TİHEK:	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
UNICEF:	BM Çocuklara Yardım Fonu
UNHCR:	BM Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİRİŞ

Çocuk haklarının hayata geçirilmesi, demokratikleşmenin önemli göstergelerinden biri olduğu halde, çocuğa karşı şiddet küresel ölçekte bir sorun olmaya devam etmektedir. Çocuklar; evde, sokakta, okulda, işte ve bakım kurumlarında, ebeveynlerinden, öğretmenlerinden, kamu görevlilerinden ve diğer çocuklardan şiddet görmektedirler. Her çocuğun korunmaya ihtiyacı vardır. Bazı çocuklar, cinsiyet, engel durumu, etnik kimlik, yaş gibi özellikleri nedeniyle daha fazla risk altındadırlar. Bu özellikler kesiştiğinde riskler de katlanarak artmaktadır.

Şiddetin hem çocuklar hem de toplumlar üzerinde psikolojik, sosyal, ekonomik birçok olumsuz sonucu vardır. Şiddetin önlenmesi mümkünken, şiddetin olumsuz etkilerini tamamen telafi edebilmek neredeyse imkansızdır. Devletler, çocuğa karşı şiddetin önlenmesi konusundaki yükümlülüklerini başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BM ÇHS) olmak üzere, uluslararası sözleşmelerle teyit etmiş ve bu yükümlülüklerini önleme, müdahale ve iyileştirme mekanizmalarını kapsayan sistemler aracılığıyla yerine getirme taahhüdü vermiştir. BM Çocuğa Karşı Şiddet Araştırması (2006) ve BM Çocuk Hakları Komitesi'nin 13. Genel Yorumu da tüm şiddet biçimlerini tanımlayan ve müdahale eden mekanizmaları içerecek şekilde çocuk koruma alanının güçlendirilmesi gereğine vurgu yapmaktadır. Bu türden bütünsel bir yaklaşım sağladığı için sistem yaklaşımı; UNICEF, Save The Children World Vision ve Child Frontiers gibi uluslararası çocuk hakları kuruluşlarının da çabalarıyla çocuk koruma alanında tercih edilmektedir (Terre des Hommes 2014, UNICEF 2011).

Çocukların korunmasına ilişkin bu yükümlülüklerin yerine getirilmesi eğitim, sağlık, aile, adalet, sivil toplum gibi birçok alandaki hizmetin etkili ve verimli koordinasyonu ile mümkündür. Bu alanlardaki hizmet ağının birbirine bağlı olması; çocuk "tökezlediğinde" düşmesini engellemesi, "düşüyse" ayağa kalkmasını sağlaması gerekmektedir. Hizmetler ve sektörler arasındaki ilişki ağı ne kadar güçlüyse çocuğun tökezleme olasılığı o kadar azdır; ancak boşluklar, çocuğun doğrudan düşmesine neden olur. Sistem yaklaşımı; ilgili tüm birim ve aktörlerin dahil olduğu, farklı şiddet biçimlerini ve çocuklar arasındaki yaş, cinsiyet, engel durumu, sosyo-ekonomik düzey gibi farklılıkları dahil eden bütüncül bir bakış sağlamaktadır.

Türkiye, yaklaşık 25 milyon olan çocuk nüfusuna çeşitli hizmetlerle koruma sağlamaya çalışmaktadır. Türkiye'de çoğu Suriyeli olmak üzere yaklaşık 4 milyon sığınmacı ve mülteci yaşamaktadır ve bu grubun yaklaşık 1,7 milyonunu¹ çocuklar oluşturmaktadır. Son dönemde, çocuklara sunulan hizmetlerin nitelik ve nicelik bakımından iyileştirilmesi için birçok yasal, yapısal ve uygulamaya dönük değişiklikler yapılmıştır. Ancak bu çabalar, hizmetler ilgili yaşanan sorunlar, değişen toplum yapısı ve farklılaşan sorunlar, toplumda şiddetin artması ve normalleşmesi vb. sonucu

1 UNICEF Turkey 2018 Humanitarian Situation Report, downloaded from (www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.%2025%20-%20September%202018.pdf)

giderek daha fazla çocuğun Şiddetin doğrudan ya da dolaylı mağduru olmasına yeterli olamamaktadır.

Bu çalışmanın amacı sistem yaklaşımı temelinde Türkiye’de ocuk koruma sisteminin genel bir haritasını çıkarmak; çocuğun korunması sürecindeki hizmet ve kaynakları değerlendirmek; sistemde geliştirilmeye ihtiyaç duyulan noktaları belirlemektir. Bu çıkarımın, diğer alanlarda olduğu kadar ocuk koruma alanında önemli bir işlevi olan sivil toplum örgütlerinin ocuk koruma alanındaki yerini değerlendirmek ve özellikle çocukların korunması konusundaki savunuculuk çabalarını güçlendirmek açısından yol gösterici olacağı beklenmektedir.

RAPORUN İÇERİĞİ, AMACI VE YÖNTEMİ

Bu rapor, UNICEF'in Uluslararası Çocuk Merkezi ve Avrupa Engelliler Forumu ortaklığı ve AB finansal desteği ile yürüttüğü "Batı Balkanlar ve Türkiye'de Çocukların Şiddetten Korunması ve Engelli Çocukların Sosyal İçerilmesinin Desteklenmesi" Projesi kapsamında hazırlanmıştır. Proje, UNICEF'in 2012 yılından beri devam eden ve sivil toplum örgütlerinin çocuğa karşı şiddet konusunda izleme, raporlama ve kanıt temelli savunuculuk yapma kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlayan çabalarının devamı niteliğindedir. Bu kapsamda, çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin bir araya geldiği "Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek için Ortaklık Ağı" kurulmuş; ağ üyelerine yönelik çocuğa karşı şiddetin gösterge temelli izlenmesi konusunda eğitimler hazırlanmış ve uygulanmış; çevrimiçi raporlama aracı geliştirilmiştir. Bu raporun amacı da Türkiye'de çocuğun korunması özelinde mevcut sistemi analiz etmek ve güçlendirilmesi gereken noktaları belirlemektir. Böylece raporun ağ üyelerinin savunuculuk faaliyetlerini kolaylaştırması beklenmektedir.

Raporun hazırlanması sürecinde kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve bunun yanı sıra odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. 20 Nisan 2017 ve 13-14 Temmuz 2017 tarihlerinde Ankara'da toplam 11 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin yedisi (7) çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum örgütleri ve uluslararası kuruluş temsilcileriyle, dördü (4) ise çocuklara hizmet sunan kamu kurumlarının temsilcileriyle gerçekleşmiştir. Görüşmelere 19 ayrı kamu kurumundan 33 temsilci, 29 örgütten 37 temsilci katılmıştır. Çalışmaya katkı veren sivil toplum örgütleri, kamu kurumları ve uluslararası kuruluşların listesi ektedir (bakınız Ek 1).

UNICEF'in başka ülke ve bölgelerde yaptığı benzer sistem haritalaması çalışmaları incelendiğinde (NRWAW 2014, Güney Asya 2012, Sahra Altı Afrika 2012, Timor-Leste 2011, Gana 2011, Sierra Leone 2010), bunların bir ekip tarafından yapıldığı ve 6 ay ile 1 yıl süren saha araştırmalarının tüm aktörleri kapsayacak şekilde tasarlandığı görülmektedir. Benzer sistem araştırmalarıyla kıyaslandığında, bu çalışma gerek insan kaynağı gerekse de zaman bağlamında daha mütevazı bir çerçevede gerçekleştirilmiştir. Her ne kadar bu durum bazı metodolojik sınırlılıklar ortaya çıkarmışsa da buradaki temel hedef Türkiye'deki temel kaynak ve boşlukların genel bir envanterini çıkarmak olduğu için, çalışma bu temel hedef çerçevesinde tasarlanmış ve tamamlanmıştır. Çalışmada çocuk ve ailelerin görüşleri alınamamış, bu nedenle, çocuk ve ailelerle doğrudan çalışan sivil toplum örgütleri görüşmelere dahil edilmiştir.

BÖLÜM I

ÇAĞDAŞ ÇOCUKLUK ANLAYIŞI VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA HALİ

Bu bölümde çağdaş çocukluk anlayışının tarihsel gelişimi, ÇHS'nin bu gelişimdeki rolü ve hak temelli çocukluk anlayışı ile çocuğun iyi olma hali ve korunmasına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.1. Çağdaş Çocukluk Anlayışı

Çocuk haklarının ve bugünkü içeriği ve kapsamıyla çağdaş çocuk koruma paradigmasının gelişimi yüzyıllar almıştır.

"Çocuk hakları alanında ilk toplumsal politika belgesinin 1779 yılında İsviçre'nin Zürih Kantonu'nda yayınlanan bir emirname olduğu kabul edilir. 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen "Cenevre Bildirgesi" ise "hak" sözcüğünün benimsendiği ilk belge niteliğini taşır. Bu belge, "Umum Milletlerin erkek ve kadınları, insanlığın haiz olduğu en mutena şeyi çocuğa vermeğe mecbur bulunduğunu rızki, milli ve dini her türlü telkinler haricinde bir vazife olmak üzere kabul ettiklerini Cenevre Beyannamesi ismi verilen bu Çocuk Hakları Beyannamesi ile tasdik ederler" cümlesiyle başlar².

Zaman içinde iyi niyet ifadesinden öteye gitmeyen girişimler, çocuk haklarının gerçek anlama korunabilmesi için yükümlülükleri tanımlayıcı ve bağlayıcı uluslararası belgelere gereksinim olduğunu orta koymuştur. Bu bağlamda çocukların altın çağı olarak kabul edilen 20. yüzyılda çocuk haklarının korunması ve güçlendirilmesinde temel insan hakları belgesi olan ÇHS, 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmıştır. ÇHS'nin kabulüyle, çocukları toplumda hak sahibi bireyler olarak değil de ihtiyaçları olan, yetişkinlere bağımlı bireyler olarak gören yaklaşım da değişmeye başlamıştır.

Çocukluğun kendine özgü bir gelişimsel dönem olduğu ve çocukların özel olarak korunma ve desteklenme gereksinimi olduğu modern çocukluk paradigmasının temel varsayımdır. "20. yüzyılın egemen çocuk paradigması, aşağıdaki üç temel varsayıma dayandırılmaktadır³: Çocuklar, yetişkinlerden farklıdır; çocukların

2 Atılğan A. & Ümit Atılğan, E. (2009). Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeleri Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. İnsan Hakları Ortak Platformu için Kapasite Geliştirme Derneği tarafından Basılan Rapor. (www.ihddiyarbakir.org/Content/uploads/73ef81d4-296e-488b-9aa1-b0c0a6aed4c2.pdf)

3 Tan, Mine, (1993), Çocukluk: Dün ve bugün. Toplumsal Tarihte Çocuk, B. Onur (Ed.) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını; Akt: Cankurtaran Öntaş, Ö. (2006). Çocuk hakları perspektifi bağlamında karakol ve çocuk şubesinde çalışan polislerin suçça yönelen çocuklara yaklaşımları. Polis Bilimleri Dergisi, 8 (3-4), 49-78.

yetişkinliğe hazırlanması ve yetiştirilmesi gerekir; çocukların yetiştirilmesi sorumluluğu yetişkinlere aittir". Böylece paradigmanın odağını çocukların hak sahibi bireyler olduğu varsayımı oluşturmaktadır.

ÇHS'nin dayandığı haklar perspektifi; çocukların iyi olma hallerini bütüncül biçimde ele alır ve çocukları hakların sahibi olarak görür. Çocuğun bütüncül gelişimi⁴ için temel kaynakların sağlanması ve erişiminde devletin sorumluluğuna işaret eder⁵. Çocuk merkezli ve çocuk hakları temelli yaklaşım çocukları içinde bulunduğu ilişkiler (aileleri, arkadaşları, daha geniş toplum) içinde kabul eder. Söz konusu aktörlerin, çocukların haklarının hayata geçirilmesinde rolleri ve sorumlulukları vardır. Çoğu çocuk aile ya da toplumun desteği olmaksızın yaşadığı için, dışlanmaları sistematik ve kurumsal hale gelmektedir. Bu anlamda tüm kişilerin ve kurumların rollerini anlamak önemlidir. Çocukların hukuki çerçevede, sosyal politika ve programlarda yerel yönetim ve kamu tarafından nasıl algılandığını ve kurumların nasıl müdahale ettiğini/davrandığını bilmek gerekir⁶. Çocuk merkezli ve hak temelli yaklaşımların ana unsurları şunlardır:

- Çocukların haklarını ve sorumluluklarını öğrenmeleri, olumlu şekilde hayatlarına yön vermeleri, topluma katılım sağlamaları, güvenli ve durumlarına uygun şekilde haklarını talep etmeleri ve kapasitelerini gerçekleştirmeleri konusunda çocukları güçlendirmek ve desteklemek,
- Çocuklarına karşı sorumluluklarını bilmeleri ve yerine getirmeleri; topluma katılmaları ve çocuklarına karşı sorumluluklarını da içeren haklarını talep etmeleri için ebeveynlere, çocuğa bakım veren diğer yetişkinleri ve toplulukları güçlendirme ve desteklemek,
- Çocuklara, ailelerine ve yakın çevrelerine karşı yükümlülüklerini yerine getirmeleri için yerel, ulusal ve uluslararası otoritelerle ilgili savunuculuk yapmak ve uygun şekilde haklarını talep etmeleri için desteklemek ve güçlendirmek
- Çocuk hakları doğrultusunda çalışmalarını için yerel ve ulusal sivil toplumu güçlendirmektir.

Çocuk merkezli ve hak temelli yaklaşım, çocuğu odağına alan, çocuğu ve çevresini, rolleri ve sorumlulukları kadar desteklenmeleri ve güçlendirilmeleri konusunda da ön planda tutan bir bakış açısını içerir. Çocuğun çevresiyle etkileşimini, aileden başlayarak, uluslararası düzeye kadar geniş bir çerçevede tutmak ve bu çerçevede savunuculuk yaparak, çocuk dahil tüm aktörlerin güçlendirilmesi ve desteklenmesi önemlidir.

4 Kamerman, S.B. & Gatenio-Gabel, S. (2014). Social work and child well-being. Handbook of child well-being: theories, methods and policies in global perspective, Ben-Arieh, A., Casas, F. Frønes, F. Ve Korbin, J.E. (Eds.), DOI 10.1007/978-90-481-9063-8, New York: Springer Reference, s.411.

5 Ray, P. & Carter, S. (2007). Each and Every Child: Understanding and Working with Children in the Poorest and most Difficult Situations, Understanding And Working With Children In The Poorest And Most Difficult Situations, Plan UK, s.40.

6 Ray, P. & Carter, S. (2007). Each and Every Child: Understanding and Working with Children in the Poorest and most Difficult Situations, Understanding And Working With Children In The Poorest And Most Difficult Situations, Plan UK, s.40.

“Sözleşme, çocuklara karşı ayrımcılığın önlenmesine, çocukların ilgilerine, gelişimsel ve yaşamsal haklarına, kimlik haklarına, milliyet haklarına ve yasadışı müdahale olmaksızın aile ilişkilerini sürdürme haklarına ilişkin maddelerden oluşmaktadır. Haklar üç ana alanda toplanmıştır; Temel Haklar, Koruyucu Haklar, Kişisel Haklar”⁷. Sözleşme’nin çocuk haklarının uygulanması ve yaygınlaştırılması için sunduğu vizyonun önemli bileşenlerinden birisi de çocuklar konusunda aile ve devletin birbirini bütünleyen sorumluluğunu vurgulamasıdır. Hatta ailenin çocuğa karşı sorumluluğunu yerine getirememesi durumunda devletin müdahale etme gereği, erki ve sorumluluğunun altını çizmesidir. Böylece çocuk bakımı ve yetiştirilmesi özel alanın konusu olmaktan çıkmakta ve kamusal alana taşınmaktadır⁸.

ÇHS’nin temel ilkeleri şu şekildedir:

Çocuğun Yaşamayı ve Gelişmesi İlkesi: Yaşamak, her çocuğun temel hakkıdır ve herkesin ilk görevi çocukların yaşamını korumaktır. “Sözleşme, yaşama hakkının gerçekleştirilmesinin yanı sıra, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için “mümkün olan azami çabanın gösterilmesini”, devletlerin sorumluluğu olarak görür. “Gelişme” kavramı, yalnızca çocuğun yetişkinlik dönemine hazırlanmasıyla ilgili değildir. Bu aynı zamanda çocukluk dönemi için, yani çocuğun içinde bulunduğu dönemin en elverişli koşullarda oluşturulması anlamına gelir. Sözleşme’ye göre devletler, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaksal, psikolojik ve toplumsal gelişimini, insanın saygınlığı ile uyumlu biçimde gözetmeli ve çocuğun toplumda özgür bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için gerekli önlemleri almalıdırlar”.

Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi: Çocukları ilgilendiren bütün eylemlerde, öncelikle çocuğun yararının gözetilmesi gerekir. Çünkü toplumun savunmasız bir grubu olan çocuklar, kendi haklarını arayamazlar. Hükümetler, sivil toplum, kamu kurumları, aileler, bakım hizmetleri verenler bu haklara saygı gösterme, hakları ihlâl etmeme ve daha da ileriye götürüp, güçlendirme sorumluluğuna sahiptirler. “Çocuğun yüksek yararı ilkesi, çocuk merkezli bir bakış açısını destekler ve çocuğun birbiriyle ilişkili hak ve ihtiyaçlarına dikkat çeker. Dolayısıyla, çocuğa sağlanan koruma kanunlarının, politikalarının ve uygulamalarının değerlendirilmesinde, çocuğun yüksek yararının göz önünde tutulması ve çocuklara yönelik temel hizmetlerin ekonomik reform ve açık azaltma dönemleri de dahil olmak üzere, her zaman korunması ve öncelik verilmesi gözetilmelidir. Koruma, en genel anlamıyla bir bireyin yaşamını olumsuz bir biçimde etkileyecek olası bir tehlikeyle karşı karşıya kalmasını engellemek için alınan önlemleri ve savunuculuk çalışmalarını ifade etmektedir. Önlemler ve savunuculuk çalışmaları, bireyin hak ettiği yaşamı sürdürmesi açısından vazgeçilmez niteliktedir. Dolayısıyla, Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi, çocuğun herhangi bir alanda ve herhangi bir tehlikeyle karşı karşıya kalmasının engellenmesini gerektirir.

7 Brieland, Donald, Fallon, B., & Korr, W. (1994). “Act now for children’s rights. Social Work. 39,1, 132-135; Akt: Acar, H. (2000). Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan Kimi Haklar Açısından Sokakta ve Hizmet Sektöründe Çalışan Çocuklar. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

8 Acar, H. & Çamur Duyan G. (2012). Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin temel ilkeleri ışığında Türkiye’nin çocuk fotoğrafını yorumlamak. Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu. Ankara. Mutlu Çocuklar Derneği ve Kırıkkale Üniversitesi Kadın Sorunları, Uygulama ve Araştırma Merkezi.

Çocuğun Katılımı İlkesi: “Kamu yaşamında yer almak”, “kamusal yaşamın bir parçası olmak” şeklinde tanımlanan katılım, bireylerin karar süreçlerinde ve etkinliklerde yer alması, bu süreçlerde “etkili” olması, karar mekanizmalarına, uygulama ve değerlendirme süreçlerine “etkin” müdahalelerde bulunması anlamına da gelir.

Ayırım Gözetmeme İlkesi: Çocuk hakları, istisnasız bir şekilde tüm çocuklar için geçerlidir. Çocuğun fiziksel özelliklerinin, inancının, ana dilinin, cinsiyetinin ya da başka bir özelliğinin hiçbir rolü yoktur. Sözleşme’ye taraf olan devletler, hiçbir ayırım yapmadan kendi egemenlik alanlarındaki bütün çocukların Sözleşme’de yer alan haklarını tanıy ve taahhüt eder⁹.

Modern çocukluk paradigması, çocuğu hak sahibi birer birey olarak görür. Çocuk nesne değil, öznedir. Çocuk ne ailenin ne toplumun ne de devletin malıdır. Çocukluk bağımsız bir toplumsal sınıftır. Bu bağımsızlık, çocukluğun yetişkin dünyasından ve o dünyaya ait değerlerden ayrılmasını beraberinde getirmiştir. Böylece çocukluk kendi değerleri olan bir toplumsal yapı haline dönüşmektedir. Baskın çocukluk anlayışı, çocukların korunması sorumluluğunu yetişkinlere vermektedir. Bu sorumluluk, makro çerçevede, aileler ve devlet (kamu aygıtı) tarafından paylaşılmaktadır. Dolayısıyla ÇHS’nin getirdiği en önemli yenilik, çocuklar üzerinde sorumluluğun kamusal alana taşınması olmuştur.

Tartışmayı daha da açmak için bu sorumluluğun ne olduğuna bakmamız gerekir. Sözleşme’nin ilgili maddesini tekrarlamak yerinde olacaktır:

“ÇHS, yaşama hakkının gerçekleştirilmesinin yanı sıra, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için “mümkün olan azami çabanın gösterilmesini” (Madde 6) devletlerin sorumluluğu olarak görür. “Gelişme” kavramı, yalnızca çocuğun yetişkinlik dönemine hazırlanmasıyla ilgili değildir. Bu aynı zamanda çocukluk dönemi için, yani çocuğun içinde bulunduğu dönemin en elverişli koşullarda oluşturulması anlamına gelir”.

Açıkça görüldüğü gibi çocukluk dönemine bütüncül bir bakış oluşturulmakta ve ayrı bir toplumsal sınıf olarak çocukluk döneminin en iyi koşullarda oluşturulması hedeflenmektedir.

1.2. Çocuğun İyi Olma Hali ve Çocuk Koruma ile İlişkisi

Çocuğun iyi olma hali¹⁰, çocuğu ve içinde yaşadığı sosyal çevreyi içine alan çok boyutlu ve disiplinler arası bir konudur¹¹. Çocuğun iyi olma hali, çocuğun sağlık, ekonomik durum, eğitim, ev ve çevre koşulları, ilişkiler gibi farklı alanlarda ‘iyi’ olmasını amaçlar. Çocuğun refahı ve gelişmesi bütüncül biçimde ele alınır. Çocukların yaşam koşullarını

9 Gündem Çocuk. (2009). Türkiye Çocuk Politikası (Çalıştay Sonuçları). Özgün Matbaacılık. Ankara.

10 Child well-being

11 Graf, G. & Schweiger, G. (2015). “Introduction: Conceptualizing Children’s Well-Being”. Schweiger, G., ve Graf, G. (Eds.). (2015). The well-being of children: Philosophical and social scientific approaches. Walter de Gruyter GmbH & Co KG., s.1

belirleyen bileşenleri nesnel ve öznel göstergeler çerçevesinde bütünsel ve çok boyutlu bir yaklaşımla anlamayı amaçlar¹².

Çocuğun korunmasında önemli yeri olan iyi olma hali, çeşitli bireysel özellikler ve koşullarla¹³ tanımlanır¹⁴. Çocuğun iyi olma hali, yoksulluğa göre daha kapsamlı ve çok boyutlu bir kavramdır. Çocuk yoksulluğu/materyal kaynakların eksikliğine ilişkin göstergeler yoluyla değerlendirilebilir; fakat bunun yanı sıra çocuğun ruhsal ve fiziksel sağlığı, çocuk eğitim, çocuğun evi ve çevresi, sübjektif iyi olma hali ve ilişkiler ve risk ve güvenliğini de kapsar.¹⁵ Tablo 1, çocuğun iyi olma hali alanlarını, bileşenleri ve göstergeleri içermektedir. Tabloda da görüldüğü gibi, çocuğun iyi olma hali, içinde yaşadığı tüm alanları kapsamaktadır.

12 Uyan Semerci, P. & Erdoğan, E. (2011). Türkiye'de Çocukların Gözünden Çocuğun İyi Olma Hali Alanlarının ve Göstergelerinin Tanımlanması ve Değerlendirilmesi, UNICEF, s.6

13 Yaş, çocuğun olgunluk düzeyi, ebeveynin varlığı ya da yokluğu, çocuğun çevresi ve deneyimleri gibi

14 BMMYK Çocuğun Yüksek Yararını Belirleme Rehberi -UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child (2008). United Nations High Commissioner for Refugees, Switzerland, s. 14

15 Bradshaw, J. (2015). Child Poverty and Child Well-Being in International Perspective Theoretical and empirical insights into child and family poverty, Cross National Perspectives, Elizabeth Fernandez, Anat Zeira, Tiziano Vecchiato and Cinzia Canali (Ed.) Springer, Cham., s. 59

16 Monetary poverty

Tablo 1. Çocuğun İyilik-Hali: Alanlar, Bileşenler ve Göstergeler

Alanlar	Bileşenler	Göstergeler	
Materyal iyi olma hali	Parasal yoksulluk ¹⁶	Görelî çocuk yoksulluğu oranı ¹⁷ Görelî çocuk yoksulluğu açığı	
	Materyal yoksunluk	Yoksunluk indeksi Düşük aile varlığı oranı ¹⁸	
Sağlık	Doğumda sağlık	Bebek ölüm oranı Düşük kilolu bebek doğumu oranı	
	Önleyici sağlık	Genel bağışıklık oranı	
	Çocuk ölümü	Çocuk ölüm oranı (1-19)	
Eğitim	Katılım	Katılım oranı: Erken çocukluk eğitimi Katılım oranı: İleri eğitim (15-19) Örgün veya yaygın eğitimde olmayan, çalışmayan 15-19 yaş aralığının yüzdesi	
	Başarı	Okuma, matematik ve bilimde PISA puan ortalaması	
Davranışlar ve Riskler	Sağlık Davranışları	Kilolu olma	
		Meyve yeme	
		Kahvaltı yapma	
		Egzersiz yapma	
	Risk Davranışları	Ergen doğurganlık oranı	
		Sigara	
Şiddete Maruz Kalma	Alkol		
	Uyuşturucular		
Ev ve çevre	Ev	Kişi başına düşen oda sayısı Çoklu ev problemleri	
		Çevresel güvenlik	
	Öznel iyi olma hali	Yaşam doyumu	Suç oranı Hava kirliliği Yaşam doyumu
İlişkiler		Anneyle rahat konuşma Babayla rahat konuşma Yardımsız sınıf arkadaşları	
		Öznel Eğitim	Okul çalışmasının baskısı altında Okulunu seviyor
		Öznel Sağlık	Sağlıklı ya da sağlıksız

(Kaynak: Bradshaw, J. (2015), a.g.e., s. 62.)

17 Relative child poverty rate

18 Low family affluence rate

Çocuğun iyi olma halinin bütüncül bir görünümü, hem çocukların yaşamlarını etkileyen yapısal faktörlerin etkileşimini kabul eden hem de sektörler arası ve kapsamlı yaklaşımları gerektirir¹⁹. Çocuğun iyi olma halinin ölçülmesinde çok boyutlu ve çocuğun yaşına uygun göstergelerin kullanılması gerekir. Bu göstergeler çocuğun yaşamındaki belirleyici faktörleri ve süreçleri kapsamalı; hem öznel hem de nesnel konuları içermelidir. Bu konuda farklı çerçeveler bulunsa da çocuğun iyi olma hali göstergelerinin daha çok çocuğun yaşamındaki olumsuz değil, olumlu sonuçlara ve çocuğun gelecekteki değil şimdiki iyi olma haline odaklandığı söylenebilir²⁰. Çocuğun iyi olma hali, çocuğun korunmasıyla yakından ilgilidir. Çocuğun korunması, çocuğun iyi olma halinin bir parçasını oluşturmaktadır. Tablo 2'de çocuğun korunmasının iyi olma hali içindeki yeri görülmektedir²¹.

	Makro Düzey		Mikro Düzey		
Alanlar		Sistemler, Kurumlar, Politika Süreçleri		Eylemler ve Aktörler	
<i>Politik, Tarihi ve Ekonomik</i>	KAMU - ÖZEL	<i>Sistemler</i>	Topluluk-Aile-Bireysel	<i>Örneğin;</i>	
<i>Demografik, Coğrafi ve Çevre</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Sağlık • Eğitim • Kamu yönetimi • Çocuk Koruma • Sosyal Koruma 		<ul style="list-style-type: none"> • Üreme tercihi • Cinsiyet ayrımcılığı • Cinsiyet eşitliği 	
<i>Yönetişim ve İnsan Hakları</i>		<i>Kurumlar</i>		Çocuğun İyi Olma Hali	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuk yaşta evlilik • Kız çocukların eğitime erişimi • Çocuklarla ilgili reklamlar
<i>Sosyal, Kültürel ve Normlar</i>		<ul style="list-style-type: none"> • İnanç • Medya • Piyasa • İnsan Hakları 			
		<i>Politika Süreçleri</i>			
		<ul style="list-style-type: none"> • Mevzuat • Vergilendirme • Kamu Politikası • Cinsiyet Eşitliği 			
<i>Yaklaşımlar - Yaşam süreci, disiplinler arası, sektörler arası</i>					
<i>Mekanizmalar - Araştırma, kanıt, politika ve programlar</i>					
				Materyal-ilişkisel-Öznel	

19 Banati, P., & Alexander, G. (2012). UNICEF, The Structural Determinants of Child Well-being. An Expert Consultation Hosted by the UNICEF Office of Research, 22-23 June 2012, Florence, Italy., s.3

20 Müderrisoğlu, S., Uyan Semerci, P., Yakut Çakar, B., Karatay, A., & Akkan, B.E. (2013). Çocuk Refahı Belgesi. Kalkınma Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği, s.7.

21 Banati ve Alexander, a.g.e., 2012, s. 12.

1.3. Zarar Görebilirlik

Zarar görülebilirlik²², çocuğun gelişimini tehdit eden ve istismar, ihmal, sömürü ve şiddet, artırma olasılığını artıran niteliklerdir. Metanet²³, çocuğun olumsuz bir duruma uyum sağlama özelliğini ifade eder. Her çocuğun zarar görülebilirliğe karşı metaneti vardır. Bu unsurlar, çocuğun çevresini pozitif ya da negatif biçimde etkileyen faktörlere ve çevresiyle nasıl bir iletişimde olduğuna göre değişmektedir. Çocuğun zarar görülebilirliğini ya da direncini etkileyen bu unsurlar, bireysel düzeyde (çocuğun gelişimsel aşaması, cinsiyet, engellilik, sosyal statü gibi), aile (bakım veren kişiyle yakın ilişki veya aileden ayrılma ya da kaybetme) ve toplum düzeyinde (destekleyici toplumun varlığı gibi) olabilir²⁴.

Çocukların zarar görülebilirliği söz konusu olduğunda, daha fazla zarardan korunmaları için yetişkinlerin, sistemlerin ve devletin sorumluluğu vardır. Zarar görülebilirlikleri, onların karar verme süreçlerinden dışlanmalarına neden olabilmekte; böylece kendi insan haklarını deneyimlemeleri ve içinde yaşadıkları topluluklara, sistemlere veya hizmetlere geri bildirim verme olanaklarını ortadan kaldırarak, onların daha fazla zarar görülebilir ve baskı altında olmalarına neden olmaktadır. Çocukların, henüz olgunlaşmamış ve yetersiz²⁵ olarak kabul edilmesi, toplumdaki ve süreçlerden dışlanmalarını meşrulaştırmaktadır²⁶.

Çocuk Koruma Eğitim Materyali Modülü 1²⁷ zarar görülebilir çocuğu şöyle tanımlamıştır.

“Zarar görülebilir çocuk, düzenli süreçler, politikalar ve geleneksel güvenlik ağlarındaki boşluklardan düşme olasılığı yüksek çocuktur. Normal bir programda, belli koşullardaki bu çocuklar, diğer çocuklara göre daha fazla zarar görülebilir. Bu çocuklar genellikle HIV/AIDS’li çocuklar, çatışmadan etkilenmiş çocuklar, hanenin geçimini çocuğun sağlması, sokak çocukları, engelli çocuklar vb. örnek verilebilir. Zarar görülebilirlik, aynı zamanda kolektif bir mahrumiyet olarak veya yaşanan yerdeki tüm çocukların riskler açısından aynı durumda olduğu zamanlarda da görülebilir. Yaşanılan yerdeki yaygın hastalıklara yakalanan çocuklar, eğitim ve sağlığa erişimde güçlük yaşayan çocuklar buna örnek gösterilebilir. Örneğin, kolektif bir yoksunluk olarak belli bir yerdeki çocuk nüfusunun çoğunluğunun HIV/AIDS’ten ya da çatışmadan etkilenmesidir”.

Çocuğun zarar görülebilirlik derecelerini, bir spirale benzetmek mümkündür.

.....

22 Vulnerability, Türkçe literatürde kırılabilirlik, savunmasızlık gibi farklı şekillerde kullanılmaktadır. Bu raporda zarar görülebilirlik olarak kullanılmıştır.

23 Resilience, Türkçe literatürde dayanıklılık ve direnç olarak da kullanılmaktadır. Bu raporda metanet olarak kullanılmıştır.

24 Williamson, K., Gupta, P., Landis, D. & Shannon, H. (2016). Humanitarian Evidence Programme The impact of protection interventions on unaccompanied and separated children in humanitarian crises: An evidence synthesis protocol, Oxfam GB, ss.7-8

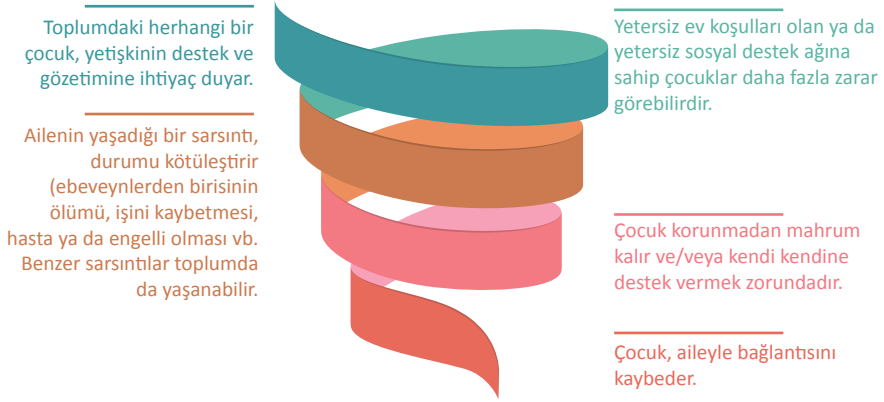
25 Pre-human and incompetent

26 Moore, T. (2015). “Keeping them in Mind”. Schweiger, G., ve Graf, G. (Eds.). (2015). The well-being of children: Philosophical and social scientific approaches. Walter de Gruyter GmbH ve Co KG., ss.56.

27 Çocuk Koruma Eğitim Materyali Modülü 1, Training Manual Module 1 (2012) Theory, What is Child Protection?, Save the Children’s Resource Centre,

(<https://resourcecentre.savethechildren.net/node/5403/pdf/5403.pdf>), s.26.

Şekil 1. Çocuğun Zarar Görebilirlik Spirali

Şekil 1'de görüldüğü gibi, spiral, zarar görebilirliğin aşamalarını ele almaktadır. Spiralde de görüleceği gibi, toplumda her çocuk, bir yetişkin gözetimine ihtiyaç duymaktadır. Spiralin her bir döngüsü, bir sarsılma²⁸ sonucunda negatif bir sonuç deneyimleme ihtimalinin artmasına neden olur. Müdahaleler, spiralin her döngüsünde yapılmalıdır²⁹. Ancak bazı çocuklar bu gözetimden mahrumdur, bunun yanına başka yoksunluklar ve aileyi veya toplumu sarsan olaylar eklendiğinde, çocuğun durumu daha da güç hale gelmektedir. Bu sarsıntıların yarattığı sonuçlar, çocuğu bir yetişkin korumasından yoksun bırakabilir. Spiralin döngülerinde simgelenen, tüm sarsıntı ve yeni durumlar çocuğun zarar görebilirliğini artırmaktadır.

28 Shock

29 The World Bank's Policy Framework (2004). Who are the Vulnerable Children? Presentation for the Workshop "Helping Orphans and Vulnerable Children (OVC) in Africa: Tips for Practitioners" Washington DC, October 27-29.

BÖLÜM II

ÇOCUĞUN KORUNMASI VE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

Çocuğun korunması ve çocuk koruma sistemi tartışmasına girmeden önce, konuyla ilgili literatürde sık kullanılan ve İngilizcesi safeguarding ve child protection olan; ancak Türkiye’de farklı biçimlerde, bazen de birbiri yerine kullanılan iki kavram üzerinde kısaca durmakta fayda vardır³⁰.

Güvence altına alma³¹, zarar görebilir çocukların ve yetişkinlerin temel hak ve hürriyetlerinden tam olarak faydalanabilmelerinin sağlanması, bu çerçevede de ihmal ve istismardan korunmaları anlamına gelmektedir. İnsanların sağlık hizmetlerine erişebilmeleri ve yaşamlarını iyi bir biçimde sürdürebilmelerini temin etmektir. Bir başka deyişle insanların en iyi biçimde ve mutlu bir yaşam sürmelerini, güvende olmalarını, ihtiyaç duydukları hizmetleri almalarını sağlamayı içerir. Koruma, toplumda bireylerin en iyi biçimde yaşamlarını sürdürebilmeleri için ihtiyaç duydukları desteği almasını ve tam ve eşit haklara erişmelerini sağlamalıdır³². Koruma, toplumdaki tüm bireyler içindir; hem çocukları hem de yetişkinleri kapsamaktadır.

Çocukların güvence altına alınması³³, korumanın çocuk nüfusuyla ilgili olan kısmıdır. Çocukların refahının artırılması ve zararlardan korunmasına dönük eylemlerdir. Birleşik Krallık Hükümeti, *safeguarding* terimini, çocukların refahının artırılması ile birlikte ele almakta ve tanımlamaktadır. Buna göre güvence altına alma³⁴ ve çocukların refahının³⁵ artırılması;

- Çocukların kötü muameleden korunması,
- Çocuğun sağlığı ve gelişiminin bozulmasının önlenmesi,
- Çocukların güvenli ve etkili biçimde bakımının sağlanmasıyla uyumlu koşullarda büyümelerinin mümkün kılınması ve
- Tüm çocukların en iyi şansa sahip olmasını sağlamak için harekete geçilmesi olarak tanımlanmaktadır³⁶.

Anayasa’nın Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlığı altında 41. maddesi³⁷, “Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile

30 İki kavramın Türkçe karşılığını belirlemek zor olmuştur. Türkçe literatürde kullanılan emniyet, güvenlik veya himaye kavramlarının tam olarak safeguarding kavramını karşılamadığı düşünülmüştür. Raporda safeguarding güvence altına alma; safeguarding children çocukların güvence altına alınması; child protection çocuk koruma ya da çocuğun korunması şeklinde kullanılmıştır.

31 Safeguarding

32 Change People (2011). “What is safeguarding? Easy Reading”. 2011, ss. 3-4.

33 Safeguarding children

34 Safeguarding

35 Welfare of children

36 HM Government (2015). Working Together to Safeguard Children: A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children, s.92.

37 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun no: 2709, 7.11.1982. https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf

planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.). Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (Ek fıkra: 12/9/2010-5982/4 md.) Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” şeklinde çocuğun korunmasına ve haklarının güvence altına alınmasına vurgu yapmıştır.

Çocuğun korunması, çocukların güvence altına alınmasının ve refahının artırılmasının bir parçasını oluşturur. Bir başka deyişle, çocuğun güvence altına alınması ve çocuk refahı, şemsiye bir kavram olarak düşünülürse, çocuğun korunması onun bir parçasını oluşturmaktadır. Çocuğun korunması, önemli bir zarardan dolayı mağdur olan veya mağdur olma olasılığı bulunan çocukları korumak için yapılan tüm çalışmaları ifade eder³⁸. Yani gerek koruma gerekse çocuğun güvence altına alınması, çocuğun refahı ve iyi olma halinin sağlanmasıyla yakından ilgilidir. En basit haliyle, çocuğun korunması, tüm çocukların zarar görmeme, zarardan korunma hakkını ifade etmektedir. Çocuğun yaşaması, büyümesi ve gelişmesi için ihtiyaç duyduğu diğer haklarının sağlanmasını gerektirir³⁹. UNICEF, “çocuk koruma” kavramını, ticari cinsel sömürü, insan ticareti, çocuk işçiliği ve kadın genital mutilasyonu ve çocuk evliliği gibi zararlı geleneksel uygulamalar da dahil olmak üzere çocuklara yönelik şiddeti, sömürüyü ve istismarı önlemek ve bunlara müdahalede bulunma şeklinde ele almaktadır⁴⁰. Çocuğun bütüncül iyi olma halini artırmayı, çocuk haklarını hayata geçirmeyi, çocuğun gelişimini destekleyen çevrenin sağlanmasını içerir. Çocukların haklarını ihlal eden herhangi bir durum, çocuğun korunmasının bir parçasını oluşturmaktadır. Çocuk haklarından herhangi biri ihlal edildiğinde, çocuğun korunmasına ilişkin riskler ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla riskler yeni doğmuş bir çocuğun belgesinin olmamasından cinsel istismara kadar uzanabilmektedir⁴¹.

Çocuğa yönelik kötü muamele veya çocuğa yönelik şiddet literatürde son yıllarda şemsiye kavramlar olarak sıklıkla aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu tanımları kısaca tartışmak, istismara maruz kalan ya da hakları ihlal edilen çocuğu anlamayı kolaylaştırabilir.

Çocuğa yönelik kötü muamele terimi, çocuk için risk oluşturan davranışları tanımlar. Çocuğa yönelik kötü muamele, bugün dört genel kategoride ele alınmaktadır. ‘Fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal’dir. Her kategoride belli davranışlar söz konusudur.

Çocuğa yönelik kötü muamele, çocuğun gelişiminin tüm boyutlarıyla yakından ilgilidir. Dolayısıyla çocuğun haklarının ihlalinin engellenmesi veya çocuğa yönelik kötü muameleyle ilgili yapılacak çalışmalarda, bu boyutların mutlaka müdahalenin temel unsurlarını oluşturması beklenir. Bir başka deyişle, çocuk koruma sistemi,

38 HM Government, 2015, a.g.e., s.92.

39 O'Donnell, D. & Seymour, D. (2004). Child protection A handbook for Parliamentarians. Switzerland: Inter-Parliamentary Union, s.7.

40 UNICEF (2006). “What is Child Protection?” Child Protection INFORMATION Sheet.

41 Çocuk Koruma Eğitim Materyali Modülü 1, 2012, s. 6-11

çocuğun çevresiyle bir arada ve ihtiyaçları veya sorunlarının tüm boyutlarını ele alan bir biçimde yapılandırılmalı ve işlemelidir.

2.1. Çocuk Korumada Sistem Yaklaşımının Önemi

Eileen Munro⁴², çocuk koruma sisteminde üç ana ilkeye değinmiştir. Bunlar çocuk korumanın,

- Çocuk merkezli olması,
- Erken müdahalenin önemi,
- Sistem yaklaşımına dayanmasıdır.

Çocuk koruma sisteminin çocuk merkezli olması gerekir. Çocuklara, nesnelere gibi davranılmamalı, ne olduğu anlaşılmeden sürekli kuruluştan kuruluşa ya da profesyonelden profesyonele gönderilmemelidir. Çocuk korumada sistem teorisi önemli bir yer tutar. Sistem yaklaşımının bir parçası olan bütüncül yaklaşım, çocuk koruma alanındaki değerlendirmede uygun bir yaklaşımdır. Sistem yaklaşımı, bütüncül bir bakış açısıyla problemleri ele alır; problemleri parçalara ayırır ve her birini ayrı atı ele alan atomistik yaklaşımlardan farklı olarak "şeyleri doğru mu yapıyoruz" sorusu yerine "doğru şeyi mi yapıyoruz?"⁴³ sorusunu sorar. Munro, sistem yaklaşımının çocuk koruma sistemini ayrı parçalar halinde değil, bütüncül biçimde analiz etmeye yardımcı olduğunu belirtmektedir⁴⁴. Bütüncül bakış⁴⁵, risk ve belirsizliğin tamamen önlenemeyeceğini, her zaman çocuk korumanın bir parçası olacağını vurgular. Çalışmaların ve çocuklarla ilgili sonuçları etkileyen tüm faktörleri değerlendiren bir bakış açısının benimsenmesi ve sürekli "çocuklar için doğru olan nedir?" sorusunun sorulması gerekir⁴⁶. Tablo 3, çocuk koruma sisteminde atomistik ve bütüncül yaklaşımı karşılaştırmıştır.

42 Profesör Eileen Munro Londra Ekonomi Okulu (London School of Economics), Sosyal Politika bölümünde öğretim üyesidir. Çalışma yaşamının bir döneminde İngiltere'de Sosyal hizmet uzmanı olarak da çalışmıştır. Çocuk koruma ve ruh sağlığı alanında araştırmaları vardır.

43 "Are we doing the thing right?"

44 Munro, E. (2010). The Munro Review of child protection part one: A systems analysis. London: TSO, s.10.

45 Holizm

46 Welstead, M. (2015). Child Protection in England – Early Intervention, ss.4-5

Tablo 3. Çocuk Korumada Atomistik ve Bütüncül Yaklaşımlar

	Atomistik Yaklaşım	Bütüncül Yaklaşım
<i>Doğası</i>	<i>Dar: Tek tek kişilere ya da bileşenlere odaklanma</i>	<i>Geniş: Birbiriyle ilişkide olan bileşenler</i>
<i>Perspektif</i>	<i>Ayrıştırılmış problemler</i>	<i>Bütün Sistem</i>
<i>Neden ve sonuç</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Anlık ve kısa vadeli etkilere bakma</i> • <i>Kısa nedensellik zincirleri</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Uzayda ve zamanda ayrılık</i> • <i>Uzun nedensellik zincirleri, dalgalanma etkileri, istenmeyen sonuçlar, geri bildirim etkileri</i>
<i>Öneri biçimi</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kural ve itaat/uyuma⁴⁷</i> • <i>Teknokratik</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Profesyonelliği güçlendirme</i> • <i>Sosyo-teknik</i>
<i>Gözlenen ve beklenen sonuçlar</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Çocukların ve gençlerin ihtiyaçlarına yönelik sınırlı müdahaleler</i> • <i>Komuta ve kontrol yönetimi; çerçeveler ve prosedürler; profesyonel takdir yetkisini ortadan kaldırma</i> • <i>İtaat/uyuma kültürü</i> • <i>Standardize süreçlere, çerçevelere ve prosedürlere odaklanma</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Çocukların ve gençlerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik müdahalelerde çeşitlilik</i> • <i>Destekleyici ve güçlendirici yönetim</i> • <i>Öğrenme kültürü</i> • <i>Çocuklara, ihtiyaçlarına, uygun yollar kullanarak etkili sonuçlara ulaşmaya odaklanma</i>

Tabloda da görüldüğü gibi, atomistik yaklaşım, tek tek kişilere odaklanır; problemleri ayrı ayrı ele alır. Çocuk koruma sistemi için hedefler belirlenir ve performansın hedeflerle eşleşip eşleşmediğini kontrol etmek için izlenir, anlık ve kısa süreli etkilere bakılır. Çocuk ve gençlerin ihtiyaçlarına yönelik sınırlı müdahaleler söz konusudur. Standart süreç ve prosedürler ön plandadır.

Bütüncül yaklaşım, sistemi bütün olarak ele alır, profesyonelliği öne çıkarır, hedefin değişmesine izin verir veya sistem daha uygun bir hedefin ne olabileceğine dair güncellenir⁴⁸. Sistem teorisi, "çocuk koruma alanını" "sosyo-teknik" bir yaklaşımla anlamayı benimser, katılımcı bireylerin birlikte nasıl çalıştıkları, analitik bir problem kadar önemlidir. Çocuk koruma alanında sosyo-teknik bir yaklaşımı benimsemek, nesnelere değil insanlarla ilgilenmeyi getirir⁴⁹. "Teknokratik" yaklaşım, amaçlarla ilgili fikir birliği olması ve önerilerin uygulanmasının, hiyerarşik komuta zincirleriyle mümkün olacağı konusunda nettir.

47 Regulation and compliance

48 Munro, E., 2010, a.g.e., s.15.

49 Munro, E., 2010, a.g.e., ss.16-17

Çocuk koruma çalışmasının doğası, hangi yardımın aranmakta olduğu ve nasıl bir yardımda bulunulacağına ilişkin profesyonel uygulamaların ve politika yapıcılarının açık olmasını gerektirir. Ailelere müdahale etmenin en etkili yolu, ihtiyaçlar yelpazesini içerecek biçimde, profesyonelliğin kapsamının da geniş olmasını sağlamaya çalışmaktır. Sistem yaklaşımının merkezinde, diğer personelin yanı sıra sosyal hizmet uzmanları, klinik terapistler, sağlık çalışanları ve yöneticiler olmak üzere çok disiplinli ekiplerin oluşturulması yer alır⁵⁰.

Munro, hem çocuğun hayatında sorun çıkmadan hem de problemin ilk aşamalarında yardım sağlayarak, erken müdahalenin önemini savunmaktadır. Erken müdahale, sadece istismar veya ihmali önlemeyi değil, çocukların genel yaşam şartlarını geliştirmeyi de amaçlamalıdır. Çocukların, herhangi bir küçük veya olumsuz deneyimler yaşamadan yardım almaları gerektiği iyi bilinmektedir⁵¹. Önleyici hizmetler, sosyal bir problemin gelişmesinde farklı noktalarda işlev görebilir. Birincil önleme⁵², problemi yaratan koşulları ilk anda iyileştirmeyi amaçlamaktadır. İkincil önleme, daha az ağırlıkta problemler ortaya çıktığında hemen yanıt vermeyi ve daha kötüye gitmelerini önlemeyi amaçlar. Üçüncül önleme ise, problem ağırlaştığında müdahaleyi içerir. Dördüncül önleme, mağdurlara uzun vadede zarar görmemeleri için terapi sağlamayı içerir⁵³.

Çocuk koruma stratejisini sistem yaklaşımına dayandırmanın önemi aşağıda ifade edilmiştir⁵⁴.

- Çocuk koruma sistemi, çocukların büyük çoğunluğunun daha iyi nitelikte koruma hizmetlerine erişimini sağlayabilir. Belli çocuk koruma sorunlarına yönelik müdahale etmekten çok, sistem yaklaşımı, çocukların korunma haklarını vurgular.
- Çocukların koruyucu bir çevrede olmasının sürekliliğini sağlar. Diğer yaklaşımlarla karşılaştırıldığında, sistemleri güçlendirme çabalarının daha öngörülebilir biçimde standart hizmetlerin sunulma olasılığı daha yüksektir. Sistemde standartlar belirlenmişse, tüm hizmet sağlayıcılar çocuklara tutarlı bir şekilde desteklerini ulaştırmakla yükümlü olurlar. Bu durum, çocukların nerede yaşadıklarına bakılmaksızın yüksek nitelikli hizmetlere eşit erişiminin geliştirilmesine yardımcı olur.
- Çocuk koruma çalışmaları çocukları belirli kategorilerle ele almak ve müdahale etmek yerine, bütüncül biçimde onların korunma ihtiyaçlarına odaklanacaktır. Sistem yaklaşımı, çocukları bir dizi problem olarak değil, bireyler olarak kabul eder.

50 Munro, 2010, a.g.e., s. 25.

51 Welstead, 2015, a.g.e., s.5-6.

52 Primary prevention

53 Munro, 2010, a.g.e., s. 25

54 Delaney, S., Quigley, P., & Shuteriqi, M. (2014). Understanding and applying a systems approach to child protection: A guide for programme staff. Child Frontiers and Terre des homes, s.10.

- Sistem yaklaşımı iyi uygulama modellerinin uygulanması açısından daha uygun bir çevre sağlar. Bu iki şekilde olabilir. Birincisi, örgütler başarılarını ve çabalarını paylaşmak için daha fazla olanağa sahip olacağından belli yaklaşımların sistemde nasıl kullanılabileceğini gösterebilirler. İkincisi, çocuk koruma kuruluşları ortak uygulama ve pilot çalışma toplantılarına katılabilir, farklı modellerin geçerliliğinin ve etkililiğinin denemesi konusunda deneyimlerini paylaşabilirler. Bu da tüm sistemin etkililiğini artırabilir.
- Mevcut kaynakların koordineli ve uyumlu yönetimini geliştirir. Kaynakların, sistemin ulusal vizyonuna göre bir araya getirilmesi yoluyla çocuk koruma kurumları birlikte daha verimli çalışabilir. Kapasite geliştirme alanında temel yeterlilikler, sistemdeki rol ve sorumlulukların yerine getirilmesi için kolektif biçimde geliştirilebilir.
- Koruyucu eylemlerin sürekliliğini sağlar. Diğer partnerlerle ortaklaşa çalışarak ve sistemin formal ve informal bileşenleri birleştirilerek, kuruluşlar diğerlerinin eylemlerini güçlendirecek şekilde donanımlı kılınır, böylece çocuklar için kalıcı olumlu sonuçlara erişilir.

2.2. Çocuk Koruma Sisteminin İlkeleri

Çocuk koruma sistemi, istismarı ihmal, sömürüyü ve çocuklara yönelik şiddetin diğer biçimlerini önlemek ve müdahale etmek amacıyla birlikte çalışan koordineli formal ve informal bileşenler dizisidir⁵⁵. Çocuk koruma sistemleri, kötü muameleye maruz kalmış çocukların güvenliğini, sürekliliğini ve iyi olma hallerini sağlamakla sorumludur⁵⁶. Çocuk koruma sistemleri, çocuk korumaya mevcut yaklaşımdan farklılaşmaktadır:

- Bireysel olarak çocuğun korunmasına ilişkin sorunlar kadar çocuk korumanın altyapısını vurgular,
- Tüm çocukların korunması için çalışır (sadece zarar görebilir çocuklar grubunu hedeflemekten çok),
- Birbirinden ayrılmış hizmetleri ve çocuk koruma faaliyetlerini güçlendirmek için koordinasyon sağlar,
- Gelişmekte olan ülkelerde çocuğun korunmasını ayrı bir sektör ve devlet sorumluluğu olarak kabul eder⁵⁷.

Çocuk koruma sisteminin karakteristiklerini belirleyen iki temel unsur bulunmaktadır.

55 Forbes, B., Luu, D., Oswald, E., & Tutnjevic, T. (2011). A systems approach to child protection: A World Vision discussion paper. Monrovia, CA: World Vision International, s. 3.

56 Jones, A. S., LaLiberte, T., & Piescher, K. N. (2015). Defining and strengthening child well-being in child protection. Children and youth services review, 54, s. 66.

57 A 'rough guide' to child protection systems (2011). Save the Children Resource Center, (<https://resourcecentre.savethechildren.net/node/5103/pdf/5103.pdf>)

Bunlardan ilki, kamu aygıtının sosyo-politik tercihleridir. Bir başka deyişle, bu tercihleri belirleyen çeşitli sorulara ne tür yanıtlar verildiğidir: Refah düzenlemeleri hangi hedef kitle/ler içindir? Tüm çocukları mı kapsamaktadır yoksa sadece risk altındaki çocuklarla mı ilgilidir? Toplumsal refah nasıl sağlanacaktır? Toplumsal refahın sağlanması, ulusal asgari standartlar mı yoksa sadece risk altındakilere sağlanacak geçici düzenlemelerle mi mümkün olmalıdır? Bu soruların yanıtı, kamu aygıtının sosyo-politik tercihleriyle yakından ilgilidir.

İkinci önemli unsur ise koruma kavramının içinin nasıl doldurulduğudur. ÇHS, koruma kavramını risklerin önlenmesi, hakların korunması ve savunuculuğu da içeren şekilde kullanmaktadır. Dolayısıyla, çağdaş çocuk koruma sisteminin temel unsurlarından bir diğeri, risk azaltma ve önleme ile doğrudan ilgilidir. Şekilde, çocuk koruma sisteminin basamakları ele alınmaktadır. Şekilde de görüldüğü gibi, çocuk koruma sisteminin en alt basamağında temel sosyal politika düzenlemeleri bulunmaktadır. Bu düzenlemeler, toplumdaki her bireyin haklarını elde etmeleri ve ihtiyaçlarını gidermelerine hizmet etmektedir. İkinci basamak, çocuğun korunmasından sorumlu kişi ve kurumların sorumluluklarının belirlenmesi oluşturmaktadır. Bu da sistemin bir başka önemli ayağını oluşturmaktadır. Toplumdaki tüm çocukların desteklenmesi ve güçlenmesi amacıyla ihtiyaç ve hak temelli hizmetler, çocuğu merkezde tutan hak temelli anlayışın bir parçasıdır. Tüm çocukların desteklenmesi, ihtiyaç ve haklarının gözetilmesi açısından bu hizmetlerin bütüncül bir anlayışla sunulması gerekir. Son basamak ise, özel olarak korunma gereksinimi olan çocuklarla ilgilidir. Toplumda, diğer çocuklarla ihtiyaçları ya da koşulları açısından farklılık gösteren çocuklara yönelik, spesifik hizmetlerdir. Bu hizmetler, toplumda çocuklar açısından sosyal adaletin sağlanması bakımından hayattır.

Şekil 2. Çocuk Koruma Sisteminin Basamakları

Munro⁵⁸, ailelere yardım etmeyi amaçlayan çalışmalarda, yapılan yardımın, ailelerin çocukların ihtiyaçlarını karşılamalarındaki kapasitelerini geliştirmelerine katkı sağlayıp sağlamadığının değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Çocuk koruma sisteminin ilkelerini şöyle tanımlamıştır:

58 Munro, E. (2011). The Munro Review of Child Protection: Final Report: A child-centred system, s.24.

- Sistem çocuk merkezli olmalıdır. Çocuk koruma sisteminin, çocuk ve gençleri, hakları olan bireyler olarak kabul etmesi, kendileri hakkında önemli kararlara yaşları ve olgunluklarına uygun olarak katılımlarının sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.
- Çocuk ve ailelere yardım etme, onlarla çalışmayı gerektirir. Bu açıdan, çocuk, aile ve profesyoneller arasındaki ilişkinin niteliği, sunulan yardımın etkisini doğrudan etkiler.
- Çocuklar için erken yardım daha iyidir. Erken yardım etme, çocuğun yaşayacağı kötü deneyimleri en aza indirger ve çocuk için pozitif sonuçları geliştirir.
- Çocukların ihtiyaçları ve koşulları çeşitlidir. Bu nedenle sistemin bu koşullara yanıt vermesinde, aynı derecede çeşitliliğe sahip olması gerekmektedir.
- İyi profesyonel uygulama⁵⁹ en son araştırma ve teoriler yoluyla bilgilendirilir.
- Belirsizlik⁶⁰ ve risk, çocuk koruma çalışmasının özellikleridir. Risk yönetimi, riskleri azaltır fakat ortadan kaldırmaz.
- Çocuk koruma sisteminin başarısının ölçüsü, yerel ve ulusal düzeyde, çocukların etkili yardım alıp almadığıyla ilgilidir.

Söz konusu unsurlara bakıldığında çocuğun korunmasında çocuğun ve toplumun katılımının ve bu alanda çalışacak nitelikli işgücünü içeren biçimde yasal, kurumsal ve ekonomik gerekliliklerin önemli olduğu görülmektedir.

2.3. Çocuk Koruma Sisteminde Bağlam ve Dinamikler

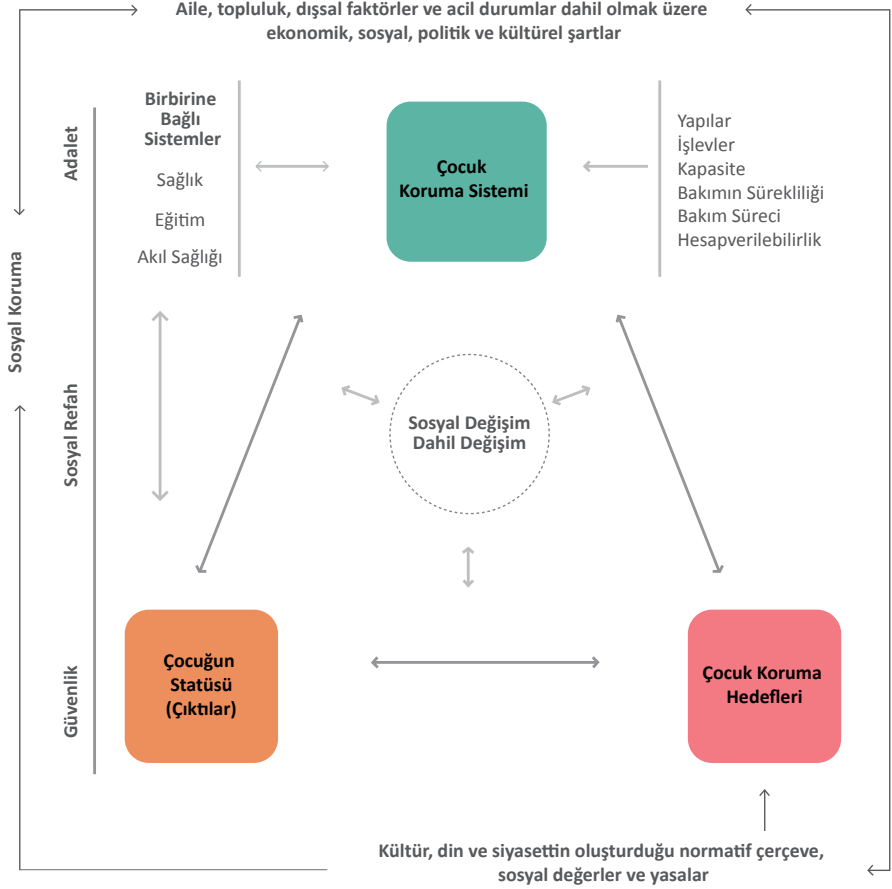
Çocuk korumada sistem yaklaşımı amaçla başlar. Sistemdeki aktörlerin ortak amaç(lar) doğrultusunda bir araya gelmesini sağlayan başlangıç noktaları oluşturulur. Şekil 3'te de görüldüğü gibi, amaçlar çocuk koruma sisteminin faaliyet gösterdiği bağlam içindeki normatif çerçeveden ortaya çıkar. Şekil 3, çocukların statüsü, çocuk koruma amaçları ile çocuk koruma sistemi arasında mevcut dinamizmi içerecek şekilde çocuk koruma sistemlerinin özelliklerini ele almaktadır. Çocuk koruma sisteminin yeri sadece normatif bağlamı değil aynı zamanda daha geniş bir sistem olan sosyal korumayla çocuk koruma sisteminin ilişkisini şekillendiren ekonomik, sosyal, politik ve kültürel bağlamda önemlidir. Özünde, çocuk koruma sistemleri diğer sistemlerden ayrı olmadığı gibi, çocukların iyi olma hali için çalışan tek sistem değildir⁶¹.

59 Good professional practice

60 Uncertainty

61 Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations. New York: UNICEF, ss.18-19.

Şekil 3. Çocuk Koruma Sistemi: Bağlam ve Dinamikler

(Kaynak: Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). *Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations*. New York: UNICEF, ss.18-19)

Çocuk koruma sistemi ve diğer sistemler (sağlık, eğitim, ruh sağlığı gibi) arasındaki sınırlar; fonksiyonların, kapasitenin, bakım sürecinin, yönetişimin ve hesap verebilirliğin tanımlanması açısından önemlidir. Örneğin küçük çocuklar için kreş hizmeti hem çocuk koruma hem de eğitim sistemi içinde yer alabilir. Dolayısıyla kreş hizmetinin sunumunda çocukların nasıl korunduğu, hesap verebilirlik mekanizmalarının nasıl yönetildiğine ilişkin düzenlemeler önemlidir.⁶²

Çocuk koruma sistemleri yerel (il, ilçe) ya da ulusal düzeyde örgütlenebilir. Ulusal düzeyde bir çocuk koruma sistemi genel bir çerçeve sunmalı ve diğer düzeydeki

62 Wulczyn ve diğerleri, 2010, a.g.e., s.20.

çocuk koruma sistemlerini koordine etmelidir. İdeal bir çocuk koruma sisteminde farklı görüşler iyi biçimde koordine edilmeli ve karşılıklı güçlendirilmelidir⁶³.

Her toplumun çocuk koruma sistemi kendine özgüdür ve bağlamına uygun formal ve informal bileşenlerden oluşur. Formal bileşenler hükümet tarafından oluşturulmakta ya da yaptırıma tabi tutulmakta; yasalar, yönetmelikler ve politikalar tarafından yönlendirilmektedir. Enformel bileşenler koruyucu işlevler açısından devlet/kamu yetkilerine sahip değildir. Bunun yerine, toplumdaki tutumlar, değerler, davranışlar, sosyal normlar ve geleneksel uygulamalarla şekillenirler. Formal ve informal bileşenler arasındaki sınırlar, o ülkenin koşullarına bağlıdır. Örneğin, sistemin, hizmetler gibi bazı formal bileşenleri, formal olmayan hizmet sağlayıcılar tarafından sunulabilir. Devletin yeterli koruyucu hizmetler ve mekanizmaları yürütme konusunda kapasitesinin bulunmadığı veya yapamadığı durumlarda, sivil toplum veya diğer topluluklar korumaya ilgili boşlukları doldurmak için kendi başlarına hareket edebilirler veya kendilerinden böyle bir talepte bulunulabilir. Ancak, sistemin formal bileşenlerin güçlü olduğu durumlarda bile, informal bileşenler çocukların korunmasının sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır⁶⁴.

2.4. Çocuk Koruma Sisteminin Aktörleri ve Bileşenleri

Çocuğun iyi olma hali, çevresiyle ve içinde yaşadığı sosyal, politik, fiziksel ve çevresel bağlamla ilişkilerine bağlıdır. Çocuğun ekolojisi, çocuğun gelişimi ve korunması konusunda en yakınındakilerden (örneğin ailesi ve arkadaş grubu) en uzağındakilere (örneğin politik ve kültürel sistemler ve yapılar) farklı düzeylerde ve türde etkileri getirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla çocuk koruma sisteminin, çocuğun ekolojisini, göz önünde bulundurulması gerekir. Çocuğun ekolojisi, mikro, mezo, ekzo ve makro düzeylerden oluşmakta, her düzeyde çocuğun da içinde yer aldığı aktörler ve sistem bileşenleri yer almaktadır. Mikro düzey, çocuğun en çok ilişki kurduğu aile, kardeşler, akran grupları vb. kişilerdir. Mezo düzey, çocuğu doğrudan etkiler (Okul, kulüpler vb), ekzo düzey, çocuğu dolaylı biçimde etkiler (Ebeveynin işi, hizmetlere erişim vb). Makro düzey, ekonomi, kültür, inanç, politik vb. konuları kapsar. Çocuk, koruma sisteminin hem odağı hem de aktörüdür. Çocuk koruma sistemi içindeki diğer aktörler aile, içinde yaşadığı topluluk, devlet ve uluslararası yapılar ve aktörlerdir.⁶⁵

Çocuk koruma sistemleri, çocukların istismar, ihmal, sömürü ve şiddetten korunması ve çocukların korunma haklarının gerçekleştirilmesini içeren kapsayıcı yaklaşımlardır. İyi bir biçimde koordine edildiğinde, çocuğun koruyucu çevresini güçlendirmek için birlikte çalışan bileşenlerden oluşur. Bu bileşenler çocuğun korunması için güçlü hukuki ve politik çerçeve, yeterli bütçe, çok sektörlü koordinasyon, çocuk dostu hizmetler, çocuk koruma işgücü, çocuk korumaya ilişkin verilerdir⁶⁶. Etkili bir çocuk

63 Medrano T., & Tabben-Toussaint A. (2012). Manual 1: Child Protection Basics, Deborah McGill (Ed.), FHI 360 Child Protection Toolkit. Research Triangle Park, NC: FHI 360, <https://www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/child-protection-basics.pdf>.

64 Forbes ve diğerleri, 2011, a.g.e., s.2.

65 Forbes ve diğerleri, 2011, a.g.e., s.4-11.

66 A 'rough guide' to child protection systems (2011). Save the Children Resource Center, (<https://resourcecentre.savethechildren.net/node/5103/pdf/5103.pdf>)

koruma sisteminin çocukları ihmal, istismar ve sömürüden korumada iki temel işlevi bulunur:

- Çocukların tarafında bulunarak karar vermeye ilişkin işlevler (ihtiyaç değerlendirme, inceleme, kurum bakımına yerleştirme, ailesiyle tekrar birleştirme vb.) ve
- Tüm sistemin performansını destekleyen işlevlerdir (kapasite geliştirme ve profesyonel gelişim), izleme ve değerlendirme, insan ve finans kaynaklarının tahsisi, hukuki reform ve politika geliştirme, çocuk koruma kurumları ve hizmet sağlayıcılar arasında koordinasyon sağlama gibi)⁶⁷.

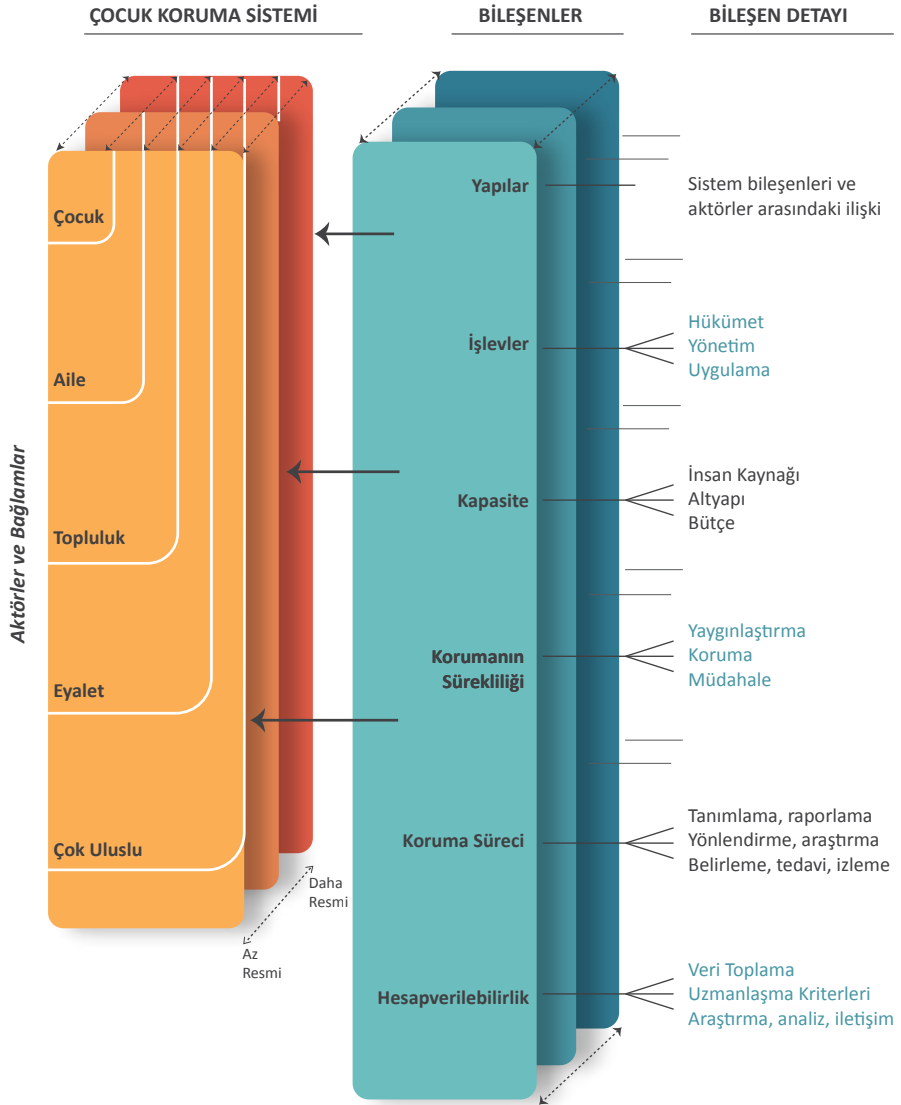
Çocuk koruma sistemi yaklaşımı, çocukların iyi olma halini engelleyen koşulları, birer birer ele almak yerine, bir tehdit ağı olarak kabul eder. Çocukların çeşitli koşullarda durumda karşılaşılabileceği tüm sorunları ve önleme ile müdahale konusundaki boşlukların yapısal ve temel nedenlerini ele alır. Çocuk koruma sistemi yaklaşımı, çocukların korunması için küresel çerçevenin tüm bileşenlerini bir araya getirir. Bu bileşenler birbiriyle ilişkili bir bütünü oluşturmak için birbirini destekler: Bu bütün, sistemdir⁶⁸.

Çocuk koruma sistemlerinin aktörleri, bağlam ve bileşenleri Şekil 4'te verilmiştir.

67 Medrano T., & Tabben-Toussaint A. (2012). Manual 1: Child Protection Basics, Deborah McGill (Ed.), FHI 360 Child Protection Toolkit. Research Triangle Park, NC: FHI 360, (www.fhi360.org/sites/default/files/media/documents/child-protection-basics.pdf).

68 Medrano ve Tabben-Toussaint, a.g.e., 2012.

Şekil 4. Çocuk Koruma Sistemi: Aktörler, Bağlamlar ve Bileşenler

(Kaynak: UNICEF (2011). *Child Protection Systems- Mapping and Assessment Toolkit – Users' Guide*, s.3).

Şekil 4'te görüldüğü gibi sistem, farklı düzeyler içerse de her bir düzeyin sistemin temel özelliklerini ortaya çıkarması beklenmektedir. Yapılar, fonksiyonlar ve kapasiteler temel yapı taşlarıdır. Bakımın sürekliliği, sistemin hak ihaline nasıl tepki verdiğinin özel yollarını tanımlarken; bakım süreci, uygulanan prosedürleri belirler. Süreçle ilgili olarak, tüm çocuk koruma sistemlerinin hakları ihlal edilmiş olan çocukları tespit etmek için araçlara sahip olmalıdır⁶⁹. Sürecin bileşenleri,

69 Wulczyn ve diğerleri, 2010, a.g.e., s. 22.

spesifik olarak büyük ölçüde çocuklar ve ailelere dayalı örgütlenir. Çünkü çocuk koruma sistemi, farklı koşullardan gelen çocuklara hizmet sunar, eşitlikçi biçimde farklı koruma ihtiyaçlarına yanıt vermeye çalışır ve çocuk koruma sistemi koruma ihtiyaçlarıyla uyumlu biçimde sürekliliği olan hizmete ihtiyaç duyar.

Çocuk korumada sistem yaklaşımının bir niteliği olarak çocukların, ailelerin ve toplulukların bütüncül görünümü, diğer sistemlerin çocuk koruma sistemiyle ilişkisinin nasıl yapılandırıldığına bağlı olarak, koruma ihtiyaçlarına nasıl cevap verileceği yönünde genişlemektedir. Sistem çerçevesinde ele alındığında, yapı, genellikle sistemin bileşenleri arasındaki ilişki olarak düşünülür. Sosyal koruma sisteminin çok sektörlü doğası, sistemin bileşenleri arasındaki yapısal ilişkilerin tanımlanması ve oluşturulmasını gerektirir. Topluluk ve devlet bağlamındaki bileşenler, kendisini çocukları korumaya adanmış formal (STÖ'ler gibi) ve informal örgütleri (komşuluk gibi) içerebilir. İlişkilerin nasıl kurulduğu ve nasıl sürdürüldüğü (ya da değiştiği) çocuk korumayı etkileyen yerel bağlamın, etkililiğin ve diğer faktörlerin temel konusudur⁷⁰.

Çocuk koruma sistemi bileşenlerinin başka sınıflamalarından birisi, üç bileşene dayalı olarak yapılmıştır. Bunlar;

- **Devlet:** Polis ve adalet sistemleri, sağlık, eğitim ve psiko-sosyal hizmetler gibi çeşitli birimleri formal sistemdir.
- **Sivil toplum:** Sivil toplum örgütleri çocuk hakları konusunda farkındalık yaratma, değişim için lobicilik gibi bir dizi hizmet sunarlar.
- **Topluluk⁷¹:** Toplumdaki normları ve uygulamaları takip ederek, çocuklarını istismardan koruyan aileler ve topluluk üyelerini içerir⁷².

İdeal olarak bu bileşenlerin birbirine bağlı ve güçlendirici olması beklenirken; uygulamada sorunlar yaşanabilmektedir. Devletin birimleri genellikle koordinasyonda sorun yaşayabilir; toplumda bireyler istismarı tanımlamada başarısız olabilir ve hatta çocuk yaşta evlilikleri destekleyebilir; sivil toplum da genellikle boşlukları tıkamaya çalışabilir. Bu durumda sonuç, sıklıkla birbirini tamamlayan hizmetlerden çok, birbirinden kopuk hizmetlerdir. Pek çok ülkenin, hala düzenli bir çocuk koruma sistemi bulunmamaktadır, sistem ya çok zayıftır ya da iyi bir biçimde koordine edilmemiştir ve finansal olarak yeterince desteklenmemektedir. Bunun yanında, toplum (potansiyel ve gerçek mağdurlar) sisteme güven duymamakta ya da var olduğunu dahi bilmemektedir. Sistemin bazı bileşenleri kültürel veya psiko-sosyal olarak duyarlılığa sahip olmayabilir. Bireysel inisiyatifler yeterince koordineli değildir veya daha büyük sistemle bütünleşmemiştir⁷³.

70 Wulezyn ve diğerleri, 2010, a.g.e., ss. 22-23.

71 Community

72 Girl Power Alliance (2017). Making child protection systems work better. Lessons from the Girl Power Programme 2011-2015, s.3.

73 Girl Power Alliance, a.g.e., 2017.

UNICEF, "koruyucu çevre çerçevesi"ni⁷⁴ geliştirmiştir. Çerçeve, çocuk korumasına, çok disiplinli, çok sektörlü ve bütüncül yaklaşımın bir örneğini ve UNICEF'in çocukların kötü muameleden korunması stratejisinin temelini oluşturur. Koruyucu çevre, çocukların istismar ve sömürüden korunmasını sağlamak için tüm aktörlerin (çocukta başlayarak, sağlık çalışanlarına, özel sektöre kadar uzanan biçimde) sorumluluklarını yerine getirdiği bir çevredir. Sekiz bileşeni vardır ve bunlardan birisinin eksikliği, çocukları istismar, şiddet, ayrımcılık ve hakları açısından daha fazla zarar görebilir kılar. Söz konusu bileşenlerin, çocuk koruma sisteminin temel bileşenleriyle iç içe olduğu görülebilir:

- Çocuğun istismarı açısından toplumdaki mevcut tutumlar, gelenekler, davranışlar ve uygulamalar
- Devletin, hakları korumaya ilişkin taahhüdü
- Çocuk korumayla ilgili konuların açıkça konuşulması ve ilgilenilmesi
- Pozitif mevzuat ve uygulama
- Çocukları korumakla sorumlu kişilerin kapasitesi
- Çocukların yaşam becerileri, bilgi ve katılımı
- Çocuk koruma konularının izlenmesi ve raporlandırılması
- Rehabilitasyon ve yeniden bütünleşme için hizmetlerin varlığıdır.

Koruyucu çevre çerçevesinin altını çizdiği konulardan birisi, güçlü ve fiziksel olarak sağlıklı çocukların da istismar kurbanı olabilme ihtimali açısından, çocuk korumanın tüm sektörleri içermesi gerektiğidir. Koruyucu çevrenin herhangi bir parçasında boşluk oluştuğunda, çocuk sömürü, istismar ve şiddet açısından daha fazla zarar görebilir durumda olacaktır.

Çocuk koruma sisteminin bileşenleri, literatürde farklı başlıklarda ele alınsa da bu sınıflandırmalarda ortak bileşenlerden bahsetmek mümkündür. Aşağıda, çocuk koruma sisteminin bileşenleri ve aktörleri sunulmuştur. Bileşenler kısaca ifade edilmiş ve her bileşen için formal ve informal örnekler verilmiştir⁷⁵.

74 The protective environment framework

75 Forbes ve diğerleri, a.g.e., 2011, s.4-11.

1. Kanunlar, politikalar, standartlar ve yönetmelikler sistemin yapılarını, görevlerini ve işlevlerini belirler.

<i>Formal Örnekler</i>	<i>İnformel Örnekler</i>
<i>Uluslararası çocuk koruma belgeleri ve sözleşmeleri; bölgesel insan hakları belgeleri</i>	<i>Çocuk korumayla ilgili geleneksel kurallardır.</i>
<i>Ulusal yasalar ve politikalar, koruma ve bakım ihtiyacındaki çocuklarla ilgili politika ve mevzuat düzenlemeleri vb.</i>	

Çocuk koruma eylemlerinin uygulamaları destekleyen politika ve rehberler kadar ulusal mevzuatta açık biçimde ele alınmış olması gerekir. Çocuk örgütleri (ve profesyonelleri) dahil sivil toplum, ebeveynler ve çocuklar, çocukların her ortamda korunmasını sağlayacak hukuki çerçeve ve uygulamasının savunucusu olmalıdır⁷⁶.

2. Çocukları korumaya dönük hizmetler ve hizmet sunma mekanizmalarıdır. STÖ'lerin kamuya protokolleri varsa ve destekleniyorsa; formal bileşenler STÖ'ler tarafından sunulan hizmetleri de kapsayabilir.

<i>Formal Örnekler</i>	<i>İnformel Örnekler</i>
<i>Sosyal refah, eğitim, sağlık, adalet bakanlıkları; çocuk koruma hizmeti sunan kuruluşlar</i>	<i>İnformel toplum-temelli havale ve bildirim mekanizmaları, akrabalar tarafından bakım sağlanması, aile arabuluculuğu ve alternatif çatışma çözümü süreçleri</i>
<i>Bakım ve korumayla ilgili hizmetler</i>	<i>Çocuklar ve ailelere inanç temelli gruplar tarafından sağlanan destek ve danışma hizmetleri</i>
<i>Bakım ve koruma süreçleri: Kamu destekli raporlama, araştırma, tedavi, havale vb.</i>	
<i>Aile, sosyal bakım ve destek hizmetleri (kurum bakımı da dahil olmak üzere)</i>	

Sektörleri arasında farklı düzeylerde iyi bir koordinasyon olmalıdır. Etkili ve nitelikli önleme, çocuk koruma müdahaleleri ve izleme süreci, ilgili hizmetlerin koordinasyonunu gerektirir. Bu koordinasyon hem çocuk koruma sektörünün içinde hem de çocuk koruma ile diğer sektörler (sağlık, sosyal refah, eğitim, adalet gibi) arasında olmalıdır⁷⁷.

3. Farklı sektör ve düzeyler arasında, formal ve informal, sistemin bütün bileşenlerinin koordinasyon, işbirliği ve eşgüdümünü sağlayacak mekanizmalar. Çocuk koruma sistemi hem çok düzeyli hem de çok sektörlüdür. Bu açıdan sektörler arası işbirliği ve koordinasyon ayrı bir önem taşır.

⁷⁶ A 'rough guide' to child protection systems, a.g.e., 2011.

⁷⁷ A 'rough guide' to child protection systems, a.g.e., 2011.

Formal Örnekler	İnformal Örnekler
<i>Bakanlıklar içindeki dikey ilişkiler</i>	<i>Ağlar, sivil toplumdaki informal koordinasyon mekanizmaları ve anlaşmaları, STÖ'ler, akademik ve insan hakları kuruluşları, özel sektör ve ilgili uluslararası oluşumlar</i>
<i>Bakanlıklar ve birimleri ile çocuk koruma alanındaki uluslararası oluşumlar arasındaki yatay etkileşim</i>	
<i>Koruma hizmetleriyle ilgili iş birliği ve koordinasyon yapıları ve anlaşmaları (Örneğin havale ve müdahale mekanizmaları)</i>	

4. Kapasite. Kapasite geliştirme, insan ve finansal kaynaklar ve yeterli altyapı dahil olmak üzere çocuk koruma hizmetlerini sağlama kapasitesini içerir.

Formal Örnekler	İnformal Örnekler
<i>Çocuk koruma alanında yeterli sayıda ve kapasitede; beceri sahibi profesyonellerin varlığı (SHU'lar, öğretmenler, sağlık çalışanları, hukuk ve kolluk gücü çalışanları, yerel otoriteler vb.)</i>	<i>Çocuk koruma alanında yeterli sayıda ve kapasitede; beceri sahibi profesyonellerin varlığı (SHU'lar, öğretmenler, sağlık çalışanları, hukuk ve kolluk gücü çalışanları, yerel otoriteler vb.)</i>
<i>Risk altındaki ya da şiddet, istismar, ihmal ve sömürüye maruz kalmış çocuklarla temas etmek, belirlemek ve çalışma konusunda profesyonellerin yeterliliği</i>	<i>Risk altındaki ya da şiddet, istismar, ihmal ve sömürüye maruz kalmış çocuklarla temas etmek, belirlemek ve çalışma konusunda profesyonellerin yeterliliği</i>
<i>Çocuk koruma kuruluşları ve hizmetleri için yeterli ulusal bütçenin ayrılması</i>	<i>Çocuk koruma kuruluşları ve hizmetleri için yeterli ulusal bütçenin ayrılması</i>

Bir çocuk koruma sistemi, mümkün olduğunca, çocuğun haklarını etkili biçimde koruyacak kadar yeterli sayıda, iyi yönetilen, becerili (mesleki) ve kalıcı (sürekli yer değiştirmeyen) bir çocuk koruma işgücüne ihtiyaç duyar.

Çocuk koruma hizmetleri gerek acil durumlarda gerekse kalkınma çalışmalarında ne yazık ki yeterince finanse edilmez. Çocuk koruma programlarının ve hizmetlerinin parçalı olması nedeniyle, finansmanın tam bir resmini çekmek ve harcamaların en iyi biçimde geri dönüşü sağlamada verimli biçimde tahsis edilip edilmediğini değerlendirmek genelde zordur. Hem acil durumlarda hem de kalkınma çalışmalarındaki bağışlar çocuk koruma sistemlerini oluşturmak ve güçlendirmek için kararlaştırılmış önceliklerin desteklemesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir⁷⁸.

5. Sistemin çocuk koruma amacına ve ÇHS'ye, ilgili yasalara ve çocuğun yüksek yararına uygun çalışmasını sağlayacak hesap verebilirlik mekanizmalarıdır. Bu

78 A 'rough guide' to child protection systems, a.g.e. 2011.

mekanizmalar yoluyla çocuk koruma sorunlarına ilişkin izleme ve değerlendirme yapılabilir, ihtiyaç duyulan müdahalelere gidilebilir.

<i>Formal Örnekler</i>	<i>İnformel Örnekler</i>
<p>Çocuk koruma standartları Çocuk koruma standartları ve hükümet birimlerinin, kuruluşların (okullar, infaz kuruluşları vb.), profesyonellerin ve çocukla ilişkisi olanların çalışma ilkeleri ve standartları</p> <p>Çocuk koruma sorunlarını raporlama Yerel düzeyde şikâyet ve müdahale mekanizmaları</p> <p>Hükümet ve diğer birimlere yıllık rapor sunma</p>	<p>Alternatif STÖ raporları</p> <p>Akademik raporlar ve eleştiriler</p> <p>Şikâyet mekanizmalarını ve telefon/ çevrimiçi hatları ulaşılabilir kılma ve çocukları bu konuda bilinçlendirme çabaları</p>

6. Bakım döngüsü⁷⁹ olumlu ve koruyucu tutumları, değerleri, davranışları ve geleneksel uygulamaları ve destekleyici ve koruyucu yakın sosyal çevreyi içerir.

<i>İnformel Örnekler</i>
<p>İlk çocukluk dönemi ve gelişimine ilişkin pratikler</p> <p>Disiplin biçimleri</p> <p>Geleneksel bakım ya da koruma pratikleri</p>

7. Kendisinin ve başkalarının korunmasına katkıda bulunmak açısından çocukların yeteneklerini ve olanaklarını güçlendiren, çocukların yaşam becerileri ve katılımı⁸⁰.

<i>Formal Örnekler</i>	<i>İnformel Örnekler</i>
<p>Çocukların; Çocuk koruma konusunda yerel prosedürlere, Çocuk Hakları Komitesine raporlama süreçlerine Kapasitelerine göre, korumalarını etkileyecek tüm durumlara güvenli biçimde katılımının sağlanması</p> <p>Çocukların; Şikâyet ve tazmin etme mekanizmalarına erişimi Yaşam boyu gelişimi sağlayacak ücretsiz, içermeci ve zorunlu eğitime erişimi</p>	<p>Öğrenme, olumlu değerler, sosyal yeterlilik ve olumlu kimlikle ilgili çocuğun sahip olduğu özellikler, çocuğun/gencin toplumu nasıl gördüğü</p> <p>Aile ve çevrede çocuğun sözünün ne kadar dikkate alındığı</p>

79 Care cycle

80 Forbes ve diğerleri, a.g.e., 2011, s.4-11.

Çocukların kendi deneyimleri ve görüşlerinin bir çocuk koruma sisteminin kalbinde olması gerekir. Çocukların kendi korunma süreçlerine katılma becerilerinin olmadığı ya da katılmamaları gerektiğine dair anlayış nedeniyle, çocukların deneyimleri ve görüşleri genellikle ihmal edilmiştir. Bu yaklaşımın sonuçları çocuklar için çok zarar verici olmuştur, onları daha fazla istismar ve şiddete maruz bırakmış ve uygunsuz ve etkisiz hizmetlerin geliştirilmesine yol açmıştır. Çocukların seslerinin hem bireysel düzeyde hem de ulusal ve alt ulusal düzeylerdeki yasaların, politikaların, hizmetlerin ve diğer programların geliştirilmesinde duyulması önemli ve gereklidir⁸¹.

Sosyal katılım ve bilgi-veri yönetimi çocuk koruma sisteminin diğer bileşenlerdir. Çocuklar aileler, topluluklar ve sivil toplumun katılımını sağlamak, çocuk koruma sisteminin etkililiğini artıracaktır. Bilgi ve veri yönetimi bileşeni altında, çocuk koruma sisteminin amacı ve vizyonu hakkındaki kararlar öğrenme ve kanıta dayalı olması gerektiği, bu sayede sistemin yer aldığı bağlamsal gerçekliğe dayanarak çalışacağı vurgulanmaktadır⁸².

Çocuk koruma sisteminin bileşenlerinin çocuktan başlayarak daha büyük sistemlere uzandığı, her bir bileşenin diğer bileşenlerle iç içe ve etkileşimde olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, bileşenlerden birindeki eksiklik ya da sorunun diğer bileşenlerde ve dolayısıyla da bütün olarak çocuk koruma sisteminde sorunlara öncülük edebileceğini tahmin etmek güç değildir. Çocuğun korunması sadece kamunun ve profesyonellerin sorumluluğunda değildir ve sivil toplumdan özel kuruluşlara geniş bir halk katılımını içerir.

Makrodan mikroya çocuk koruma sistemi bileşenlerinin, birindeki değişme ya da problem, diğerlerini etkileyecektir. Bileşenlerden biri olan çocuk koruma sistemindeki mevzuat ve politikaların niteliği, diğer bileşenlerin işlevi ve yönü açısından temel bir belirleyicidir. Çocuğun korunmasını sağlayacak hukuki yapı ve politikalar yeterince açık olsa da koordine olmuş, işbirliği içinde sunulan hizmetler olmadığında, sistemde sorun kaçınılmazdır. Yani, hukuki düzenlemeler, uygulamaya aktarılmadığında çocuğun korunmasından bahsetmek güçtür. Uygulamadaki finansal ve insan gücü kaynakları, sistemin diğer önemli bileşenlerindedir. Uygulamaların çocuk koruma amacı doğrultusunda ilerleyebilmesinde hesap verebilirlik mekanizmalarının oluşturulmuş olması gerekir. Çocuğun içinde yaşadığı çevredeki tutumlar, değerler, normlar ve çocuk bakımı uygulamaları, çocuk koruma amacını gerçekleştirmede sistemin yine önemli başka bir parçasını oluşturmaktadır. Çocukların sorunlara karşı metanetini ve yaşam becerilerini göz önünde bulundurmamak; katılımını sağlamak, kendileri adına yürütülen koruma çabalarında yerlerini almaları bakımından zaruridir. Yani, her bileşenin çocuğun korunması açısından, temel bir işlevi söz konusudur. Örneklemek gerekirse, çocuğun korunması amacının hukuki düzenlemeler ve politikalara yansıtılmış olması söz konusu çocuk koruma sisteminin işleyişini kolaylaştıracak uygulamaların önünü açabilir; ancak

81 A 'rough guide' to child protection systems, a.g.e, 2011.

82 Delaney, S., Quigley, P., & Shuteriqi, M. (2014). Understanding and applying a systems approach to child protection: A guide for programme staff. Child Frontiers and Terre des homes, s.15.

diğer yandan çocuğun korunmasına ilişkin temel değerler, tutumlar ya da normları benimsememiş, çocuğun katılımını görmezden gelen bir toplumda, çocuk koruma sisteminin amacına ulaşmasının güç olacağı tahmin edilebilir. Aynı şekilde, nitelikli insan gücü ve finansmanın var olduğu bir çocuk koruma sisteminde, yasal yapı ve politikalar çocuk koruma amacını açıkça içermiyorsa, çocuğun korunmasından ne kadar bahsedilebileceği tartışılır.

Çocuk koruma hizmetlerinde olası sorunların önlenmesi ve risk altındaki çocukların tespit edilebilmesi için halk katılımı gereklidir. Toplumun, çocuk koruma sorunlarına duyarlılığını artırmada ve zararlı uygulamaları ortaya çıkaran sosyal normlarla mücadele etmede bilinç artırma kampanyalarının önemi büyüktür. Sivil toplum, yayınlar, kampanyalar, medya çalışmaları ve toplum gelişimi yoluyla bu tür bilinçlendirme etkinliklerinde önemli bir rol oynayabilir⁸³.

83 A 'rough guide' to child protection systems, a.g.e. 2011.

BÖLÜM III

TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİ

Bu bölümde Türkiye’de çocuk koruma sistemi, yasal ve yönetsel unsurlarıyla açıklanmış, Türkiye’de uygulanan çocuk koruma modelinin bileşenleri ve sistemin işleyişi ele alınmıştır.

3.1. YASAL DÜZENLEMELER

Çocuğun korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler ulusal ve uluslararası düzenlemeler olarak iki grupta tartışılmıştır.

3.1.1. Ulusal Düzenlemeler

Anayasa’nın 41, 42, 50, 56, 58, 60, 62. maddeleri çocuğun korunmasına ilişkin hükümleri içerir. Türkiye’de çocukların korunmasına ilişkin temel düzenlemeler; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’dur. 5237 sayılı Ceza Kanunu, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu, 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, İş Kanunu, Sağlık Temel Kanunu, Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu başta olmak üzere birçok yasa, tüzük ve yönetmelikte çocuk ve çocuk haklarıyla ilgili ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir⁸⁴. Bu düzenlemelerin detayına baktığımızda ortaya çıkan görünüm şu şekildedir:

Anayasa’nın, çocuk koruma sistemiyle ilgili olan maddesi, 2010 yılında yapılan halk oylaması neticesinde getirilen değişiklikle, yeni şeklini alan ve başlığı “Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları” olan 41.maddesidir. Anayasa, aileyi Türk toplumunun temeli olarak görmektedir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri almak ve teşkilâtı kurmakla görevlendirilmiştir. Bu maddeye, 2010 yılında yapılan değişiklikle, “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir” hükmü ve “Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır” ibaresi eklenmiştir⁸⁵. Bu maddenin yanı sıra Türkiye’de çocuğun korunmasıyla ilişkili hükümler Anayasa’nın 10, 50, 61, ve 62. maddelerinde yer almaktadır. Bu maddelerle, çocuğa karşı şiddetin önlenmesi yükümlülüğünün devlete ait olduğu açıkça belirtilmiştir.

Türk Medeni Kanunu, çocuğun korunmasıyla ilgili olarak, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmez ise hakim, çocuğun korunması için uygun önlemleri aldirabileceğini

84 Akyüz, E. (2000). Çocuk haklarının ve güvenliğinin korunması (Ulusal ve uluslararası hukukta). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3395. Bilim ve Kültür Eserler Dizisi: 1210. İnsan Hakları Eğitim Dizisi. Millî Eğitim Basımevi, s.10.

85 Salim, M., (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

hükme bağlamıştır. Çocuğun korunmasına ilişkin hükümlere, Kanun'un kişiler, aile ve miras hukukuna ilişkin düzenlemeleri arasında yer verilmektedir. Bu hükümler incelendiğinde anne ve babaya çocuğun bakımı, korunması ve eğitimi konularında görev ve sorumluluk verildiği görülmektedir (Madde 185). Madde 347, "Çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabilir" demektedir. Bu madde ile çocuğun hangi durumlarda korunma ihtiyacı içinde olduğuna açıklık getirilmiştir.

Hukuk sistemimiz, çocuğun, suçun mağduru olması durumu ile ilgili olarak Türk Ceza Kanunu'nda (TCK), çocuğu koruyucu hükümler getirmiş, çocuğa karşı işlenen suçların cezasını belirterek çocuğun korunma hakkını gözetmiştir. TCK, çocuğun can güvenliğiyle ilişkili olarak, çocuğun kasten öldürülmesi suçuna karşılık ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmedileceğini (85.madde) belirterek çocukların yaşam hakkı üzerine vurgu yapmaktadır. Çocukların intihara sevk edilmesi veya kandırılarak, zorlanarak ve tehditle intihar ettirilmesi de kasten adam öldürmek suçuyla eş değer görülmektedir (84.madde). Çocuğun kasten yaralanması veya neticesi sebebiyle kasten adam yaralama suçu olarak bir çocuğun vaktinden önce doğmasına sebep olmak karşılığında da hapis cezası öngörülmüştür (86.-87.maddeler). Kanun, çocuklar üzerinde deney yapılmasıyla ilgili olarak hangi durumların suç olduğunu da belirtmektedir (90.madde). Kanun'da doğmamış; ancak anne rahmine düşmüş çocuğun iyilik halini düşünerek, çocuk düşürmeyi, çocuk düşürmeyi, kısırlandırmayı suç olarak ele almıştır (99.-101.maddeler). TCK, çocuğun kaçırılması veya alıkoyması da suç sayılmaktadır. Buna göre kanuni temsilcisinin rızası dışında evi terk eden çocuğu, çocuğun rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları haberdar etmeden yanından tutan kişi hakkında cezai işlem yapılacağı hükme bağlanmıştır (234. madde). TCK, çocuğa karşı sorumlu olan kişileri de çocuğa iyi davranmakta sorumlu görmekte, aksi halde cezalandırmaya gidileceğini belirtmektedir. Buna göre, yetkili kişinin veya çocuğu büyütme, okutmak, muhafaza etmek ile sorumlu olan kişinin çocuğa kötü muamele etmesi durumunda uygulanacak cezai işlemlere yer verilmiştir (232.madde). Kanunda, ebeveynin aile hukukundan doğan sorumluluklarını yerine getirmeme, hamile eşine veya birlikte yaşadığı kendisinden hamile kalmış bayanı terk etme, maddi ve manevi sorumluluklarını yerine getirmeme ve çocuklarını ağır bir şekilde tehlikeye sokmasının suç olduğu ve cezalandırılacağı yer almaktadır (233.madde). Kanun, çocuğu terk etmeyi de suç saymaktadır. Kendisini idare edemeyecek derecede küçük olan çocuğu terk etmek (97.madde) ve bu durumu ilgililere bildirmemek suç olarak ele alınmıştır (98.madde).

Günümüz koşullarında çocukların korunması ile ilgili en önemli sorunlardan birisi çocukların cinsel istismarıdır. Çocukların pornografik içerikli yayınlarda kullanılmasının son zamanlarda giderek artması, bu sorunla mücadelede yeni yaklaşımları gerekli kılmıştır. Bu hususta, TCK, 226. maddesi müstehcen yayınlara çocuklara izlettirilmesini, dinlettirilmesini, bunları çocukların görebileceği,

ulaşabileceği şekilde kolaylaştırılmasını suç olarak görmektedir. Çocukları bu yayınlarda kullananlar, yayınları yayanlar, satanlar ve alanların suç işlediği ve cezalandırılacağı belirtilmiştir. TCK'da çocukların fuhuşa teşvik edilmesi, fuhuşta kullanılması da ciddi suçlar arasında yer alır. TCK, çocukların cinsel istismarını insanlığa karşı işlenen suçlardan saymaktadır (77.madde). Kanun'da, çocuklara cinsel saldırıda bulunmanın ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmiştir(102.madde)ve çocuğun cinsel istismarı ayrı bir suç olarak 103. maddede ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Kanun'da, reşit olmayanla cinsel ilişkinin cezai niteliği belirlenmiş ve 15 yaşını tamamlamış çocukla cinsel ilişkiye girilmesinde, çocuğun şikâyetçi olup olmadığı hususunun önemli olduğunun altı çizilmiştir (104.madde). 15 yaşından küçük çocuğun cinsel istismarı şikâyete tabi değildir. Bu hususta doğrudan kamu davası açılır. Kanun, çocuklara kumar oynatılmasını (228.madde), çocukların dilendirilmesini(229.madde), çocuk emeğinin sömürülmesini(117.madde) suç saymıştır. Çocukların sağlığı için tehlikeli maddelerin çocuklara verilmesi veya satılması yasaklanmıştır (194.madde). TCK, çocuk ticaretini(80.madde), çocukların organ ve dokusuna zarar vermeyi ve ticaretini (91.madde), çocuğun hürriyetinden yoksun kılınmasını (109.madde), çocuklara işkence yapılmasını (94.madde), neticesiyle ağırlaştırılmış işkencenin cezasını(95.madde), ve çocuklara eziyet edilmesini (96.madde) yetişkinlere karşı işlenen suçlara göre değerlendirildiğinde ağırlaştırılmış ciddi hapis cezalarıyla cezalandırmıştır (Sarıaltın, 2017: 25-26). Bunların yanı sıra Ceza Muhakemesi Kanunu'nun çeşitli maddeleri (Madde 150, 236, 239, 253 gibi) suça sürüklenen çocukların yargılama sırasında korunmasına yönelik hükümler içermektedir.

TCK, kanunla ihtilafa düşen çocukları ise üç ayrı yaş aralığında ayrı ayrı değerlendirmektedir. Buna göre:

- **“0-12 yaş grubundaki çocuklar:** TCK, ceza ehliyetini madde 31'de düzenlemiştir. Buna göre “Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir” denmektedir.
- **12-15 yaş grubundaki çocuklar:** TCK'nın 31/2 maddesi uyarınca fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş ve fakat 15 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun var olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Tespit sonucunda fail çocuğun ceza sorumluluğunun olmadığı sonucuna varıldığında, 12 yaşından küçük çocuklarda olduğu gibi fail hakkında yaş küçüklüğüne bağlı olarak kusurunun bulunmaması nedeniyle ceza tayinine yer olmadığına; ceza sorumluluğunun bulunduğu sonucuna varıldığında ise yaşı nedeniyle bu sorumluluğunun yetişkinlerden ve 15- 18 yaş grubu çocuklardan daha az olacağı kanun tarafından kabul edildiğinden daha az cezaya hükmedilmektedir. Bu yaş grubundaki çocukların ceza sorumluluğunun var olduğunun kabul edilebilmesi için iki şart gerekmektedir. Çocuğun “işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayabilme yeteneğinin” ve “davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı” aranır.

- **15-18 yaş grubundaki çocuklar:** Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğunun var olduğu kabul edilmiş ancak cezalarda yetişkinlere göre indirimle gidilmiştir. 15 yaşını doldurmuş olmakla birlikte 18 yaşını doldurmamış olan çocuklar ile 18 yaşını doldurmuş ve fakat 21 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunun var olduğu kabul edilmiş, ancak bu kişilerin içinde buldukları yaş küçüklüğü veya sağır ve dilsizlik hali nedeniyle kusurluluk hallerinin diğer kişilerden daha az olduğu düşüncesi ile cezalarında indirimle gidilmiştir (Coşkun ve diğerleri, 2010: 1).

5402 sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu çerçevesinde hazırlanan ve 2013 yılında yürürlüğe giren Denetimli Serbestlik Yönetmeliği'nde de "denetim altına alınan çocukların iyileştirilmesi" 76. maddede ele alınmıştır. Buna göre haklarında (1);

- a) Çocuklara özgü güvenlik tedbirleri kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı,
- b) Kamu davasının ertelenmesi kararı,
- c) Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen ve 5395 sayılı Kanunun 36. maddesi gereğince denetim altına alınan suça sürüklenen çocukların, toplum içinde denetimi, takibi ve iyileştirilmesine yönelik rehberlik çalışmaları, ilgili kurumlarla iş birliği içinde yerine getirilir (madde 76/1) denmektedir.

(2) Haklarında;

- a) Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen,
 - b) Suç tarihinde on iki yaşını bitirmemiş suça sürüklenen,
 - c) Ailesine teslim edilmesi yönünde karar verilen,
- "Çocuklar hakkında denetim görevi; gözetim esaslarına göre 5395 sayılı Kanunun 37. maddesi gereğince Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü (mülga-yeni adıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Müdürlüğü) tarafından yerine getirilir" ifadesi yer almaktadır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'da da çocuğun korunmasıyla ilgili düzenlemeler bulunmaktadır. 2012 yılında İstanbul Sözleşmesi temel alınarak hazırlanan bu Kanun'un amacı şiddet gören veya görme tehlikesi altında yaşayan kadınları ve aile bireylerini korumaktır. Kanun'da şiddet mağduru kişilere (özellikle kadınlara ve kadınların yanında bulunan çocuklara) yönelik koruyucu ve önleyici tedbirlerin (Madde 1-3-5) alınması söz konusudur. Bu kapsamda şiddet mağduru çocuklar barınma, anneleri aracılığı ile maddi yardım, hukuki destek, psikolojik destek, kreş hizmeti, şiddet uygulayan kişi ile kişisel ilişkinin sınırlandırılması veya tamamen kaldırılması gibi tedbir ve hizmetlerden yararlanmaktadırlar.

Türkiye'de çocuk koruma süreçlerini doğrudan belirleyen ve şekillendiren iki kanun bulunmaktadır. Bunlar 2828 sayılı (1983 Tarihli) Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı (2005 Tarihli) yasalardır.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun amacı "korunma, bakım veya yardım ihtiyacı olan ailelere ve çocuklara sunulan sosyal hizmetlere ve bu hizmetleri

yürütmek üzere kurulan teşkilatın kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyet ve gelirlerine ait esas ve usulleri düzenlemektir. Bu çerçevede Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuk tanımlaması yaparak bu çocukların gerekli hizmeti alacakları; çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, kreş ve gündüz bakım evleri, çocuk ve gençlik merkezleri, toplum veya aile danışma merkezleri, çocuk evleri, sosyal hizmet merkezleri gibi kuruluşları tanımlayarak görevlerini ifade etmektedir. Söz konusu Kanun ile AÇSHB korunma, bakım ve yardım ihtiyacı olan aileleri ve çocukları tespit ve incelemekle görevlendirilmiştir. Bu kişilerin AÇSHB'ye bildirilmesi ve incelemeye ilişkin iş birliğinde bulunulması konusunda mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlü kılınmıştır. Sosyal Hizmet Kanunu korunma ihtiyacı olan çocukların reşit oluncaya kadar bu Kanun hükümlerine göre kurumca kurulan sosyal hizmet kuruluşlarında bakılıp yetiştirilmeleri ve bir meslek sahibi olmaları hususundaki gerekli koruma tedbir kararının yetkili ve görevli mahkemece alınabilmesi için gerekli belgelerin AÇSHB tarafından düzenlenerek ilgili mahkemeye gönderileceğini ifade etmektedir. Çocukların korunmasına ilişkin olarak söz konusu Kanun çerçevesinde acil müdahale gerektiren durumlarda çocukların AÇSHB birimleri tarafından bakım altına alınması ve gerektiğinde koruma kararının kaldırılmasına ilişkin hususlar da düzenlenmiştir⁸⁶.

2005 yılından beri yürürlükte olan Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK), ismi ile ifade edildiği üzere çocuk koruma alanına ilişkin pek çok uygulamayı şekillendiren hükümler içermektedir. Kanun'un amacı korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Kanun, çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışmalarını ve korunma ihtiyacı içerisinde bulunan çocukların kurumda bakımının ve kurumda tutulmasının son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanmasını esas olarak belirlemektedir. ÇKK, risk altında ve korunması gereken çocuklara ilişkin, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbirlerini tanımlayarak bunlara ilişkin görevlendirmeler yapmaktadır. Aynı zamanda; adli ve idarî merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, korunma ihtiyacı olan çocuğu AÇSHB birimlerine bildirmekle yükümlü kılınmış, çocuk ile çocuğun bakımından sorumlu kimselelerin çocuğun korunma altına alınması amacıyla AÇSHB birimlerine başvurabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca ÇKK, verilen tedbir kararlarının uygulanışını daha etkin ve verimli kılmak üzere, hakimlere, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilme yetkisi tanımaktadır⁸⁷.

86 Büker, H. ve Gültekin, S (2013). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi Katılımcı El Kitabı. Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi, UNICEF Türkiye Ortak Yayını, (www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/13.%20KATILIMCI%20EL%20K%C4%B0TABI.pdf), s: 14.

87 Büker ve Gültekin, a.g.e., 2013, s.14.

3.1.2. Uluslararası Düzenlemeler⁸⁸

Birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilen, Türkiye tarafından 27.01.1995 günü, 22184 sayılı Resmi Gazete’de 4058 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan ÇHS, çocuk hakları ve çocuk koruma konusunda en önemli belgelerden birisidir. Sözleşme, çocukluk için yaş sınırını 18 olarak kabul etmektedir. Sözleşme’nin birinci maddesinde yer alan ifadede çocukluk için bir başlangıç yaşının belirlenmesi, ülkelerin kendi yasal düzenlemelerine bırakılmıştır. Sözleşme, çocukluk döneminin sona ermesini 18 yaş olarak tanımlamakla birlikte, bu hususta katı değildir. Komite, rüşd yaşını, 18’den küçük belirleyen Devletleri, bu yaşı gözden geçirme ve yükseltme konusunda teşvik etmektedir⁸⁹.

ÇHS m.19/1’de korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı yapılmamış, ancak hangi hallerde çocuklar için koruyucu önlemler alınacağı düzenlenmiştir. Bu haller, çocuğun ana-babasının ya da ondan birinin, kanuni vasi ya da vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırıya, şiddete veya suistimale, ihmâl ya da ihmalkar muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismara ve kötü muameleye uğramasıdır (SHÇEK, 2011b: 17). 27.01.1995 tarihinde yürürlüğe girerek Anayasa’nın 90.maddesine göre iç hukuk normu halini alan ÇHS’ye göre, çocuğun yetiştirilmesine ilişkin sorumluluk ana-babaya verilmiştir. Sözleşme’nin 20.maddesine göre, geçici veya sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan, ya da aile ortamında kalması durumunda zarar göreceği olan çocuğun devletten koruma ve yardım talep etme hakkı bulunmaktadır. Devletin ise, çocuğun yetişmesi süresince ailenin ihtiyaç duyduğu yardımları ve destekleri sağlama görevi vardır.

Çocuğun korunması açısından önemli bir diğer uluslararası sözleşme “Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (CEDAW)’dir. Bu Sözleşme’nin temel hedefi, toplumsal yaşamın her alanında kadın-erkek eşitliğini sağlamaktır. Bu amaçla, toplumlardaki toplumsal cinsiyet rol algılarının ve bu ön yargılar temelinde oluşan, oluşturulan tüm ayrımcı politika, hizmet ve uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamaktır. Sözleşme BM Genel Kurulu tarafından 1979 yılında kabul edilmiştir. Türkiye Sözleşme’yi 1985 yılında imzalamıştır. Sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarih ise 19 Ocak 1986’dır. CEDAW Sözleşmesi’nin temel önemi insan haklarına ilişkin tüm belgelerin içerisinde kadınların maruz kaldıkları ayrımcılığın kamusal, aile hayatı ve özel hayat gibi çeşitli alanlarını kapsamlı olarak içeren tek belge olmasıdır⁹⁰. Her ne kadar Sözleşme kadın ve erkek arasındaki cinsiyete dayalı ayrımı ortadan kaldırmayı hedeflese de Sözleşme’nin bazı maddeleri doğrudan çocuklarla ilgilidir. Örneğin 5. maddenin b bendi, aile eğitiminde çocukların çıkarının her durumda ve her şeyden önce gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. 9. maddenin 2. bendi ise Taraf Devletlerin, çocukların tabiiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlanacağını ifade etmiştir. Madde 10’un f bendi kız çocuklarının okuldan

88 Çocukların korunmasına ilişkin uluslararası düzenlemeler kendi başına bir çalışma olabileceği kapsamdadır. Konuya ilişkin detaylı bilgi, (Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı-Uluslararası Çocuk Mevzuatı (2013) Yayınlayanlar: Adalet Bakanlığı, Türkiye Adalet Akademisi, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF Türkiye) isimli çalışmada bulunabilir.

89 Tarhanlı, 2011, ss. 5

90 Belek Erşen, 2006,ss: 143

ayırılma oranlarının düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız çocukları ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi gerektiğini söylemektedir. Madde 16 ise çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir şekilde yasal sayılmayacağını ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için, yasama dahil gerekli tüm önlemler alınması gerektiğini hükme bağlamaktadır.

3.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNİN İŞLEYİŞİ

Türkiye, 2005 yılında yasalaşan ÇK ile çocuk koruma alanında önemli yapısal değişikliklerle beraber düşünce olarak da çocuk koruma alanına yeni bir bakış geliştirme süreci içerisine girmiştir. Bu düşünce çerçevesinde sadece belirli tehlikelere maruz kalmış veya suça sürüklenmiş çocukları değil tüm çocukları tehlike oluşmadan koruyabilmek temel bir hedef haline gelmiştir⁹¹. Türkiye’de çocuğun korunmasında doğrudan sorumlu kurum, AÇSHB’dir ve diğer sektörler ve bağlı kuruluşlar, çocuğun korunmasında dolaylı olarak görevlerini yerine getirmektedir.

5395 sayılı ÇKK, korunma ihtiyacı olan (KİOÇ) veya suça sürüklenen çocukların (SSÇ) korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Kanun, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında alınacak tedbirler ile suça sürüklenen çocuklar hakkında uygulanacak usul ve esaslarına, çocuk mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Türkiye’de çocuk koruma alanında önlenme, müdahale ve iyileştirme hizmetlerinin eşgüdüm içinde sağlanmasından ve BM Çocuk Hakları Komitesi’ne sunulan ülke raporlarının hazırlanmasından AÇSHB sorumludur. AÇSHB’nin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ÇKK’daki tedbir kararlarının uygulanması konusunda görevlendirilmiştir. ÇKK ile verilen tedbir kararları, bakanlıkların yerel teşkilatlarının ilgili birimleri tarafından uygulanır ve İl ve İlçe Çocuk Koruma Koordinasyon Birimi tarafından izlenir. Tedbir kararlarının yanı sıra, her bakanlığın kendi hizmet alanı çerçevesinde önleme, müdahale ve izleme kapsamında çeşitli hizmetleri bulunmaktadır.

ÇKK, KİOÇ’lara ilişkin tedbir kararlarını tanımlamıştır. ÇKK, 5. maddesi koruyucu ve destekleyici tedbiri, “çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler” olarak tanımlamaktadır. KDT Yönetmeliği ise aynı tanıma ek olarak bu tedbirlerin “çocuğun yararını göz önünde bulundurması ile yaşına ve gelişimine uygun eğitim ve öğreniminin desteklenmesini, kişiliğinin ve toplumsal sorumluluğunun geliştirilmesini” sağlamak amaçlarını taşıdığını da ifade etmektedir (Md. 5). Tedbir kararlarının amaçları ve bu tedbirleri uygulayacak kurumlar ise ÇKK (Md. 5 ve KDTK Yönetmeliği Md. 9) çerçevesinde şu şekilde belirtilmiştir⁹²:

91 Bükler ve Gültekin, a.g.e. 2013, s. 34.

92 Bükler ve Gültekin, a.g.e. 2013, ss: 47.

Tablo 4. Çocuk Koruma Kanunu'nda Yer Alan Tedbir Kararları ve Sorumlu Kurumlar

Tedbir	Amaç	Uygulayacak Kurum
Danışmanlık	Çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişimleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermek.	İl Millî Eğitim Müdürlükleri, AÇŞHB, Yerel Yönetimler
Eğitim	Çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesi.	İl Millî Eğitim Müdürlükleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri
Bakım	Çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi.	AÇŞHB
Sağlık	Çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılması.	İl Sağlık Müdürlükleri
Barınma	Barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlanması.	İl Millî Eğitim Müdürlükleri, AÇŞHB, Yerel Yönetimler

Tedbir kararları hem KİOÇ hem de SSÇ'ler için uygulanmaktadır. KİOÇ'lara yönelik tedbir kararları "Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararları" olarak tanımlanırken; SSÇ'ler için uygulanan tedbir kararları "Çocuğa Özgü Güvenlik Tedbir Kararları"^{93r} olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de çocuk koruma sisteminin işleyişini, Hümanist Büro tarafından geliştirilmiş Çocuk Koruma ve Önleme Sistemleri Haritası'ndan⁹⁴ yararlanarak tartışmak uygun bir yol olacaktır.

93 ÇÖGT'ler, ÇKK madde 11'de ifade edildiği üzere; Kanun'da düzenlenen KDT'ler, suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbiri olarak anlaşılmaktadır (ÇKK, madde 11). Çocuğu korumak ve desteklemek için getirilen tedbirlerin, güvenlik tedbiri adıyla uygulanması, bir yaptırım olarak ve devlet zoru ile uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Koruyucu ve destekleyici nitelikteki tedbirlerin uygulanmasında - Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının uygulanması Hakkında Yönetmelik'in 16/13.maddesi hariç- çocuğa zor kullanılmaz. Oysaki bu tedbirler güvenlik tedbiri olarak uygulandığında tedbirin uygulanmasına karşı çıkan çocuğa karşı zor kullanılarak tedbirin gerekleri yerine getirilerek çocuğun toplumla bütünleşmesi ve tekrar suça yönelmesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (Topaloğlu, M. (2007). Türk Hukukunda Çocuğa Özgü Güvenlik Tedbirleri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul). SSÇ'nin, korunma ihtiyacı söz konusuysa, KDT uygulanabilmektedir. SSÇ'nin suç işlediğinin sabit olduğu ancak ceza sorumluluğunun bulunmadığına kanaat getirildiğinde, ceza yerine ÇÖGT uygulanır. Yani ÇÖGT, yaptırım olarak uygulanmaktadır.

94 Çocuk koruma ve önleme sistemleri haritası, Hümanist Büro, <http://www.cocukkorumaharitasi.info/>

ÇKÖSH, sistemi önleme, fark etme, bildirme, müdahale etme ve iyileştirmeden oluşan beş aşamada ele almıştır. Yani, çocuğun korunması açısından ilk aşama şiddetin önlenibilmesidir. İkinci aşama, Şiddet mağduru çocuğun ilgili kişi ya da kurum tarafından fark edilmesidir. Çocuğu fark etme aynı zamanda onun ilgili kurum ve kuruluşlara bildirilmesi yükümlülüğünü getirmektedir. Müdahale aşaması, KİOÇ veya SSÇ'nin korunmasına ilişkin bildirme aşamasından sonraki ilk somut hizmet adımlarını oluşturmaktadır. Suçlular için kovuşturma; KİOÇ'ler için acil koruma kararları bu aşamadır. Son aşama olan iyileştirme aşaması, çocukların şiddetten gördüğü zararın onarılmasını ve suçluların toplumla bütünleşmesi için tretmanını içeren hizmetleri içerir. Aşağıda söz konusu aşamalar ve sorumlu kurumlar daha ayrıntılı ele alınmıştır.

1. Aşama- Önleme: Çocuğa karşı şiddetin önlenmesi Devletin sorumluluğu ve çocukla çalışanların görevidir.

Önleme açısından doğrudan sorumlu iki temel kurum AÇSHB'ye bağlı Aile Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmet Merkezleri'dir. Önleme hizmetlerinin diğer sektörlerin de sorumluluğunda olduğunu söylemek mümkündür. Sağlık hizmetleri açısından aile hekimliği; eğitim hizmetleri açısından okullar, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, RAM'lar; ailelere yönelik destek hizmetleri bakımından HEM'ler, ADM'ler ve SYDV'ler ve sosyal güvenlik hizmetleri bakımından da çalışma ve iş kurumu il müdürlükleri ve sosyal güvenlik il müdürlüklerinin sorumluluğu olduğu görülmektedir.

2. Aşama- Fark Etme: Çocuğun şiddete maruz kalması durumunun fark edilmesi ilgili kamu kurumlarının sorumluluğu ve çocukla çalışan profesyonellerin görevlerindedir. Bu konuda AÇSHB'ye bağlı sosyal hizmet merkezlerinin doğrudan rol ve görevleri vardır. Çocuğun şiddete maruz kalmasını bildirme yükümlülüğünün (bu aynı zamanda fark etme yükümlülüğünü de getirmektedir), toplumun geniş bir yelpazesini kapsadığı görülmektedir (hekimler, öğretmenler, kamu çalışanları, adli kurumlar ve kolluk gücü çalışanları yerel örgütlerde çalışanlar, çocuğa bakım verenler, komşular vb.).

İlgili kişi ve kuruluşlar tarafından fark edilen SSÇ'lerin ilk; KİOÇ'lerin ise çoğunlukla ilk karşılaştığı kurum kolluk ve çocuk kolluk birimidir. KİOÇ'ler, doğrudan AÇSHB il müdürlükleri ve SHM'lere de yönlendirilebilmektedir.

3. Aşama- Bildirme: Çocuğun şiddete maruz kaldığından şüphe edildiği durumlarda durumun çocuğun korunmasından sorumlu kurumlara bildirilmesini sağlamak Devletin sorumluluğu; çocukla çalışanların ve herkesin görevidir.

Bildirim yükümlülüğü Çocuk Koruma Kanunu ve Sosyal Hizmetler Kanunu'nda genel bir yükümlülük olarak, Türk Ceza Kanunu'nda ise bir suç olarak düzenlenmektedir. Bildirimin alınmasında sorumlu kurumlar: AÇSHB il müdürlükleri ve varsa sosyal hizmet merkezleri, Cumhuriyet savcılıkları, Barolar ve kolluk gücüdür. ÇİM'ler ve hastaneler de bildirim yapılabilen diğer kuruluşlar arasındadır.

4. Aşama- Müdahale Etme: Bir çocuğun şiddete maruz kaldığı şüphesi durumunda, müdahale etmek ve çocuğun korunmasını sağlamak Devletin sorumluluğu, çocuğun korunmasından ve suçluların kovuşturulmasından sorumlu kurumların görevidir.

Müdahalede acil koruma konusunda doğrudan sorumluluk yine AÇSHB ve bağlı sosyal hizmet merkezlerindedir. Delil toplama konusunda cumhuriyet savcılıkları; raporlama konusunda ÇİM'ler ve hastaneler, üniversitelere bağlı çocuk koruma merkezleri ve Adli Tıp Kurumu sorumludur. Karar yetkisi olan makamlar çocuk, ceza ve aile mahkemeleri ile mülkü amirlerdir.

5. Aşama- İyileştirme: Şiddete maruz kalmış bir çocuğa tedavi sunulması ve şiddet uygulayanın cezalandırılması Devletin sorumluluğu; çocuğun korunmasından ve suçluların kovuşturulmasından sorumlu kurumların görevidir.

Mağdura yönelik hizmetler farklı sektörlerde dağılım göstermektedir. AÇSHB il müdürlükleri, SHM'ler başta olmak üzere bağlı diğer kuruluşlar; Sağlık Bakanlığı İl sağlık müdürlükleri ve hastaneler; MEB'e bağlı il MEB müdürlükleri, okullar ve RAM'lar; Belediyeler; Çalışma ve İş Kurumu İl müdürlükleri sorumludur. Faile yönelik olarak ceza ve infaz kurumları; hem mağdur hem de faile yönelik olarak DS şube müdürlükleri ve kolluk gücü hizmet sunmaktadır.

Kolluk ve AÇSHB il müdürlükleri (ve SHM'ler) tarafından yapılan değerlendirme sonucunda SSÇ ve KİOÇ'lar savcılığa ve çocuk mahkemelerine yönlendirilmekte; iyileştirme aşamasında, bu kurumların kararları doğrultusunda koruyucu ve önleyici tedbir kararları verilebilmektedir. Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir (ÇKK, madde 6). Mahkeme, KİOÇ hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir (ÇKK, madde 7). SSÇ'lerle ilgili DS kararına gidilebilmekte ya da özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler uygulanabilmektedir. ÇKK sisteminde KDT'lerin izlenmesi ve değerlendirilmesinde üç ana yöntemin öngörüldüğü söylenebilir:

- **Öz Değerlendirme:** KDT kararını uygulayan kurumların uygulama planlarını ve sürecini mahkemeye raporlamasına dayalı yöntemdir ve zorunludur.
- **Denetim:** ÇKK 36. madde uyarınca hakkında KDT kararı verilen çocuğun durumunun bir başka kurum tarafından da denetlenerek mahkemeye raporlanması amacıyla verilen karardır ve mahkemenin takdirine bağlıdır.
- **Koordinasyon Birimlerince Değerlendirme:** İl/ilçe düzeyinde verilen KDT kararlarının eşgüdümlü biçimde uygulanıp uygulanmadığının merkezi ve il/ilçe koordinasyon birimleri tarafından izlenmesine dayalı sistemi ifade eder ve koordinasyon birimlerinin esas görevlerindedir⁹⁵.

95 Detaylı bilgi için: Bükler, H. ve Gültekin, a.g.e., 2013, s. 53.

Tedbirlerin uygulanmasındaki temel problemlerden birisi, ÇÖGT ve KDT arasında nasıl bir uygulama farkı olacağına açık olmayışıdır. Örneğin, adam öldürme nedeniyle hüküm giyen 12 yaşındaki çocuğa ÇÖGT olarak uygulanacak danışmanlık tedbiri ile sıklıkla evden kaçan çocuğa KDT olarak uygulanacak danışmanlık tedbiri arasındaki mesleki ve icrai farklılıkları ne olacaktır? Ne yazık ki bu konuda henüz bir yasal ve örgütsel bir düzenleme bulunmamaktadır:

3.3. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN KOORDİNASYONU⁹⁶

Çok sektörlü bir alan olan çocuk koruma sisteminin amaçlarını gerçekleştirebilmesi, etkili ve verimli bir koordinasyonla mümkündür. Türkiye’de çocuk koruma hizmetlerinde koordinasyon mekanizması, ÇKK ile düzenlenmiştir. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu görevi AÇSHB Bakanlığı’ndadır⁹⁷. Çocuk koruma hizmetlerini sunmada ilgili Bakanlıklar ve işbirliği yapılacak kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması için merkezi düzeyde, il düzeyinde ve ilçe düzeyinde yapılması gereken çalışmalar Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

ÇKK, çocuğun korunmasında farklı kurum ve kuruluşlara sorumluluk vermektedir. Kanun’a göre danışmanlık ve barınma tedbirlerinin uygulanmasından MEB ile AÇSHB; eğitim tedbirinin uygulanmasından MEB ile AÇSHB; bakım tedbirinin uygulanmasından AÇSHB ve sağlık tedbirinin uygulanmasından Sağlık Bakanlığı’nın il müdürlükleri sorumlu olup, tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonundan merkezi düzeyde AÇSHB; illerde ise AÇSHB İl Müdürlükleri sorumludur.

Merkez Koordinasyon Kurulu, AÇSHB Müsteşarının veya görevlendireceği bir Müsteşar Yardımcısının başkanlığında, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcıları ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü ve Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü’nden oluşmaktadır.

İl koordinasyon kurulları, vali veya vali yardımcısının başkanlığında, Cumhuriyet Başsavcısı veya görevlendireceği vekili ile İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı, İl Millî Eğitim Müdürü, İl Sağlık Müdürü, Büyükşehir, İl ve Merkez İlçe Belediye Başkanları, Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürü, İl Özel İdaresi Genel Sekreteri, Denetimli Serbestlik Müdürü ve Baro Temsilcisi’nden oluşur.

İlçelerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu, il koordinasyonun işlevine paralel şekilde kaymakamlıkça yerine

96 Bu bölümde yer alan bilgiler Adalet Bakanlığı, ASPB (Mülga), Hakimler ve Savcılar Kurulu (Önceki adıyla Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu), Türkiye Adalet Akademisi (Mülga) ve UNICEF tarafından hazırlanan Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi (2014-2019) adlı kaynaktan alınmıştır.

97 Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu Ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik, 24 Aralık 2006, 26386.

getirilir. Çalışmalarını merkezi koordinasyon ve il koordinasyonunun stratejik planını ve ilçenin ihtiyaçlarını dikkate alarak planlar ve ilçe düzeyinde karşılanamayan ihtiyaçları il koordinasyonuna bildirir. İl düzeyinde bütün ilçeler ile eşgüdümlü çalışmanın sağlanabilmesi için yılın son il koordinasyon toplantısına ilçe kaymakamları da davet edilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonunu sağlamak amacıyla oluşturulan merkezi koordinasyon toplantıları altı ayda bir olmak üzere yılda iki kez gerçekleştirilir. Merkezi koordinasyona bağlı alt komisyonlar bulunmaktadır. Alt komisyon merkezi koordinasyon çalışmaları çerçevesinde merkezi koordinasyon sekreteryası tarafından organize edilerek en az iki ayda bir toplanır. Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının ülke genelinde uygulanışını takip ederek gözlemlenen sorunları çözmeye çalışır ve çözemediği sorunları merkezi koordinasyona iletir.

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Stratejisi hazırlık çalışmaları ilk olarak Avrupa Birliği tarafından finanse edilen "Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi" projesi çerçevesinde Adalet Bakanlığının koordinasyonu ve UNICEF'in teknik desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan çıktılar, 27 Ocak 2011 tarihli Merkezi Koordinasyon toplantısında son değişiklikleriyle onaylanarak Strateji Belgesi haline getirilmiştir. 27 Aralık 2012 tarihli Merkezi Koordinasyon kararı ile revize edilmesi ve akabinde uygulama planlarının hazırlanması kararı alınan belgenin revizyonu tamamlanmış ve uygulama planları hazırlanmış, revize Strateji Belgesi ve Uygulama Planları 27 Kasım 2013 tarihli Merkezi Koordinasyon Toplantısında oy birliğiyle onaylanmıştır⁹⁸. Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi 2014-2019 yılları arasında geliştirilecek ve uygulanacak olan çocuk koruma modelini belirlemektedir. Belge, çocuk koruma hizmetlerine yönelik, önlemeyi boyutunu da içeren, 10 temel stratejik amaç ve buna bağlı stratejik hedefleri içermektedir⁹⁹. 2013 Yılında yayınlanan Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi Katılımcı El Kitabı ile koordinasyon mekanizması güncellenmiş, çocuk koruma hizmetleri uygulama alanını "erken uyarı alanı" ve "müdahale alanı" olarak iki düzeyde yapılandırılmıştır¹⁰⁰. Yeni model şu şekilde şematize¹⁰¹ edilmiştir.

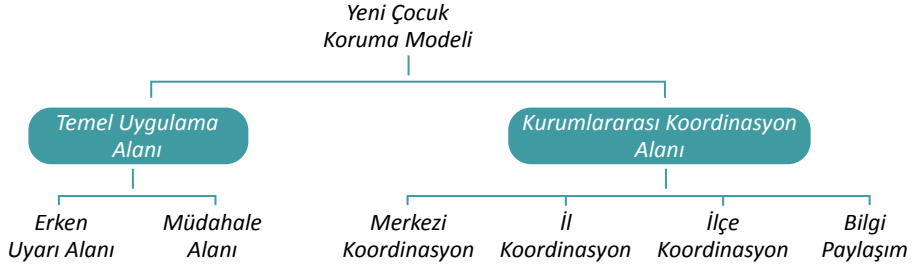
98 Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi-Uygulama Planları (2014-2019). (<https://cocukkoruma.aile.gov.tr/data/546f2e83369dc50bf1c0858/9462ce331f07891475278ee3bc527e69.pdf>)

99 Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi/ 2014, (www.unicef.org.tr/bilgimerkezidetay.aspx?id=10185)

100 Detaylı bilgi için: Bükler ve Gültekin, a.g.e., 2013.

101 Bükler ve Gültekin, 2013, a.g.e. ss: 35.

Şekil 6. Yeni Çocuk Koruma Modeli

(Kaynak: Büker, H. ve Gültekin, S (2013). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi Katılımcı El Kitabı. Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi, UNICEF Türkiye Ortak Yayını. s. 53).

Uygulanması planlanan yeni çocuk koruma modeli iki temel uygulama alanından (erken uyarı ve müdahale alanı) oluşmaktadır. Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon ise, çok disiplinli uygulamalar üzerine temellendirilmiştir. Kurumlar arasında koordinasyon ise merkez, il ve ilçe düzeyinde ele alınmaktadır.

Modelde çocuk koruma alanında erken uyarı mekanizmasının amacı çocuk henüz korunma ihtiyacı içinde olmadan riskleri fark ederek gereken yönlendirmelerin ilgili birimlere yapılarak tedbirlerin alınması ve çocuğa ilişkin tehlikenin henüz ortaya çıkmadan giderilmesidir. Çocuğun, ÇKK kapsamında hakkında yasal düzenlemelere gidilmesini gerektirecek bir durumu ortaya çıktığında artık müdahale alanına girilmiş olduğuna işaret eder.

Koordinasyon mekanizmasının işleyebilmesi için bir veri toplama sisteminden bahsedilmektedir. Koordinasyon Strateji Belgesinde “çocuklar ile ilgili risk faktörlerinin izlenmesi, çocuk hakkında alınan tedbirlerin ve sonuçlarının izlenmesi ve verilen tedbir kararları ile uygulamalarının izlenmesi, alan çalışanlarının sahip olduğu bazı bilgilerin çalışanlar arasında paylaşılmasını gerektirir. Bu ihtiyaç, yöntem ve sınırlılıkları yasa ile belirlenmiş, kişisel verilerin kaydı ve paylaşımı açısından güvenliği sağlanmış ancak çocuğun yararının korunması için gerekli bilgilerin paylaşılmasına olanak veren bir bilgi paylaşım sisteminden yararlanılarak karşılanır. Ayrıca ülke genelinde çocuklara yönelik hizmetleri planlayabilmek için, çocuk koruma odaklı bir istatistik toplama ve analiz sistemi kullanılır” ifadeleri yer almaktadır.

3.4. KORUNMA İHTİYACI İÇİNDE OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK POLİTİKA BELGELERİ VE HİZMETLER

Türkiye’de çocuğun korunmasına yönelik hizmetler farklı kamu kurum ve kuruluşları, özel kuruluşlar, belediyeler, STÖ’ler ve üniversitelerin çeşitli merkez ve birimlerince sunulmaktadır. Çocuğun korunmasında başlıca politika belgeleri kalkınma planları, tematik strateji belgeleri ve yıllık programlar olarak ifade edilebilir. Çocuk koruma

sistemiyle kesişen çeşitli alt sektörlerin (sosyal hizmetler, eğitim, sağlık, adalet vb.) hazırladıkları stratejik planlar ve eylem planları orta ve uzun vadede çocuk koruma sisteminin planlanması doğrultusunda çocuk koruma sistemini belirleyen diğer unsurlardır. Faaliyet raporları, izleme ve değerlendirme raporları, örgütlerin kaynak, kapasite, hizmet vb. unsurlarını değerlendirmede önemli araçlardır. Örneğin AÇSHB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanan Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi (2013-2017), çocukların refahını sağlamayı, yaşam kalitesini yükseltmeyi ve yaşama, gelişme, korunma, katılım gibi temel haklarını en üst düzeyde yaşayabilmelerini sağlamayı hedeflemiştir. Bu hedeflere ulaşabilmek için yapılması gereken eylemler ise Strateji Belgesi'nde belirtilmiş, Eylem Planı'nda detaylı olarak açıklanmıştır. Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın hayata geçirilebilme sürecinin, çocuk haklarına ilişkin ulusal düzeydeki uygulamalarda, kurumlar arası eşgüdümü sağlamak ve sürekliliğini korumak üzere kurumların en üst düzey temsilcilerinden oluşan "Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu" tarafından, izlenmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve bu süreçte kurumlar arasındaki işbirliği ve eşgüdüm sağlanması planlanmıştır¹⁰².

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Türkiye'de doğrudan veya dolaylı olarak çocuklara yönelik hizmet üreten çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Bu çalışmada tüm bu hizmetlere yer verilemeyeceğinden ÇKK'da yer alan koruyucu destekleyici (SSÇ'ler için güvenlik tedbirleri) tedbirlerin uygulanmasından sorumlu olan (bakınız ÇKK Madde 45) AÇSHB, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı'nın hizmetlerine kısaca yer verilecektir. Bir çok belediyede ve STÖ'de çocuklara yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetlerin sadece bir bölümüne, örnekler verilerek, değinilmiştir. Son olarak, çocukların korunmasında üniversitelerin çocuk koruma merkezlerinin rolüne yer verilmiştir.

3.4.1. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Başta Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olmak üzere beş genel müdürlük aracılığıyla hizmetler yürütülmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülen koruma ve bakım hizmetleri, çocuğun öncelikle ailesi yanında desteklenmesini esas almaktadır¹⁰³. Bakanlık tarafından sunulan hizmetler kurum temelli ve toplum temelli olarak iki alt kategoride ele alınmalıdır. Evlat edinme, koruyucu aile, aile yanında bakım hizmetleri ve çocuk evleri toplum temelli hizmetlerdir. Bakanlık bakım ihtiyacı içinde bulunan çocuklara kurum bakımı hizmetlerini ise çocuk evleri sitelerinde yürütmektedir¹⁰⁴. Aile odaklı hizmetlerden yararlandırılması mümkün olmayan çocuklar aile yapısına en yakın olan ev sisteminde planlanan çocuk evi ve çocuk evleri sitesine yerleştirilmektedir. Hizmet dönüşümü kapsamında Haziran 2017 itibarıyla yurt ve yuva olarak adlandırılan ve ev tipi sosyal hizmet modeline uygun olmayan kuruluşlar kapatılmıştır¹⁰⁵.

102 Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017). (<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uploads/pages/yayinlar/ulusal-cocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>)

103 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Mülga) Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013-2017).

104 Bu bilgiler www.aile.gov.tr sitesinden derlenmiştir.

105 Olgun, G. (2017). Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu Ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştay Raporu, Esra Kömür ve Ali Güngör (Ed.), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayın No: 10, Ankara, ss.11-12

AÇSŞB, aile ve bireylerin sosyal yardım ve sosyal hizmetlere olan ihtiyaçlarının tespiti, ihtiyaca göre sosyal yardım ve sosyal hizmet modellerin planlanması ve uygulanması, gerektiğinde diğer kamu hizmetlerinden (eğitim, sağlık, istihdam vs.) yararlanılmasının sağlanması amacıyla ASDEP Programı başlatmıştır. Program, ihtiyaç sahibi kişi ve ailelere erişilmesini, hizmetler ve kaynaklarla en kısa sürede buluşturulmasını amaçlamaktadır¹⁰⁶.

Tablo 5. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuğa Yönelik Hizmetleri

Hizmet	İçerik
ALO 183	<i>Alo 183 Sosyal Destek Hattı: "Aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, şehit yakınları ve gazilere yönelik hizmetler hakkında bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan bir hattır. Ayrıca ihmal, istismar ve şiddet vakaları veya töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için tedbir mahiyetindeki ihbarlarda alınmakta olup, durumun aciliyeti göz önünde tutularak, vakanın bulunduğu ilin acil müdahale ekip sorumlusuna ve/veya kolluk kuvvetlerine bildirilerek müdahale edilmesi sağlanmaktadır"¹⁰⁷</i>
Evlat Edinme Hizmetleri	<i>Mahkeme kararı ile çocuklara yeni bir aile ortamı sağlanmaktadır. Mahkeme özel koşullara göre ailenin rızasını alır veya almadan da buna karar verebilir. Sistem 0-18 yaş arası korunma ihtiyacı içindeki hizmet vermektedir.</i>
Koruyucu Aile Hizmetleri	<i>Evlat edinmeden farklı olarak koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, görevli sosyal hizmet uzmanı tarafından vakanın özelliklerine göre belirlenen aralıklarla, düzenli olarak izlenir. Ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik gerekli mesleki çalışmalar yapılır. Gerektiğinde koruyucu aileler ve korudukları çocuklar için üniversitelerin ilgili bölümlerindeki uzman kişilerden psikolojik ve psikiyatrik danışmanlık hizmeti sağlanır. Sistem 0-18 yaş arası korunma ihtiyacı içindeki çocuklara hizmet vermektedir. Koruyucu aile yanına verilen çocukların, çeşitli nedenlerle evlatlık olarak verilmeleri uygun ya da mümkün değildir. Koruyucu ailelere devletçe maddi destekte bulunulur.</i>
Aile Yanında Bakım Hizmetleri	<i>Sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin çocuklarının ailesi ya da yakınları tarafından bakılıp eğitimlerinin sağlanmasına yönelik olarak sosyal ve ekonomik destek hizmetlerini içerir.</i>
Terör Mağduru Çocuklara Yönelik Çalışmalar	<i>AÇSŞB, İl Çocuk Hakları Komitelerinde kayıtlı çocukların da katılımıyla savaş ve terör mağduru çocuklara psiko sosyal destek, akrandan akran sosyal uyum eğitimleri, bilinçlendirme eğitimleri, boş zaman değerlendirme, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinlikler (sinema, tiyatro, gezi, kış sporları vb.) düzenlemektedir</i>
Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM)	<i>KİOÇ veya SSÇ'ler hakkında mahkeme kararı alınincaya ve/veya uygun hizmet modeli belirleninceye kadar barınma ve temel gereksinimleri karşılanmak üzere oluşturulmuştur. ÇKK başta olmak üzere, çocuk ve ailesi ile ilgili alınacak koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alındığı birimde, sosyal hizmet müdahalesi çocukla birlikte diğer aile bireylerini ve çocuğun sosyal çevresini de kapsayabilmektedir¹⁰⁸.</i>
Çocuk Evi	<i>Çocuk evi, 0-18 yaş arasındaki korunma ihtiyacı içinde olan çocukların temel gereksinimlerinin karşılandığı ve bir aile ortamının yaratılmaya çalışıldığı hizmet türüdür. Bu hizmette yaklaşık 6-8 çocuk, ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde terchen il merkezinde okul ve hastanelere yakın tutulan apartman dairesi veya müstakil dairelerde birlikte yaşarlar. Bu modelde çocuklar için, arkadaşlık, komşuluk ve mahalle gibi kavramların yaşayarak öğrenilmesi ve toplumun gerçeklerini kavramaları sağlanmaya çalışılır. Yönetmelikte tanımlanan personel sosyal hizmet uzmanı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen, çocuk eğitimcisi, hemşire ve bakıcı annedir. Söz konusu personel bireysel ve grup çalışmaları yapmakla yükümlüdür.</i>

106 Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP), (<https://ailetoplum.aile.gov.tr/asdep-sosyal-hizmet-merkezleri>), 2018.

107 Alo 183 sosyal destek hattı. (<http://alo183.aile.gov.tr/alo-183>)

108 Bilgin, Ö., & Yetimoğlu, E. N. (2018). Çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimleri: birime teslim edilen çocuklara ilişkin bir araştırma. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2(1), 25-48.

Hizmet	İçerik
Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri	SED, sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin çocuklarının, ailesi ya da yakınları yanında bakılmasının sağlanması amacıyla uygulanmaktadır. Bu hizmetler, süreli ve geçici ekonomik destek yardımlarını kapsamaktadır.
Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile Özel Çocuk Kulüpleri Hizmetleri	2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun (madde 3) çalışan anne-babanın 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımlarını gerçekleştirmek ve çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla AÇSHB sorumluluğunda kreş ve gündüz bakımevi hizmetleri yürütülmektedir. 2016 yılında AÇSHB'ye bağlı faaliyet gösteren 2048 özel kreş ve gündüz bakımevi ve çocuk kulübünde bakılan toplam çocuk sayısı 79,876'dır. "Ücretsiz bakım hizmeti" ile ekonomik güçlük içinde bulunan ailelerin çocukların % 3 kontenjan ayrılarak özel kreş ve gündüz bakımevleri ile özel çocuk kulüplerinden ücretsiz yararlanmaları sağlanmaktadır ¹⁰⁹ .
Sevgi Zinciri Uygulaması	Çocuk Yuvaları ve Çocuk Evlerinde korunma altında bulunan 0-6 yaş grubu çocuklarımızın, Özel Kreş ve Gündüz Bakımevleri ile diğer resmi kuruluşlar bünyesindeki anasınıfı-anaokulu hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır. Sevgi Zinciri Uygulamasının, yuva ortamında kalan çocuklarımızın, sosyal, duygusal, fiziksel, zihinsel, dil gelişmelerine, aile yanından gelen çocuklarla sosyal ilişki kurma ve sürdürme becerilerine oldukça yardımcı olduğu görülmektedir ¹¹⁰ .
Uçurtmayı Vurmasınlar Uygulaması ve Protokoller	Adalet Bakanlığı ile 1997 yılında imzalanan ve 2002 yılında güncellenen protokol ile Adalet Bakanlığına bağlı, ceza ve infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutukluların, 0-12 yaş grubu çocuklarının, cezaevi yaşamının olumsuz koşullarından bir ölçüde uzaklaştırılarak kreş ve gündüz bakımevleri ve çocuk kulüplerinden bakılmaları, gerektiğinde korunma altına alınarak çocuk yuvalarına yerleştirilmeleri, Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmaktadır ¹¹¹ .
Sosyal Rehabilitasyon Hizmetlerine Yönelik Faaliyetler	Suç mağduru, suçta sürüklenen, sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya olan, madde bağımlısı ve refakatsiz çocuklardan haklarında korunma kararı ve/veya bakım tedbir kararı alınan 11-18 yaş aralığında çocukların korunması, bakımı ve psikososyal destek çalışmalarını sağlamak üzere Çocuk Destek Merkezleri oluşturulmuştur. Bu merkezler; çocukların suçta sürüklenmeleri, suç mağduru olmaları ve sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya bulunmaları nedeni ile yaşadıkları travmaların etkilerini en aza indirilmesini amaçlanmaktadır. Bunlardan; Çocuk Destek Merkezleri ve Anka Çocuk Destek merkezleri bu faaliyetler içindedir.
Çocuk Destek Merkezleri	Suç mağduru, suçta sürüklenen, sokakta ve risk altında bulunan çocuklara hizmet veren kuruluşlardır. Bu merkezler çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hale gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir. Bir başka deyişle merkezlerin temel amacı çocukların rehabilitasyonlarının sağlanmasıdır. Merkezler, suçta sürüklenen çocuklar, suç mağduru çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, refakatsiz sığınmacı çocuklar, gebe ve çocuk annelere, madde bağımlısı çocuklar olmak üzere farklı ihtiyaçlara göre sınıflandırılmaktadır.
Anka Çocuk Destek Programı	Anka Çocuk Destek Programıyla suçta sürüklenmeleri, suç mağduru olmaları ve sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya bulunmaları nedeni ile yaşadıkları travmaların etkilerinin en aza indirilmesi amaçlanan bu çocuklarımızın; düşünen, kendini geliştiren, kendine ve başaracağına inanan, yaşam becerisini zenginleştiren, entelektüel kapasitesini geliştiren, refah ve mutluluk içinde yaşam kalitesini arttıran çocuklar olmaları hedeflenmektedir.

109 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s.71.

110 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s.73.

111 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Yılı Faaliyet Raporu, s.74.

Hizmet	İçerik
Çocuk Evleri Sitesi	10-12 çocuğun barınıp yaşamlarını sürdürebileceği, temel gereksinimlerinin karşılanabileceği, toplu- kışla tipi yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan yetiştirilebilecekleri, aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi kurulan kuruluşlardır. Aile ortamı şeklinde düzenlenmiş çocuk evleri, az sayıda personel tarafından sürekli ve değişmeyen hizmetin sağlanması ile çocuklarda temel güven duygusunu kazandırmayı, sağlam ve tutarlı davranış özelliği ile olası kişilik ve davranış bozukluklarını en aza indirmeyi hedeflemektedir.
Refakatsiz Çocuklara Yönelik Çalışmalar	Ülkemize düzensiz göç yolu ile gelen ve uluslararası koruma talebinde bulunan refakatsiz çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre ilgili mahkeme tarafından hükmedilen koruyucu ve destekleyici tedbirler çerçevesinde hizmetler yürütülmektedir
Madde Kullanan Çocuklara Yönelik Hizmetler	Korunma ihtiyacı içinde olup haklarında ilgili mahkemece bakım tedbir kararı verilen çocuklardan uçucu ve uyuşturucu madde bağımlısı olan çocukların Sağlık Bakanlığınca kısa ve uzun vadeli tıbbi tedavi ve rehabilitasyonları tamamlandıktan sonra psikososyal destek hizmeti alabileceği çocuk destek merkezlerini içermektedir.
Sokakta Yaşadığı Tespit Edilen Çocuklara Yönelik Hizmetler	Sokakta yaşayan ve her türlü madde bağımlılığına açık olan çocukların sokaktan çekilerek bakım, barınma, sağlık, eğitim gibi tüm ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal uyumlarının sağlanarak toplumla bütünleştirilmesine yönelik yatılı hizmetler çocuk destek merkezlerince yürütülmektedir.
Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri	Ancak ailesi yanında bakımı mümkün olmayan engelli bireyler için kuruluş ortamında bakım hizmeti sunulmaktadır.
Eğitim Materyali Yardımı	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları aracılığıyla yardım ihtiyacındaki ailelerin çocuklarının önlük, ayakkabı, kıyafet, çanta, kırtasiye gibi temel okul ihtiyaçları karşılanmaktadır.
Şartlı Eğitim Yardımı	Nüfusun en yoksul % 6'lık kesiminde yer alan ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen ailelere, çocuklarının okula devam etmeleri şartıyla, "Şartlı Eğitim Yardımı" yapılmaktadır. Kız çocuklarına yapılan yardım miktarı erkek çocuklarına yapılan yardım miktarından daha yüksektir.
Öksüz ve Yetim Yardımı	Annesi veya babası vefat etmiş çocuklara yönelik yürütülen düzenli ve nakdi sosyal yardım programıdır.
Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı	AB tarafından finanse edilen ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Türk Kızılayı, MEB ve ASPB arasında oluşturulan ortaklıkla uygulanan bir yardım programıdır. Şartlı Eğitim Yardımı Programının Suriyeli ve diğer yabancılar yaygınlaştırılması kapsamında, 2017 yılı Mayıs ayı itibarıyla Suriyeli ve diğer mülteci çocukların da programa dahil edilmesi kararlaştırılmıştır.
Çocuk İşçiliğiyle Mücadele	Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin azaltılması ve ortadan kaldırılması için çalışma yapmak ve bu kapsamda çalışma yapan tüm kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak, çocuk işçiliği konusunda kamuoyunu bilgilendirmek.

3.4.2. Milli Eğitim Bakanlığı

MEB bünyesinde, çocukların ihtiyaçları doğrultusunda (zihinsel engel, görmek engelli, üstün yetenekli vb.) farklı eğitim ve öğretim olanakları sunulmaktadır. Öğrencilerin eğitim ve öğretim ihtiyaçları doğrultusunda, çeşitli araştırma ve yayınlar olduğu görülmektedir. MEB'in çocuklara yönelik bazı hizmetleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6. Milli Eğitim Bakanlığı'nın Çocuğa Yönelik Hizmetleri

Eğitim- Öğretim Kurumlarında Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri	<i>Resmî ve özel eğitim-öğretim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini yürütmek üzere, rehberlik ve psikolojik danışma servisi kurulmaktadır. Eğitim ve öğretim kurumlarına devam eden çocuklara hizmet sunulmaktadır.</i>
Rehberlik ve Araştırma Merkezleri	<i>Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini verir. Bunlar eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik, bireysel rehberlik, bireyi tanıma, grup rehberliği, öğretim kademelerine göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini kapsar. Eğitim ve öğretim kurumlarına devam eden çocuklara hizmet sunmaktadır.</i>
Halk Eğitim Merkezleri	<i>Yaşam boyu öğrenme perspektifi içerisinde, toplumun her yaş ve eğitim düzeyindeki kişilere yönelik kurslar (okuma yazma, meslek teknik kursları, sosyal kültürel kurslar, özel eğitim gerektiren kişilere yönelik düzenlenebilecek kurslar ve kurs dışı etkinlikler) düzenler. Merkezlerde ebeveynlere yönelik erken çocukluk eğitimi ve gelişimi programları düzenlenir.</i>
Meslek Eğitim Merkezleri	<i>Zorunlu temel eğitimini tamamladıktan sonra, gerçek iş ortamında fiilen çalışmak suretiyle meslek öğrenmek isteyen 15 yaş ve üzerindeki kişilere teorik ve pratik mesleki eğitim verilmesi sağlanır.</i>
Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş Çocuğu Olan Ailelere)	<i>“Program, ebeveynlik becerilerini artırmak amacıyla, çocuk bekleyen, çocuk sahibi anne babalar ve çocuk bakımından sorumlu yetişkinler için 14 haftalık erken çocukluk, çocukluk dönemi ve ergenlik dönemini içeren, üç programdan oluşmaktadır¹¹². Benzer biçimde, “7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı” ve “Yaşam Becerileri Eğitim Programı” da sunulmaktadır.</i>
Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PICTES)	<i>Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi» projesi Milli Eğitim Bakanlığı ile AB Türkiye Delegasyonu arasında «Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı» anlaşması (FRIT) çerçevesinde imzalanan sözleşme ile Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine entegrasyonunda Milli Eğitim Bakanlığının faaliyetlerini desteklemeyi amaçlayan bir projedir. 2016 yılında başlayan ve 2 yıl ile sınırlı proje süresi, 3 yıl daha uzatılmıştır¹¹³.</i>

112 Aile Eğitimi Kurs Programı (0-18 Yaş Çocuğu Olan Ailelere), Özel Eğitim Ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, <http://orgm.meb.gov.tr/www/rehberlik-programlari/icerik/102>, 1.2.2018.

113 AB ve Milli Eğitim Bakanlığı Suriyeli çocukların eğitim sistemine entegrasyonunu arttırmak amacıyla 300 milyon Avro bütçeli projeyi hayata geçiriyor, 06.10.2017, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/ab-ve-milli-egitim-bakanligi-suriyeli-cocuklarin-egitim-sistemine-entegrasyonunu-arttirmak>

3.4.3. Sağlık Bakanlığı

Çocuklar ve gençler dahil olmak üzere herkese yönelik tedavi çalışmaları yürütülür. Sosyal güvenlik reformu kapsamında oluşturulan Genel Sağlık Sigortası uygulamasıyla, 18 yaşın altındaki herkes kayıtsız şartsız sağlık güvencesine alınarak doğan her çocuğun sağlık güvencesi kapsamında olması sağlanmıştır.

Sağlık Bakanlığı tarafından tüm Türkiye’de uygulanan programlardan birisi 0-6 yaş çocuk grubunun psiko-sosyal gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Gebelikten başlayarak 6 yaşına gelene kadar çocuğun gelişimini takip eden bir programdır. Gebelik döneminde anneye üç kez görüşme yapılmakta ve çocuk altı yaşına gelene kadar toplam altı kez izlenmektedir. Çocuğun gelişimine ve olası ihmal istismar riskine de bakılmaktadır.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde çocuklar açısından koruyucu ve tedavi sağlık hizmetleri sunmanın yanı sıra özellikle madde bağımlılığı konusunda risk altında olan çocuk ve ergenlere yönelik iki temel tedavi modeli oluşturmuştur. Bunlar, AMATEM ve ÇEMATEM’dir. AMATEM’lerde 18 yaşının üstünde olanlar bir yakını olmadan; ÇEMATEM’e ise 18 yaş altında olanlar birinci dereceden bir yakını ile birlikte başvuru yapabilmektedir. Bu merkezlerde alkol ve alkol dışı madde kullanımı ve bağımlılığına karşı birincil koruma hizmetleri (Okul, aile, 15-24 yaşa odaklı eğitim programları ve yerel bölgesel ve ulusal örgütlenmeler) verilir. Alkol ve madde bağımlılığı tedavi ve rehabilitasyonları ise ikincil koruma önlemleri içine alınır. Detoks sonrası bireysel ve grup terapi programları aile tedavileri sosyal danışmanlık iş bulma kendine yardım grupları gibi çok sayıda tedavi seçenekleri bulunur.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde çocuklara yönelik olarak verilen önemli hizmetlerden biri de ÇİM’lerdir. ÇİM’ler çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, öncelikli olarak cinsel istismara uğramış çocukların ikincil örselenmesini asgariye indirmek, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek üzere¹¹⁴; Sağlık Bakanlığı’na bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde kurulan ve işleyişinin Sağlık Bakanlığınca koordine edilen merkezlerdir. Merkezlerde hekim, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, hemşire, çocuk savcısı gibi multidisipliner bir ekip görev yapmaktadır.

Sağlık Bakanlığı bünyesinde, 2004 yılında “Gençler İçin Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Çerçevesi” oluşturulmuştur ve bu çerçeve ile GDSHM’lerin hizmetleri tanımlanmaktadır¹¹⁵. Merkezleri 10-24 yaş çocuk ve gençlere danışmanlık hizmeti başta olmak üzere, eğitim, ve hastalıklar ile ilgili teşhis ve tedavi hizmetleri sunulmaktadır. Bu konuda ulaşılabilen 2008 yılındaki veriye göre, GDSHM’lerin sayısı 38 ve GDSHM olan il sayısı 23’tür¹¹⁶. Ancak bu merkezlerin sayıca ve donanım olarak geliştirilmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

114 Çocuk İzlem Merkezi Genelgesi, 2012, Resmi gazete tarihi: 4 Ekim 2012, Sayı: 28431.

115 Türkiye Üreme Sağlığı Programı (2007). Gençlik Danışmanlık ve Sağlık Hizmet Merkezi Yönetici Rehberi, T.C.Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü Ankara. (<https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/a%C3%A7sap18.pdf>)

116 Şimşek, E. (2008). Sağlık Bakanlığı’nın adolesan sağlığına yaklaşımı. İÜ. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı II, Sempozyum Dizisi, 63, ss. 23-27.

3.4.4. Adalet Bakanlığı

Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Strateji Belgesi, soruşturmaların fail ile kamu arasında uzlaşarak sonlandırılabilmesi, noterlik sisteminin yeniden yapılandırılması, zorunlu arabuluculuk, hukuki himaye sigortası, hukuk kliniği uygulaması gibi önemli yenilikler getirmektedir. Adalet erişiminde çocuklar, kadınlar ve engelliler gibi dezavantajlı gruplara yönelik uygulamaları geliştirmek ve yargısal uygulamalardan kaynaklanan insan hakları ihallerini önlemek, insan hakları standartlarını güçlendirmek Belge'nin öncelikli konularındandır.

Ceza infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu çocukların, bireysel ve grup düzeyinde eğitimler verilmektedir. Eğitim çalışmaları okuma yazma kurslarından, örgün ve yaygın eğitime, sanatsal-sosyal ve kültürel çalışmalardan meslek edindirme faaliyetlerine kadar pek çok alanı kapsamaktadır. Bakanlık bünyesinde çalışan personelin kapasitesinin güçlendirilmesi bağlamında çeşitli eğitim programları devam etmektedir.

DS Daire Başkanlığı bünyesinde de personeli güçlendirmek amacıyla çeşitli seminerler düzenlenmektedir. Örnek olarak 2017 yılında gerçekleştirilen Adım Adım Değişim Çocuk Müdahale Programı, Eğitici Eğitimi" ve "Adım Adım Değişim Müdahale Programı Uygulayıcı Eğitimi" verilebilir.

Psikososyal Destek ve Müdahale Programı kapsamında, çocuk hükümlü ve tutuklulara yönelik yürütülen hizmetlerin; geliştirilmesi, kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla kurumların psikososyal yardım servisi uzmanları tarafından kurumdaki çocuklar, aileleri ile infaz ve koruma memurlarına uygulanmak üzere, 7 ayrı psikososyal destek ve müdahale programı (Genel Bilgiler ve Yaklaşım İlkeleri, Kısa Grup Çalışması, Aile Eğitimi Kılavuzu, İyiye Doğru Öfke Kontrol Programı, Cinsel İstismar ve Yaklaşım Programı, Güvenli Davranış Programı (Buradayım), İnfaz ve Koruma Memurlarına Yönelik Bilgilendirme Programı) geliştirilmiştir. Bu programlar, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda uygulanmaktadır¹¹⁷.

3.4.5. Belediyeler

ÇKK'nın 45. Maddesi'nin (a) ve (e) bentlerinde, danışmanlık ve barınma tedbirlerinin yerine getirilmesinde Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (Mülga-yeni AÇSHB) ve yerel yönetimlere sorumluluk verilmiştir. ÇKK'nın yanı sıra Belediye Kanunu'nun 14a maddesi de belediyelerin, gençlik ve spor, sosyal hizmet ve yardım hizmetlerini yapması veya yaptırması gerektiğini belirtmektedir. Aynı Kanun'da büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 1000.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açarlar ibaresi yer almaktadır¹¹⁸. Aynı maddenin V fıkrasında: "Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal

117 Olgun, G. (2017). Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu Ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştay Raporu, Esra Kömür ve Ali Güngör (Ed.), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayın No: 10, Ankara, ss.11-12

118 "Çocuklara Koruyucu Çevre Sunulmasında Belediyelerin Rol ve Sorumlulukları". Hümanist Büro tarafından hazırlanan bilgi notu.

ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksekokullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak” gibi sorumluluklar büyükşehir belediyelerine verilmiştir. İlçe veya ilk kademe belediyelerinin de bu hizmetlerden: “Otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürülüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak...” üzere görevlendirildiği görülmektedir¹¹⁹.

Yasal düzenlemelerle yerel yönetimlere yüklenen sorumluluklara karşın sınırlı sayıdaki yerel yönetim birimi dışında bu sorumlulukların yerine getirildiğini ifade etmek zordur. Özellikle ÇKK'nın uygulanmasında yerel yönetimlerin planlanan biçimde etkinlik gösteremedikleri görülmektedir. Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon, Strateji Belgesi'nde (2014-2019) de bu tespiti destekler biçimde “tedbir kararlarının uygulanması önündeki olası engellerden birisi yerel yönetimlerin katılımının sağlanamaması” olarak tanımlanmaktadır. Belgede “danışmanlık ve barınma tedbirlerinin uygulanmasında yerel yönetimlerin aktif rol alarak çocuklara yönelik koruma merkezleri ve sosyal hizmet kuruluşları oluşturmalarını sağlanması belirlenen hedefler arasında yer almaktadır.

Türkiye’de birçok belediye bünyesinde çocuk ve ailelere dönük hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetler danışmanlık, eğitim, bakım, ayni ve nakdi yardım, sağlık gibi alanlarda çeşitlenmektedir. Bazıları, parantez içinde örneklendirilerek aşağıda verilmiştir.

- **Çocuk ve gençlik merkezleri:** İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı çocuk ve gençlik merkezleri, Altındağ Belediyesi gençlik merkezleri vb.
- **Çocukların bakım ve eğitimlerini destekleyen hizmetler:** İzmir Büyükşehir Belediyesi’ne kreş, anaokulları ve etüt eğitim merkezleri; İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı) tercih danışma merkezleri, Beşiktaş Belediyesi Çocuk Bilim Merkezi vb.
- **Danışmanlık ve eğitim hizmetleri:** İstanbul Büyükşehir Belediyesi Psikolojik Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri Merkezleri, Beşiktaş Belediyesi Aile Danışmanlık Merkezi, Keçiören Belediyesi Aile Eğitim Merkezi, Kartal Belediyesi Kadın Danışma Merkezi, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi’ne bağlı kadın destek merkezleri vb.

119 Öktem, M.K., Yıldız, M., Erkul, E. (2008) “Ankara ’daki Belediyelerin Çocuklara Yönelik Hizmetleri ve Elektronik Ortama Taşınabilirliği”. Toplum ve Sosyal Hizmet. Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Yayını, Cilt: 19, Sayı 2.

- **Engellilere yönelik hizmetler:** Eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini kapsamaktadır: Çankaya Belediyesi, Antalya Büyükşehir Belediyesi.
- **Göçmenlere yönelik projeler:** Zeytinburnu Belediyesi "Göçmenlere Yönelik Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi", Keçiören Belediyesi Göçmen Merkezi, Konyaaltı Belediyesi'nin de ortak olduğu "Mülteci ve Göçmen Toplulukları İçin Hoşgörü Projesi" vb.
- **Hak temelli hizmetler:** Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Hakları Birimi, Süleymanpaşa Belediyesi Çocuk Hakları Birimi (Tekirdağ) vb.

3.4.6. Sivil Toplum Örgütleri

Yerel düzeyde örgütlenme ve topluma erişme becerisine sahip STÖ'lerin topluma ulaşması çocukların korunması açısından sistemde önemli bir işlev görmektedir. Türkiye'de 114.441 faal dernek mevcuttur¹²⁰. STÖ'ler dernekler, vakıflar, meslek örgütleri ve çeşitli ağlardan oluşmaktadır. ÇKK'nın temel ilkelerinden birisini (madde 4), "çocuğun, ailesinin, ilgililerin, kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde çalışmaları" oluşturmaktadır. STÖ'lerin bir kısmı, çocukların korunmasında çeşitli düzeylerde ve çeşitlilikte çocuk ve ailelere yönelik hizmetler sunmaktadır. Bazı STÖ'ler çocukları da kapsayan bir biçimde hizmetlerini yürütmektedir. Farklı çocuk gruplarına göre hizmet sunan STÖ'ler de bulunmaktadır (Örneğin, SSÇ, sokak çocukları, refakatsiz çocuklar, engelli çocuklar vb.) Aşağıda STÖ'lerin sunduğu hizmetler gruplandırılmış ve bazı STÖ örnekleri sunulmuştur. Bazı STÖ'ler doğrudan çocuklara hizmet sunmasa da çocukları da kapsayan hizmetleri bulunmaktadır:

- **Hak temelli STÖ'ler:** Uluslararası Çocuk Merkezi (ICC), Çocuk Hakları İzleme ve Raporlama, İnsan Hakları Ortak Platformu,
- **Sokak çocuklarıyla ilgili STÖ'ler:** Umud Çocukları Derneği, Türkiye Sokak Çocukları Vakfı, Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği vb.
- **Çocukların sağlığıyla ilgili STÖ'ler:** Lösemili Çocuklar Vakfı (LÖSEV), Türkiye Aile Sağlığı, Otizm Vakfı, Kansersiz Çocuklara Umud Vakfı (KAÇUV), vb.
- **Çocuğa yönelik şiddetle mücadeleyi hedefleyen STÖ'ler:** Çocuklara Yönelik Cinsel Ticari Sömürüyle Mücadele Ağı, Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği, Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği (ÇOKMED), Çocuğa Karşı Şiddeti Önlemek İçin Ortaklık Ağı vb.
- **Eğitim temelli STÖ'ler:** Milli Eğitim Vakfı (MEV), Darüşşafaka Cemiyeti, Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG), Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD), Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Türk Eğitim Derneği (TED) vb., Başka Bir okul Mümkün Derneği (BBOM) vb.

120 TC İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2018, (www.dernekler.gov.tr/Anasayfalinkler/derneksayilari.aspx)

- **Korunma ve Risk Altındaki çocuk ve gençleri hedefleyen STÖ'ler:** Hayat Sende Derneği, Koruyucu ile Evlat Edinme Derneği (KOREV), Denizli Koruyucu Aile Derneği, Elim-Sende Derneği, Hatay Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Derneği, vb.
- **Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili STÖ'ler:** Özgürlüğünde Yoksun Kalmış Çocuklarla Çalışma Derneği (Özge-Der), Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı (TCYÖV) vb.
- **Çocukları da kapsayan çok amaçlı STÖ'ler:** Kızılay, Türkiye Yardım Sevenler Derneği, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Tarlaşşı Toplum Merkezi (TTM),
- **Engellilik temelli STÖ'ler:** Altı Nokta Körler Derneği, Fiziksel Engelliler Vakfı (FEV),
- **Göçmenlerle ilgili STÖ'ler:** Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, Mültecilerle Dayanışma Derneği, Göçmenlere Yardım Derneği vb.

3.4.7. Üniversitelerin Çocuklarla İlgili Birimleri ve Çocuk Koruma Merkezleri

Türkiye'de birçok üniversite, kendisine bağlı merkez ve birimlerde çocuklara yönelik savunucu, tedavi edici ve destekleyici çalışmalar yürütmektedir. Bu kuruluşların bir kısmı çocuk koruma merkezleridir. Bazı üniversitelerde ise çocuk haklarını savunmayı ve çocukları korumayı amaçlayan çeşitli merkez ve birimler bulunmaktadır. Söz konusu kuruluşlar aşağıda örneklendirilmiştir.

Çocuğa yönelik şiddetle mücadelede önemli işlevi olan kuruluşlardan birisini de üniversitelerin çocuk koruma merkezleri oluşturmaktadır. Bugün birçok üniversitede çocuk koruma merkezi veya çocuk korumaya ilişkin birimler mevcuttur. Cumhuriyet Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Muğla Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Ordu Üniversitesi çocuk koruma ve izlem merkezleri örnek verilebilir.

Bazı üniversitelerin ise çocuk haklarının hayata geçirilmesi ve çocukların korunmasını amaçlayan çocuklarla ilgili merkez ve birimleri bulunmaktadır. Örneğin Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Koruma Birimi, Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA), Boğaziçi Üniversitesi Çocuk Hakları Birimi vb. örnek verilebilir.

BÖLÜM IV:

TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE BÜTÜNCÜL-ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Türkiye’de genelde sosyal refah hizmetlerinin özelde çocuk koruma sisteminin ancak ihtiyaçlar geleneksel kurumlar tarafından karşılanamadığı zaman devreye girdiği, sosyal refahın henüz ihtiyaçların sistematik biçimde karşılanmasını içermediği; hizmetlerde süreklilik sağlanamamasının, sistemin temel karakteristiklerinden birisi olduğu söylenebilir.

Türkiye’de korunma ihtiyacı içinde olan çocuk koruma sisteminin geç geliştiği ve kamusal alanda yeterince kurumsallaşmadığı Batı’da ortaya çıkan çocuk koruma modeli ile karşılaştırdığımızda daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır¹²¹. Buna karşın Türkiye’de sosyal hizmetler sisteminin en gelişmiş olduğu alanın çocuk refahı olduğunu da unutmamak gerekir.

Bu bölümde Türkiye’nin çocuk koruma sistemi, çocuk koruma sisteminin temel bileşenleri olan yasal düzenlemeler ve politikalar, hizmet sunma mekanizmaları, kapasite, koordinasyon ve hesap verebilirlik açısından bütüncül-eleştirel bir bakış açısıyla tartışılmaya çalışılmıştır. Konunun geniş kapsamı düşünüldüğünde, tartışma sayfalar dolusu yapılabilir. Ancak burada sistemde en önemli olduğu düşünülen unsurlar ele alınmaya çalışılmıştır. Tartışma, odak grup görüşmeleri verileriyle de desteklenmiş, bazı yerlerde katılımcıların alıntılarına yer verilmiştir.

4.1. YASAL DÜZENLEMELER VE POLİTİKALAR

Türkiye’de çocuk hala sahiplenilmesi gereken, hakları olsa da bu haklar hakkında karar verme yeterliliğine sahip olmayan, yetişkinler kadar hakları olan bireyler olarak görülmeyen bireylerdir. Çocuğa yönelik fiziksel şiddet ailelerde hala “çocuğun terbiyesi” adı altında devam etmekte, normal görülmektedir.¹²²

Çocuk koruma politikası, çocuğun iyilik halini destekleyen, onu şiddetten korumayı sağlayan düzenlemeleri içerir. Bu politikanın en önemli yönlerinden birisi sorun olmadan önce önlemek, müdahale edebilmektir. Önleme ve çocukların fark edilmesi kadar, diğer aşamalar da (bildirme, müdahale ve iyileştirme) çocuğun korunmasına ilişkin bir politika düzenlemelerinin işlevsel olması beklenir. Türkiye’de çocukları

121 Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.313.

122 Örneğin Müderrisoğlu ve diğerlerinin (2016) raporuna bakılabilir. Başka bir araştırma örneği olarak Genç, Y., Taylan, H. H., Adıgüzel, Y., & Kutlu, İ. (2017). Aile içi şiddetin ergenlerin şiddet eğilimlerine etkisi: Antalya liseleri örneği. Sakarya University Journal of Education, 7(2), 409-422.

bütüncül biçimde ele alan ve koruyan bir çocuk koruma politikası bulunmamaktadır. Çocuk koruma sistemi incelendiğinde tortusal yaklaşımın en çok hissedildiği nokta genel itibarıyla mevcut düzenlemelerin genelde toplumun, özelde ise çocuk nüfusunun tamamını kapsayacak şekilde sunulamamasıdır. Mevcut yönelim sadece dezavantajlı gruplarla sınırlandırılmaktadır. ÇHS'nin aksine Türkiye'de çocukların her açıdan gelişimlerini destekleyecek bütüncül bir çocuk politikası-hizmetlerinden bahsetmek güçtür. Bu noktada hiçbir hizmet olmadığını söylemek yanlış olacaktır. Mevcut durum daha çok sistemin parçalı görüntüsünden ve yazılı bir çocuk politikası olmamasından kaynaklanmaktadır.

Çocuk koruma sistemine ilişkin araştırma ve veriler sistemin her aşamasında (fark önlemeden iyileştirmeye kadar) sorunlara işaret etmektedir¹²³. Türkiye'de, koruyucu önleyici hizmetlerin yeterince gelişmediği; önemli alt yapı sorunları olduğu ve çocukların korunma ihtiyaçlarının fark edilmesinde önemli sorunlar yaşandığı görülmektedir. Çocuk koruma hizmetleri, çocuğun haklarının ihlaliyle müdahaleye odaklanmış olup, önleme ve erken uyarı sisteminin gelişmediği görülmektedir.

Kamu-STÖ'nün birlikte çalışmasını sağlayan bir yapı bulunmamakta, STÖ'ler çocuk koruma sistemine potansiyeliyle katılamamaktadır. 2017 Türkiye Sivil Toplum Raporu, STÖ-kamu ilişkilerini geliştiren yeni strateji ve politikaların geliştirilemediğini vurgulamaktadır¹²⁴. Koordinasyon ve işbirliği, STÖ'lerin çocuk koruma sisteminde işlevsel olması, bütünün bir parçası olması bakımından da önemlidir. Ancak, çocuk koruma sisteminde STÖ'lerin potansiyelinden yeterince yararlanılmadığı söylenebilir. Türkiye'de çocuk haklarının durumuna ilişkin raporda, çocuklarla ve çocuklar için çalışan STÖ'ler ve çalışmaların hala oldukça keyfi olduğu ve resmi bir çocuk ve sivil toplum katılım mekanizmasının bulunmadığı vurgulanmıştır¹²⁵. ÇKK'da da STÖ'lerle birlikte çalışma temel ilkeler (madde 4) içinde verilmiş olsa da hala kamu-STÖ birlikte çalışma kültürünün gelişmediği görülmektedir.

2000'li yıllarla birlikte çocukların karşı karşıya olduğu sorunların bir yandan çeşitlendiği diğer yandan da sorunların görünürlüğünün ve bu sorunlara ilişkin farkındalığın arttığı söylenebilir. ÇKK'yla, çocuk koruma hizmetlerinde "hak temelli olma" vurgusunun arttığı ve koruyucu-önleyici hizmet söyleminin güçlendiği görülmektedir. ÇKK'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmıştır. ÇKK, KİOÇ'lar hakkında uygulanacak tedbir kararlarını, SSÇ'ler hakkında uygulanacak yasal süreci ve mahkeme sonrasında yapılacak izlemeleri belirlemeye yönelik üç ayrı uygulamayı içermektedir. Diğer yandan, çocuğun korunması amacıyla çıkarılmış olmasına karşın,

123 Bakınız Tanmeri, N. (2008). Çocuk Koruma (ma) Kanunu 2.Ankara: SABEV Yayınları, II, (24); Beter, Ö. Beter, Ö. (2010). Türkiye'de ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara; Baykara Acar, Y. (2011). İstisnai öyküler: Cinsel suçtan hükümlü çocukların yaşam öyküleri. Ankara: Maya Akdemi;

124 The Civil Society Environment in Turkey 2017 Report (2018). Monitoring Matrix on Enabling Environment for Civil Society Development -Turkey Country Report, Balkan Civil Society Development Network, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), TUSEV Publications, June 2018. (www.tusev.org.tr/ustfiles/images/Monitoring_Matrix_The_Civil_Society_Environment_in_Turkey_2017_Report.pdf)

125 STK Raporu: Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu 2001-2011, (www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/NGO-Report-TR.pdf).

bir nevi, 2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kanunu'nun (Mülga) yerine hazırlanmış¹²⁶ bir görünümüdür. Yani, KİOÇ'lardan ziyade ağırlıklı olarak SSÇ'lerle ilgili usul ve işlemleri içermekte, çocuk koruma öncelikleri geri planda kalmaktadır. Çocukların refah ihtiyaçlarına hangi sosyal kurumlar ve hizmetlerle yanıt verilmesi gerektiği ya da verildiği çocuk koruma sisteminin anlayışını biçimlendirmektedir. Türkiye'deki çocuk koruma sisteminin, hukuki süreçlerin gereğinden fazla kullanılmasına odaklanan adli bir çocuk koruma modeline dayandığı ifade edilebilir¹²⁷. Dolayısıyla, başta ÇKK olmak üzere mevcut hukuki zeminin çocukları bir bütün olarak koruma ve refahını sağlama amacından uzak olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle, ÇKK, çocukları bütüncül bir biçimde kapsayan bir Kanun gibi görünse de daha çok SSÇ'lere ilişkin düzenlemeleri içermekte; hukuk ve politika çerçevesinin dağınıklığı, çocuğu bütüncül bir çocuk koruma sisteminde ele almayı güçleştirmektedir.

Türkiye'nin henüz çocuğa karşı şiddetle ilgili uygulamaya girmiş bir ulusal eylem planı bulunmamaktadır. Buna karşın, birçok kamu kurumu tarafından stratejik eylem planları ve belgeleri hazırlanmıştır. ASPB, MEB, Sağlık Bakanlığı'nın faaliyet raporları ve strateji planları incelendiğinde, çocuğa karşı şiddetin önlenmesi ve cezalandırılması asıl olarak AÇSHB'nin (Mülga-ASPB) 2013-2017 yılları için hazırladığı Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı ile strateji planında yer almaktadır. Dolayısıyla çocuk koruma alanında görevli diğer kamu kurumları için çocuğa karşı şiddetin önlenmesinin bir öncelik olmadığı görülmektedir.

Çocukların ceza sorumluluğu, belli yaş aralıklarına göre gruplanmış, söz konusu gruplara göre ceza sorumluluğu, hizmetler ve yaptırımlar belirlenmiştir. Bu durum çocuklar arasında eşitsizlik yaratmaktadır. Bu durum, çocuklar arasında eşitsizlik yaratmaktadır.

Türkiye'de aile ve çocuk koruma sistemine ilişkin kanunlarla ilgili 2001 yılından itibaren önemli değişikliklerin olduğu görülmektedir. ÇKK hazırlanmış, Medeni Kanun, TCK ve 2828 sayılı SHÇEK Kanunu'nda değişikliklere gidilmiştir. ÇKK ile çocuk tanımı ÇHS'yle uyumlu biçimde somutlaşmış, 18 yaşına kadar olan kişilerin çocuk olduğu kabul edilerek KİOÇ ve SSÇ tanımları getirilmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2828 SHÇEK Kanunu'nda, 2014 yılında değişikliklere gidilmiş, örneğin "korunmaya muhtaç olarak tanımlanan çocuk" "muhtaç" ibaresinin 6/2/2014 tarihli ve 6518 sayılı Kanunla "ihtiyacı olan" şeklinde değiştirilerek, "korunma ihtiyacı olan" şeklinde ÇKK ile uyumlandırılmıştır. Ancak, bazı durumlarda hangi kanuna göre (ÇKK ve Sosyal Hizmetler Kanunu) uygulamanın yürütüleceğine ilişkin sorunlar olduğu görülmektedir¹²⁸. İlgili kanunlarda çocuk açısından ortak bir tanım benimsenmemiştir. Örneğin Medeni Kanun'da "küçük"¹²⁹; iş

126 Bu konuyla ilgili detaylı bilgi ve tartışmalara Tanmeri, N. (2007) Çocuk Korumama Kanunu. Sabev, Ankara isimli çalışmada ulaşılabilir.

127 Konuyla ilgili tartışma için bakınız: Beter, Ö. (2010) Türkiye ve İngiltere'de Çocuk Koruma Sistemleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi.

128 Çocuğun korunmasında ÇKK ile Sosyal Hizmetler Kanunu'nun birlikte uygulanmasındaki sorunlara ilişkin bakınız: Aldemir, V. (2011). Çocuk Koruma Kanununun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda Uygulanmasına İlişkin Bir Değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

129 Çelik, C. (2005). Çocuk kavramı ve Medeni Hukuk açısından çocuk haklarının tarihi gelişimi. E-Akademi, Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, 36.

Kanunu'nda "on beş yaşını doldurmamış çocuk"; "çocuk ve genç işçi" gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca çocuk, Anayasa'da "kendi haklarını kullanma kapasitesine sahip" ayrı bir birey olarak tanımlanmamıştır. Anayasal tanınmama durumu, hakların kullanımı bakımından yasalar ve bu yasaların uygulanması arasında uyumsuzluk ortaya çıkarabilmektedir. Bir başka deyişle, mevcut kanunlarda çocuk tanımının farklılık gösterdiği, 18 yaş altındaki kişinin çocuk olarak kabul edilmesine karşın, kendi haklarını kullanma kapasitesine sahip bir birey olarak görülmemesinin, çocukların haklarını kullanması açısından sorunlara yol açtığı ifade edilebilir. ÇKK'nın, çocukların korunması açısından önemli ve ileri bir adım olmasına karşın, Anayasa, ÇKK ve diğer kanunların ÇHS ile uyumlandırılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Mevzuattaki sorunların bir başka parçasını, yasaların uygulamaya aktarılması oluşturmaktadır. Yasalarda mevcut olan konuların, çeşitli nedenlerle (altyapı, kapasite, hizmetlerle ilgili problemler vb.) halihazırda uygulanmadığı görülmektedir. Tedbirlerin uygulanmasında sorunlar yaşanmaktadır, istismar mağduru çocuklar sistemde hala tekrar mağdur olmaktadır, çok sayıda çocuk hala yetişkinlerin yargılandığı mahkemelerde yargılanmaktadır, çocuk mahkemeleri hala yaygınlaşmamıştır, yargılama süreleri uzundur ve çocuklar mahkeme önüne çıkarılmadan önce uzun süre kapalı kurumlarda tutulmaktadır, hapse alternatif yaptırımlar yeterince gelişmemiştir ve yetersizdir. Bu liste çok daha fazla uzatılabilir¹³⁰. Söz konusu aksaklıkların giderilmesine ilişkin eksikler giderilmeli, gerekli yeni hizmet ve uygulamalar başlatılmalıdır. Tedbirlerin uygulanmasındaki yetişmiş meslek elemanı ve hizmet eksikliği giderilmelidir. Gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde dile getirilen ifadeler bu saptamaları desteklemektedir. Hak temelli yaklaşımın etkili olmadığı, çocuğa müdahale edildiği durumlarda dahi çocuğun içinde bulunduğu sosyal koşullara (ebeveynler, aile üyeleri, okul ortamı vb.) etki edilemediği bu nedenle çocuğun sorunun ortaya çıktığı ortamdaki uzaklaştırılmadığı belirtilmektedir.

Diğer bir politika meselesi, ilk ve orta öğretim müfredatı ve içeriğinin şiddet döngüsünün yeniden üretilmesinin bir parçası olmasıdır. Tarih Vakfı, Türkiye'deki müfredattaki ders materyallerinin uluslararası insan hakları ilkeleri ve hukukuyla çelişkilerini analiz etmek amacıyla 2004 ve 2008 yıllarında iki karşılaştırmalı araştırma yapmış; araştırma bulguları birbirine benzer şekilde "ders materyallerinin içeriğinin oldukça milliyetçi, yanıltıcı, önyargılı, ayrımcı, bilimsellikten uzak ve düşmanlığa sevk edici" olduğu belirlenmiştir. Eğitim müfredatının şiddet döngüsünün bir parçası olmasından kurtarılması önemlidir¹³¹.

130 Riskler ve çocuk koruma. (www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22), Erişim Tarihi 11.11.2018.

131 Tarih Vakfı, 2009; aktaran: STK Raporu: Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu 2001-2011, (www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/NGO-Report-TR.pdf).

4.2. HİZMETLER VE HİZMET SUNMA MEKANİZMALARI

Yukarıda da değinildiği gibi, çocuğun korunmasına yönelik hizmetler, başta AÇSHB olmak üzere, çeşitli kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, STÖ'ler ve üniversiteler tarafından yürütülmektedir. Türkiye'de kamu kurum ve kuruluşlarından üniversitelere farklı düzeyde ve amaçta çocuklara yönelik hizmetler sunulmaktadır. Bu hizmetler;

- Koruyucu ve önleyici hizmetler,
- Yatılı ve gündüzlü kurum bakımı hizmetleri,
- Psikososyal danışma ve rehabilitasyon hizmetleri,
- Sağlık hizmetleri
- Eğitim hizmetleri ve
- Hak savunuculuğunu içermektedir.

Türkiye'de çocuk koruma sisteminin ana karakteristiğinin ifade edildiği üzere önleyici niteliğinin zayıf olması ve sorunlar ortaya çıktıktan sonra devreye girmesi olduğu söylenebilir. Gerek sosyal refah sisteminin gerekse çocuk koruma sisteminin değişen ve giderek karmaşıklaşan toplumsal yapının ihtiyaçlarına yanıt vermekten uzak olduğu görülmektedir.

Çağdaş çocuk koruma sistemlerinin temel niteliklerinden birisi aile destek politika ve programlarına sahip olmasıdır. Sıklıkla hükümet programı, beş yıllık kalkınma programları ve politik parti programlarında yer almasına karşın ailelere yönelik destek hizmetlerinin yetersiz, dağınık ve istenilen noktadan çok uzakta olduğu söylenebilir¹³². Aileleri güçlendirme kavramı bir söylemden öteye gidememektedir. Buna karşın son yıllarda koruyucu önleyici hizmetlerin geliştirilmesi ve mevcut çocuk koruma sisteminin bu temelde güçlendirilmesi yönündeki söylem ve politikalar umut vericidir.

Çocuk koruma sisteminin en önemli sorunlarından birisi, her çabanın, her uygulamanın parti siyasetinin parçası haline getirilmesidir. Bu durum, sisteme daha fazla zarar vermekte, çocukların mağduriyetini artırmakta, çabaların ve uygulamaların objektif ve şeffaflığını engellemektedir.

Türkiye'de çocuk koruma sisteminin en önemli sorunlarından birini planların uygulamaya aktarılamamasıdır. Planlar, değiştirilebilir, geliştirilebilir. Ancak plan değişiklikleri, ihtiyaç ve değerlendirmeye göre yapıldığı zaman eksik kalan taraflar giderilebilir, gelişme kolaylaşabilir. Burada sözü edilen, çocuk koruma sistemindeki hizmetlerin "günlük sorunları çözecek şekilde" yürütülmesi, planların kolaylıkla değiştirilebilmesidir. Örneğin KİOÇ ve SSÇ'lerin ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve izlenecek müdahale yolunun belirlenmesinin amaçlandığı çocuk koruma ilk müdahale ve değerlendirme birimleri, çocukların en fazla 8 günlük süre kalacağı

132 Türkiye'de ailelere yönelik hizmetlerinin değerlendirilmesine ilişkin bakınız: Karataş, K. ve Baykara Acar, Y. (2008). Aile destek hizmetlerinin değerlendirilmesi ve kalite standartları geliştirilmesi. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Yayın No:135, Ankara, 2008.

kuruluşlar olarak planlanmıştır. Ancak uygulamada, çocukların aylarca burada kalabildiği ve bu kuruluşların bir çeşit yatılı kuruluş gibi işlediği görülebilmektedir. Bu durumda, uygulamada çocukların bakım ihtiyaçlarının karşılanması için daha fazla hizmete veya kuruluş ihtiyacı olduğu söylenebilir.

Mevcut çocuk koruma sisteminin ihtiyaç odaklı olmaktan çok uzakta olduğu ve genel itibarıyla hizmet odaklı olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir deyişle, çocuk koruma sistemindeki mevcut hizmetlerin, çocukların ihtiyaçlarına göre biçimlenmediği; daha çok çocukların ihtiyaçlarının mevcut hizmetlerle giderilmeye çalışıldığı söylenebilir. Örneğin, çocukların acil hallerde herhangi bir ön şart aranmaksızın kabul edilecekleri sosyal hizmet birimleri bulunmamaktadır¹³³.

Çocuğun korunması açısından, hangi hizmetlerin, hangi kurum ve kuruluş tarafından, ne zaman ve hangi koşullarda sunulacağına ilişkin ortak bir standart ortak prosedür bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, benzer amaçlara sahip farklı nitelikte kurum ve kuruluşların (Kamu, özel, STÖ veya belediyeler ve üniversitelere bağlı) karşılaştıkları ihtiyaç sahibi çocukla ilgili yürüttükleri işlemler daha çok söz konusu kurum ve kuruluşun politikalarıyla ve hatta çalışanların kişisel inisiyatifleriyle yürütmektedir. Bu durum hizmete erişim açısından farklılıklar ortaya çıkarması ve hizmet alanlarla ilgili eşitsizlikler yaratması açısından kritiktir. Her ne kadar ÇKK ve ilgili yönetmelikler, işlemlerle ilgili bir yol gösterici niteliğe sahip olsa da hizmetlerle ilgili ortak bir prosedürün olmaması, mevzuatın uygulanmasında da sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Özetle, her çocuğun eşit ve adil bir hizmetten yararlanması giderek güçleştirmektedir.

Odak grup görüşmelerinde bir katılımcının kısa bir süre içinde birlikte ve ortak çalışma sorumluluğu ve sorunlarına ilişkin şöyle demektedir:

“ÇİM ortaklı bir kurumdur. ASPB (Şimdiki AÇSHB), MEB ve Adalet Bakanlığı ile ortağız. Hızlı olmak zorundayız, her bir çocuk için bir günümüz var. MEB ile ilgili şöyle bir eksik var. Rehber öğretmenlerin ve okullardaki idarecilerin tutumlarında farklılıklar oluyor, kurumsal bir bütünlük yok. Bu sebepten, MEB ile anlık çözümler bulmamız zor oluyor. MEB ile daha aktif hale gelebiliriz. Adli Tipla da bazen sıkıntı oluyor”.

Çocuk alanında uzun yıllardır çalışan STÖ'lerin büyük kısmının hizmetlerin sunulmasında standart ortak prosedürleri olduğu, hizmetlerin nasıl sunulacağına ilişkin yazılı rehberler geliştirildiği görülmektedir. Söz konusu prosedürlerin benzer şekilde, çocuk koruma sisteminde çalışan tüm kurum ve kuruluşları kapsayacak şekilde (kamu, özel, STÖ, yerel, üniversite) geliştirilmesi hizmetlerin standartlaşması kadar, kurum ve kuruluşlar arası eşgüdüm ve koordinasyonun sağlanabilmesi açısından da hayati önem taşımaktadır.

Hizmetlerin sunulmasında, kurum ve kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirmedeği

133 Müderrisoğlu, S., Dedeoğlu C., Akço, S. & Akbulut, B. (2016) Türkiye'de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 7 İl Uzman Toplantısı Raporu. Bernard van Leer Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi ve Hümanist Büro Yayını, s.74.

durumlarda yaptırımların uygulanması önemli bir başka konudur. Çocuğun korunmasının çeşitli yönleri, çocuğun gelişme ihtiyaçları ve hakları bütüncül olarak ele alınmadığından; ilgili kurum ve kuruluşlar arasında yükümlülükler yasal olarak açıkça belirlenmediğinden hizmetler dağınık sunulmakta, hizmet sağlayıcıları sorumluluktan kaçabilmekte sorunu ortaya çıkmakta ve bu durum çocukların ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da gecikmesine neden olabilmekte, hatta çocuklar hakları ihlal edilecek şekilde diğer kuruluşlara yönlendirebilmektedir¹³⁴. Son yıllarda basına yansıyan olaylarda da görüldüğü gibi, hem kurumlar hem de çalışanların bildirim yükümlülükleri konusunda (özellikle cinsel istismar konusunda) sorunlar yaşandığı görülmektedir. Çocuğun korunması ve güvence altında olmasında kamu, özel, STK, yerel düzeyde vb. tüm çalışanların yükümlülükleri konusunda bilinçlendirilmesi, sorumluluğunu yerine getirmeyen personelle ilgili hukuki yolun izlenmesi önemlidir. Bu konuda odak grup verileri bildirim yükümlülüğüne ilişkin benzer sorunları vurgulamaktadır. Tedbir kararlarının verilip uygulanmasından önce, bildirim sürecinde de benzer sorunlar yaşanmaktadır. Şiddet vakası bildirimleri için başvuru polis-savcılık-sosyal hizmetler sorumluluğu birbirine atmakta; okullarda müdürler bildirim yapmak isteyen rehber öğretmenleri engelleyebilmektedir. Başta AÇSHB olmak üzere hiçbir kurum, çocuk koruma sisteminde tüm sorumluluğu almış görünmemekte ve hatta mahkemece görevlendirilmedikçe herhangi bir sorumluluk almaktan kaçınmaktadır. Bu sorunların temel nedenleri olarak; yetki, görev ve sorumlulukların net bir şekilde tanımlanmaması, insan kaynağının nitelik ve nicelik olarak yetersiz olması; çocuk korumanın önlemeden çok müdahale üzerine yapılmış olması gösterilmektedir.

Başta AÇSHB olmak üzere, eğitim, sağlık, çalışma ve diğer sektörlerde sunulan hizmetler nitelik ve nicelik açıdan yetersiz, yaygın ve ulaşılabilir değildir. Bunun için kısaca bazı istatistiklere bakmak yeterli olabilir. Örneğin, sorunların tespiti ve sorun kaynağına erişimde en temel kuruluşlar olan SHM'lerin sayısı hala yetersizdir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Faaliyet Raporu'nda¹³⁵, 31.12.2016 tarihi itibarıyla 81 ilde hizmete açılan SHM sayısının 215 olduğu görülmektedir. Çocuk destek merkezi sayısı yine aynı rapora göre 68'dir. Ailelerin sorun ve ihtiyaçlarını yerinde tespit ederek çözüme kavuşturmayı amaçlayan ASDEP'in uygulamasında standart uygulama prosedürünün yokluğu, insan kaynağına ve alt yapıya bağlı sorunlar vb. henüz aşılamamıştır. Çocuğun korunmasında birinci basamak hizmetlerindeki önemi düşünüldüğünde aile hekimine düşen kişi sayısı 2011 yılı açısından 3.696'dır¹³⁶; 2023 yılında 1.681 kişi hedeflenmiş olmasına karşın yine de oldukça yüksektir. Planda, ÇİM Protokolünün güncellenmesi ve sayılarının artırılması da hedefler arasındadır. Türkiye'de ÇİM'lerin kuruluşunu öngören ilk düzenleme 04.10.2012 tarih ve 28431 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi'dir¹³⁷. ÇİM'ler hala, Genelgeye dayalı olarak çalışan ve sadece cinsel istismar mağduru çocuklara hizmet

134 Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu, Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, Nisan 2015, (<http://web.e-baro.web.tr/uploads/61/2015/cim%20tr.pdf>), s.5

135 Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016 Faaliyet Raporu, s.68.

136 Sağlık Bakanlığı 2013-2017 Stratejik Planı, Aralık 2012, (<https://sgb.saglik.gov.tr/Dkmanlar/Sa%20C4%9F%20C4%B1%20Stratejik%20Plan%202013-2017.pdf>)

137 Çocuk İzlem Merkezleri Türkiye Raporu, Trabzon Barosu Çocuk Hakları Komisyonu, Nisan 2015, (<http://web.e-baro.web.tr/uploads/61/2015/cim%20tr.pdf>)

sunmakla sınırlı kuruluşlardır. Mevzuatla ilgili yeni bir düzenlemeye gidilmemiştir. 2017 yılı itibarıyla ayakta tedavi hizmeti veren 40 AMATEM, 10 ÇEMATEM; yataklı tedavi hizmeti veren 37 AMATEM (Bu merkezlerin toplam yatak kapasitesi 914'tür), 7 ÇEMATEM (Toplam yatak kapasitesi 105'tir) bulunmaktadır¹³⁸. Çocuk koruma sisteminde, fiziki altyapıda da bazı sorunlar bulunmaktadır. Her ilde teşkilatlanması gereken yapılar henüz tamamlanmamıştır. Özellikle çocuk mahkemeleri, çocuk savcılığı, ÇİM'ler ve adli görüşme odaları gibi çocuk ve mağdur odaklı hizmetlerin ülke geneline yaygınlaştırılması gerekmektedir. Odak grup görüşmelerinde katılımcılar, çocuk korumada sisteminin tüm unsurlarıyla mahalle düzeyinde örgütlenmesinin gerekli olduğu, gündüzlü kurum sayısının çok yetersiz olduğu, ailelere yönelik çalışmaların yaygınlaşması gerektiği dile getirilmiştir.

Alo 183 ve Alo 157 (Yabancılar Danışma Hattı) gibi ihbar hatları bulunsada ihbar alındıktan sonra nasıl bir süreç izleneceğine dair standart prosedürlerin bulunmaması hizmet sürecinde boşluklara yol açmaktadır. Alo 183, Aile, Kadın, Çocuk, Engelli Danışma Hattı olarak farklı nüfus grubu ihtiyaçlarını içermektedir. Bu durum hem bu hatta sorumlu çalışanların niteliğine ve hizmetlerin sunulmasıyla ilgili düzenleme ihtiyacını düşündürmektedir. Müderrisoğlu ve diğerlerinin¹³⁹ yaptıkları çalışmada "il düzeyinde ALO 183'e yapılan bildirimlerden, alınan önleme kadar süreci değerlendirecek bir veri toplama sisteminin kullanılmadığı" ifade edilmiştir. Aynı çalışmada ALO 183'ün yaygın olarak tanınmadığı veya ALO 183'e müracaat etmenin her zaman ihtiyaç duyulan sosyal hizmet müdahalesine erişimi garanti etmediği, hizmet sunumunda personel niteliğiyle ilişkili sorunlar yaşandığı, buna bağlı yanlış yönlendirme yapılan vakaların bulunduğu dile getirilmiştir. Odak grup çalışmasındaki veriler, çocuklarla ilgili kararlarda iş yükünün yüksekliliği ve zamanın azlığı nedeniyle, çocuklar hakkında hızlı bir değerlendirme ve karar alma yoluna gidildiği görülmektedir.

Koruyucu ve önleyici tedbir kararlarının uygulanmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar tedbirlerin nasıl uygulanacağına ilişkin bir yönetmelik olsa da ortak bir standart prosedürün olmayışı, personelin nicelik ve nitelik olarak yetersizliği, belli tedbirlerin daha fazla alınması konusundaki yıllardır var olan eğilim (daha çok kurum bakımı tedbiri) sayılabilir. Örneğin Erbay ve diğerlerinin¹⁴⁰ 474 çocuk dosyası üzerinde yaptıkları araştırmada, bakım tedbirinin en fazla talep edilen tedbir olduğu görülmektedir. Türkiye'de çocuğun korunmasında ve diğer hizmetlerde uzun yıllar en temel hizmet türlerinden birinin kurum temelli olması kadar hizmet çeşidinin azlığı ve toplum temelli hizmetlerin az gelişmişliğinin bu durumda etkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin çoğu çocuk için SİR hazırlamadan söz konusu kurum talepte bulunmuştur. SİR'ler, çocuğun ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, uygun hizmeti alabilmesi ve çocuğun haklarının savunulması açısından en önemli araçlardan birisidir. Bazı çocuklar için hazırlanan SİR'in bazıları için hazırlanmayışı çocuklar arasında eşitsizliğe neden olabilecek bir unsurdur. Dahası, çocuk ihtiyaç duyduğu "kendisine uygun" hizmeti alamayacağı gibi, yanlış bir hizmete de yönlendirilebilecektir. Aynı

138 (http://www.thsk.gov.tr/dosya/dokumanlar/tutun/2014-2017_UYUSTURUCU_ILE_MUCADELE_FAALİYET_RAPORU.pdf).

139 Müderrisoğlu ve diğerleri, a.g.e., 2016, s. 63.

140 Erbay, E., Güneş, D. K., Ahmet, E. G. E., Baksi, Y., & Civelek, F. (2015). 2010-2012 Yılları arası koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının incelenmesi: Ankara 1. Çocuk Mahkemesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 26(2), 31-52.

araştırmada bakım tedbiri uygulamalarında daha fazla olmak üzere tedbir kararlarına ilişkin değerlendirme raporlarının çoğunlukla hazırlanmadığı belirlenmiştir. Bu sonuç, verilen tedbir kararlarının çocuğun yararına nasıl işlediğini değerlendirmeyi dolayısıyla uygun olmayan kararları değiştirmek veya başka bir karar almayı ortadan kaldırmaktadır. Yani bir bakıma çocuk alınan kararlar kendi başına bırakılmakta, varsa yaşadığı güçlüklerle kendi başına mücadele etmeye ter edilmektedir.

Tedbir kararlarının sona ermesinden sonra çocukların izlenmesi ve desteklenmesine yönelik uygulamaların zayıf olması, iyi müdahale edilmiş vakaların bile tekrar aynı tedbir kararlarıyla sisteme geri dönmesine neden olmaktadır. Odak grup görüşmecilerin ifadesiyle, "çocuk yangından çıkarılıp tedavi edilip, tekrar yangının içine bırakılmaktadır." Bu anlamda kararların ve uygulamaların izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin sistemin iyi işlemediği görülmektedir.

4.3. KAPASİTE

Kapasite, sistemin işlemesi için gerekli olan personel, fiziki alt yapı ve finansal kaynaklardan oluşur. 2017 yıl sonu itibariyle Türkiye nüfusu 80 milyon 810 bin 525 iken, bunun 22 milyon 883 bin 288'ini çocuk nüfus oluşturmuştur (nüfusun %28,3'ü)¹⁴¹.

Çocuklara ayrılan bütçe miktarı, çocuk koruma sisteminin diğer unsurlarını önemli ölçüde belirleyicidir. Bir devletin sosyal yapının geliştirilmesine yönelik sosyal harcamalara önem vermesi sosyal bütçeleme kavramını gündeme getirmiştir. Sosyal bütçe anlayışının yöneldiği kesimlerden biri olarak çocuklar, kamusal kaynakların kullanılması konusunda doğrudan söz hakkı olmayan ve bu yönüyle korunma ihtiyacında olanları oluşturmaktadır. Çocukların bütçe hazırlık sürecine doğrudan katılımları söz konusu olmadığı gibi, özellikle sıkı bütçe kesintileri gerektiği zaman öncelikle bu kesime yönelik hizmetlerde kesinti yapılmaya yoluna gidilmektedir¹⁴².

Finansal olarak desteklenmeyen bir çocuk koruma sisteminin personelle, hizmetler, işleyiş vb. ilgili çalışmaları gereğince yürütmesini beklemek neredeyse imkânsız olur. Bu açıdan, bütçesi güçlü bir çocuk koruma sisteminin, kendini daha kolay geliştireceği ve eksiklerini gidereceği düşünülebilir. UNICEF, Türkiye'de hâlihazırda çocuklarla ilgili gerekli temel hizmetlerin tam anlamıyla sunulabilmesi için ayrılan bütçe yetersiz olduğunu vurgulayarak;

- Çocuklara dönük kamu harcamalarının takip edilmesinin kolaylaştırılmasının,
- Çocuklara yönelik merkezi yönetim ve yerel yönetim bütçelerinin artırılmasının,
- Sosyal hizmetlerin ve sosyal yardım harcamalarının çocuklara odaklanması gerekli olduğuna işaret etmektedir¹⁴³.

141 İstatistiklerle çocuk, 2017, Haber Bülteni, (www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596)

142 Ahmet, Özen, Bahçe, A. B., & Akbey, F. (2016). Sosyal bütçeleme türü olarak çocuklara yönelik bütçeleme anlayışı ve çeşitli ülke uygulamaları. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(3), 409-426.

143 Çocuklar için bütçe, UNICEF 60. Yıl. (<http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/b/u/butce-24-mart.pdf>), Erişim Tarihi 10.11.2018.

Türkiye’de kamu bütçesine ilişkin istatistiklerdeki değişkenler, doğrudan çocuklara ayrılmış bütçeyi hesaplamayı olanaksız kılmaktadır. Kamu sektörlerinin ve belediyelerin 2017 bütçelerine bakmak, çocuklarla ilgili hizmetlerdeki bütçeler açısından fikir verici olacaktır.

Tablo 7. Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdarelerinin 2017 Yılı Bütçe Ödenek ve Gerçekleşmeleri

Kurum	Başlangıç Ödeneği	Yıl Sonu Ödeneği	Gerçekleşme
Adalet Bakanlığı	12.304.365	13.296.119	13.171.963
İçişleri Bakanlığı	5.834.586	7.434.922 6	6.950.628
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	349.852	519.156	446.303
Milli Eğitim Bakanlığı	85.048.584	68.003.742	82.941.318
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	5.147.467	5.921.746	5.848.486
Sağlık Bakanlığı	5.831.124	13.037.530	12.717.057
Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu	15.795.066	12.328.860	12.339.399
Türkiye Halk Sağlığı Kurumu	10.343.267	7.463.064	7.463.048
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	49.855.256	57.208.923	57.172.291
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	24.303.358	24.679.144	24.395.988
Gençlik ve Spor Bakanlığı	11.627.263	11.920.504	11.908.131
Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı	388.106	387.025	289.655

(Kaynak: T.C. Maliye Bakanlığı, 2017 Yılı Genel Faaliyet Raporu -Haziran 2018).

Kamu kurumlarının 2017 yılı gerçekleşen bütçelerine bakıldığında en fazla bütçesinin MEB’ e ayrıldığı görülmektedir. Bunu Sağlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlar (sağlık sektöründeki kurumların toplam bütçesine bakılırsa) 32.519.504 TL ile sağlık sektörü izlemektedir. Çocuğun korunmasından sorumlu temel kurum olan AÇSHB 24.395.988 TL ile üçüncü sıradadır. Bunu yakın miktarlarla Adalet Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı bütçeleri izlemektedir. Son yıllarda Türkiye’ye yurt dışından göçün yoğunluğu düşünülürse, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü binlerle ifade edilecek kadar bütçe (446.303 TL) ayrılmış olması düşündürücüdür. Bir başka üzücü durum, her sektörde, her alanda yapılacak çalışmalarla ilgili değerlendirmeleri sağlayacak, planlamalara yol gösterecek verileri sağlayan TÜİK’in bütçesiyle ilgilidir. TÜİK’e ayrılan bütçenin de altında bütçe sağlandığı (289.655 TL) görülmektedir. Yukarıdaki tabloda, çocuklarla ilgili ödenekleri ayırtırmasa da AÇSHB’ye ayrılan ödenek çocuk koruma sistemine ayrılan bütçeyle ilgili bir fikir vermektedir. Belediyelerin fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmaya göre 2017 giderleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8. Belediyelerin Fonksiyonel ve Ekonomik Sınıflandırmaya Göre Giderleri

Hizmetler	Toplam
Genel Kamu Hizmetleri	32.089012
Savunma Hizmetleri	33.491
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	4.434.531
Ekonomik İşler ve Hizmetler	26.455.814
Çevre Koruma Hizmetleri	12.004.287
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	24.795.181
Sağlık Hizmetleri	1.237.180
Dinlenme Kültür ve Din Hizmetler	8.699.841
Eğitim Hizmetleri	397.549
Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım Hizmetleri	1.901.192

(Kaynak: www.muhasabat.gov.tr)

Belediyelerin 2017 giderlerine bakıldığında, en büyük payın doğal olarak genel kamu hizmetlerine ayrıldığı görülür. Ekonomik işler ve hizmetler ile iskân ve toplum refahı hizmetleri bunu izlemektedir. ayrıldığı görülmektedir. Çocuğun korunmasıyla sosyal yardım hizmetlerinin ilgili olduğu düşünülürse, bu hizmetlere ayrılan payın iki milyon TL ye yakın olduğu görülmektedir. Sağlık hizmetleri de bir milyon TL'den biraz fazladır. Sonuç olarak gerek kamu sektörleri gerekse belediyelerin 2017 bütçelerinde, çocuğun korunmasına ilişkin ayrılmış bütçelerin, sistemin ihtiyacını karşılayamayacak düzeyde olduğu düşünülmektedir.

AB fonlarının Merkezi Finans ve İhale Birimi (The Central Finance and Contracts Unit) tarafından dağıtılması haricinde, STK'lara verilen devlet desteğinin düzenlenmesi konusunda bütünsel bir yaklaşım veya mevzuat bulunmamaktadır¹⁴⁴. STK'lara tahsis edilecek fonlar merkezi bütçede planlanmamıştır. Türkiye'de STÖ'lerin en önemli sorunlarından birisini bütçe sorunları oluşturmaktadır. Avrupa'daki STÖ'lere bakıldığında, çocuk koruma sisteminde çocuk ve ailelere yönelik hizmetlerin sunumunda önemli rolleri olduğu; devlet tarafından desteklendiği, denetlendiği ve değerlendirildiği görülmektedir. Türkiye'de sadece kamu yararına çalışan dernek statüsüne sahip olanlar bu desteğe sahiptir ve güçlüdür.

Çocuğun korunması açısından personelin nicelik ve nitelik açısından yetersiz olduğu pek çok çalışmada dile getirilmiştir. Bu sorunun hemen her kurum ve kuruluşu kapsadığı, AÇSHB başta olmak üzere, sağlık, eğitim, adalet, çalışma, yerel yönetimler, üniversiteler, STÖ'ler için rahatlıkla ifade edilebilir. Söz konusu sorun, pek çok bilimsel çalışmada olduğu kadar, kurum ve kuruluşları stratejik plan, faaliyet

144 The Civil Society Environment in Turkey 2017 Report (2018). Monitoring Matrix on Enabling Environment for Civil Society Development -Turkey Country Report, Balkan Civil Society Development Network, Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV), TUSEV Publications, June 2018.

raporları ve diğer yayınlarında dile getirilmektedir. Örneğin 2015 yılı rakamlarına bakıldığında Türkiye’de tüm sektörlerde uzman hekim sayısı 77.622, pratisyen hekim sayısı 41.794, asistan hekim sayısı ise 21.843’tür¹⁴⁵. Bir başka örnek, Mülga ASPB (şimdiki AÇSHB) 2016 Yıllık Faaliyet Raporunda personelin sayıca yetersizliği ifade edilmiştir. Yine Raporda, verilen hizmet içi eğitim ve diğer eğitimlere bakıldığında, tüm personele ulaşılamadığı görülecektir.

Personelin güçlendirilmesine ilişkin hizmet içi eğitimler tam anlamıyla yerine getirilememektedir. Her kamu kurumu, çocuklara hizmet sağlayan personelini hizmet öncesi ve hizmet sonrası eğitimler ile desteklenmeye çalışılmaktadır. Ancak bunların ilgili tüm personele ulaşması zaman almakta ve bazılarının içerikleri yalnızca bürokratik kurallardan oluşmakla eleştirilmektedir. Örneğin Sağlık Bakanlığının 2005 yılından beri yukarıda bahsedilen 0-6 yaş çocuk grubunu destekleme programının personel eğitimleri toplam 26’dır. Yani, henüz personel bu eğitimi almamıştır. MEB tarafından yürütülen, öğretmenlik mesleğinin yeterliklerine ilişkin çalışmalar sürmektedir ve 2006 yılında yayımlanmış olan, öğretmenlerin mesleği yerine getirirken sahip olması beklenen, bilgi, beceri ve tutumları içeren “Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri Belgesi”nin güncellenmesi 2017’de yapılmıştır¹⁴⁶. Böyle bir belgenin hazırlanmış olması, standart hizmetin sunulabilmesi açısından önemlidir. Ancak Belge’nin nasıl hayata geçirileceği kadar, eğitim sistemine ilişkin sorunların varlığı eğitimin niteliğini belirlemeye devam edecektir. Eğitim sistemindeki fiziki, alt yapı, donanım yetersizliği, finansman sorunlarına bağlı okulların mali yetersizlikleri, öğretmenin mesleki gelişimi ve HİE sorunları, eğitimde yöneltme/mesleki yönlendirme eksikliği, nitelikli eğitim yöneticisi yetiştirilmesi ve atanmasına bağlı sorunlar, öğretmenlerin istendik yeterliklere uygun yetiştirilmesine bağlı sorunlar, eğitim politikalarının ideolojik etkilerin etkisinde kalması sorunu, öğretmenlik kariyer basamaklarının sistemde yarattığı düşünülen sorunlar ve eğitim kademeleri arasında geçişlerde sınav odaklı bir eğitim anlayışının yarattığı sorunlar, öğretmenlerin yönetim ve karar süreçlerine katılamaması, öğretmenlerin statü ve maaş sorunu vb. pek çok kaynaktan vurgulanan sorunlar arasındadır¹⁴⁷. AÇSHB’nin 2016 yılı faaliyet raporuna bakıldığında, Alo 183 ve Alo 144 Hattı personeline yönelik olarak yürütülen hizmetler ve mevzuat konularında altı gün süre ile uzaktan HİE eğitim düzenlenmiştir. Ancak söz konusu eğitimlerin periyodik, birbirini izleyen ve besleyen konularda, her katılımcının gelişim düzeyi tespit ederek ilerleyen bir biçimde yapılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla eğitimlerin bir gelişim sağladığı düşünülse de yetersiz kalmaktadır.

Çocuk koruma alanında çalışan personelin istihdamında liyakata dikkat edilmemesi, işin gerektirdiği nitelikte personelin istihdamının yapılmaması önemli bir sorundur.

145 Köse, M.F. ve diğerleri (2016). Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2015, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığı Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, (Ed.: Editörler Dr. Berrak Bora Başara, Cemil Güler, İrem Soyututan, Asiye Aygün ve Tuğcan Adem Özdemir). Ankara, s.183. (http://ekutuphane.sagem.gov.tr/kitaplar/saglik_istatistikleri_yilligi_2015.pdf)

146 Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri (2017). Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Ankara. (http://oygm.meb.gov.tr/meb_ys_dosyalar/2017_12/11115355_YYRETMENLYK_MESLEYY_GENEL_YETERLYKLERI.pdf)

147 Kösterelioğlu, İ., & Bayar, A. (2014). Türk eğitim sisteminin sorunlarına ilişkin güncel bir değerlendirme. *International Journal of Social Science*, 25(1), 177-187; Sarıbaş, S., & Babadağ, G. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3 (1), 18-34.

En çok tartışma yaratan konulardan birisini oluşturan SÇG tanımı, temelde sosyal hizmet pratiğini içeren çalışmalara farklı meslek elemanlarını dahil eden bir yapıyı ve uygulamayı getirmiştir. SHM Yönetmeliği (madde 4) ile gelen tanım, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını SÇG olarak tanımlamış ve farklı lisans mezunu olan bu kişilerin hepsinden de “aynı” işi yapmalarını beklemiştir. Örneğin doğrudan çocuğun korunması konusunda yetişmiş bir meslek elemanı olan SHU ile çocuğun örgün eğitimi konusunda yetişmiş öğretmenin, aynı nitelikte ve içerikte iş yapmaları beklenmektedir. ASDEP Programı’nda da benzer bir durum söz konusudur. Örneğin sosyal hizmet mesleğinin planlı değişim sürecini içeren ve doğrudan sosyal hizmet çalışması olan denetimli serbestlik, Avrupa ve ABD’de neredeyse tamamıyla SHU’ların görev aldığı bir alandır. Adalet Bakanlığı 2017 Faaliyet Raporu’na bakıldığında, 31 Aralık 2017 tarihi denetimli serbestlik müdürlüklerinde 258 öğretmen, 216 psikolog, 341 sosyolog, 85 sosyal çalışmacının görevli olduğu görülmektedir¹⁴⁸.

Personel sayı bakımından olduğu kadar nitelik bakımından da yetersiz bulunmaktadır. Mevzuat çocuklara hizmet sağlayacak personelin “konusunda uzman” olmasını belirtmişse de bu uzmanlığın standartları belirlenmemiştir¹⁴⁹. Odak grup görüşmelerinde katılımcılar, üniversite müfredatlarının yeterli olmadığını, sahadaki ihtiyaca cevap verecek teorik ve pratik bilgi sağlanmadığını belirtmişlerdir. Son dönemde eğitimin niteliğinin daha da düştüğüne işaret edilerek; yeni başlayan personele, kamu temsilcilerinin ifadeleriyle, “neredeyse lisans eğitimini hizmet öncesi eğitim olarak” baştan vermek gerektiği vurgulanmıştır.

Çocukla çalışan personelin niteliği düşünüldüğünde, lisans eğitiminin ötesine geçmek, lisansüstü bir eğitim ya da sertifikaya sahip olmak önemlidir. Özel ihtiyaç gruplarıyla çalışırken, bu belgeler ve eğitimler daha da hayati olmaktadır. Örneğin travma mağduru çocuklarla çalışmak ve bu çocuklara yönelik psikososyal müdahale programlarını uygulamak her meslek elemanının ya da çalışanın yapabileceği bir şey olmamalıdır. Bu durum, çocukla çalışan personelin görev tanımlarının daha açık hale getirilmesi ihtiyacıyla doğrudan ilgilidir. Her ne kadar mevzuatta görev tanımları yapılmışsa da yeterince açık değildir.

Çocukla çalışmada uzmanlaşmış personelin istihdam edilmemesi, odak grup görüşmelerinde de ifade edilen konulardan birisidir. Çalışanın, uzmanlaşmasını sağlayacak eğitimlere ulaşip bunları pratiğe geçirerek yetişen elemanların görev değişikliği ile “harcandığı” dile getirilmiştir. HİE’ler, kurumların stratejik hedeflerine ulaşmak için kullandığı araçlardır ve uzmanlaşmış personel bu hedeflerin çıktılarında birisini oluşturur. Yatırım yaptığı personelinin uygun olmayan biçimde

148 T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2017 Yılı Bakanlık Faaliyet Raporu, Şubat 2018, (www.adalet.gov.tr/bakanlik/faaliyetraporu/pdf/rapor2017.pdf)

149 ASPB (Mülga) tarafından hazırlanan Ulusal Çocuk Hakları Stratejisi (2013-2017)’nin 16. sayfasında da benzer bir saptama yer almaktadır. “Bu kapsamda çocuklarla birlikte çalışan personele yönelik asgari standartların belirlenmemiş olması çocuklara sunulan hizmetlerin kalitesini açısından önemli bir şekilde etkilemektedir”.

görevlendirilmesi veya görev yerinin değiştirilmesi, hem kurumun kendi stratejisine uygun olmayan biçimde hareket etmesine, hem de kaynaklarını uygun olmayan biçimde kullanmasına yol açacaktır. Diğer yandan çocukların, ihtiyaç duyduğu hizmeti alması konusunda sorunlar yaşanabilir. Bu durum tüm çocuk koruma çabalarının ve yatırımlarının etkisini önemli ölçüde azaltabilen bir uygulamaya dönüşme riski taşımaktadır.

Çocuk koruma sisteminde çalışanların güçlendirilmesi ve değerlendirilmesi sağlayacak bir mesleki süpervizyon sistemi hala kurulmamıştır. İşin niteliğine uygun eğitimi olan personelin atanması ilk adımdır. Sonraki adım, bu personelin işin gereklerine, etiğine, kurallarına uygun çalışıp çalışmadığını değerlendirmesini yapacak, bu konuda onu destekleyecek bir sistemin kurulmasıdır. Personelin istihdamının uygun biçimde yapılması, söz konusu çalışmanın başarılı olacağı anlamına gelmez. Süpervizyon sistemi, çocuk koruma sistemindeki personelin eğitimsel, psikolojik ve idari olarak desteklenmesini, denetlenmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak en önemli mekanizmalardan birisini oluşturur. Süpervizyon göreve yeni başlayan personel kadar tüm çalışanların alacağı kararlarda ve uygulama süreçlerinde güçlendirilmesi kadar denetlenmesini sağlayacaktır. Standart prosedürlerin yanı sıra süpervizyon sisteminin kurulması, personelin karar alma ve uygulamalardaki kişisel inisiyatifleri en aza indirgeyecek, hizmetlerin standart ve eşit biçimde sunulmasının yolu açılmış olacaktır.

Çocuk koruma alanındaki çalışanların sık kurum ve alan değiştirmesi önemli bir sorundur. Çocuk Koruma Kanunu'nun Dört Yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu'nda da belirtildiği üzere, çocuklara özgü makamların özelliği, bu alanda uzmanlaşmış olmalarıdır. Ancak uygulamada, görevlendirmeler sırasında uzmanlık veya isteğe bakılmamakta, bu alanda çalışanların sık sık görevleri ve görev yerleri değiştirilmektedir¹⁵⁰.

Çocukla çalışma, gerek mekânsal, gerekse insan gücü bakımından süreklilik gerektirir. Özellikle AÇSHB'ye bağlı kurum ve kuruluşlarında çocukla doğrudan çalışan personelin sık sık kurum veya şehir değiştirmesi çocukların uyumu psiko-sosyal gelişimi açısından önemli olumsuz etkilere sahip olduğu özellikle vurgulanmalıdır. AÇSHB, aynı zamanda bir çok çocuk için ebeveyn veya bakım veren kişilerin yerini alan bir kurumdur. Çocuğun bakım veren kişilerden ayrılması ne kadar zor ise, AÇSHB'ye bağlı bir kurum/kuruluştaki hizmet alan çocuğun bakım veren personelden ayrılması da benzer bir zorluğa sahiptir. Bağlanma teorisiyle başlayacak tartışmayı (0-3 yaş arasındaki çocuklarda güven ilişkisi, mevcut ve ilerdeki yakın ilişkileri nasıl etkilediği vb.); bir ergenin hizmet aldığı kurum ya da ortamda belki de yıllardır yakın ilişkide olduğu ailesinden birisi olarak kabul ettiği personelden ayrılmasının travmatik etkilerine kadar uzatmak mümkündür. Söz konusu yer değişiklikleriyle, ailesiyle birlikte yaşayan çocuğun anne ya da babası ya da her ikisinden alınması arasında önemli bir fark yoktur. Bu konunun başka bir parçası da, Türkiye'de özellikle

150 Çocuk Koruma Kanunu'nun 4 Yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu (2009). Adalet Bakanlığı ve Unicef, (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_raporlar/cocukkoruma.pdf)

kamu kurum ve kuruluşlarından hizmet alanların yaşanan sorunlarla ilgili olarak “yer değiştirmeleri”dir. Bu herhangi bir tehlikeden korumak olsun ya da başka kuruluşa gönderilen kişiden kaynaklanan bir sorun olsun, başka bir kuruluşa havale etme ya da yerleştirme, sorunlar için bir çeşit çözüm aracı olarak kullanılmaktadırlar. Örneğin bir okulda problem yaratan çocuk başka bir okula gönderilmekte; bir AÇSHB’ye bağlı kuruluştaki çocuk benzer bir başka kuruluşa gönderilmekte; bir infaz kurumundaki çocuk başka bir infaz kurumuna gönderilmektedir. Aslında kuruluş değişikliği ile sorun geçici biçimde görmezden gelinmekte, başka bir kuruluşa havale edilmektedir. Gerçekte olan, çocukla ilgili başka bir hizmete ya da sorunun yaşandığı kuruluşa bir değişikliğe ihtiyaç duyulduğudur. Ancak daha pahalı, zaman alan ve bazen de mümkün olmayacak değişiklik yerine başka kuruma gönderme seçeneği kullanılmaktadır. Bu durumun çocuk ve yaşanan sorun üzerindeki etkileri göz ardı edilmektedir.

Müderrişoğlu ve diđerlerinin¹⁵¹ yaptığı bir çalışmada da benzer bir biçimde “danışmanlık tedbiri uygulamalarına dair standart bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada yeterli uzmanlıkta ve sayıda tedbir uygulayacak meslek elemanının bulunmadığı ifade edilmektedir.

4.4. KOORDINASYON

Türkiye’de KK’nın etkin bir şekilde uygulanabilmesi ve çocuklara yönelik hizmetlerin yerine getirilmesi için ocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi yayınlanmış, koordinasyon sorunları çözüm getirmek amacıyla çocukların korunmasına yönelik hizmetlerden sorumlu il-ilçe koordinasyon kurulları oluşturulmuştur. Ancak çeşitli toplantı ve raporlarda ocuk koruma hizmetlerinde en önemli sorunların başında koordinasyon sorunlarının dile getirildiği grlmektedir¹⁵². ocuk hakları ve ocuk koruma stratejileri ve kurulları arasında sistematik ve kurumsal bir ilişki bulunmamaktadır¹⁵³. Bazı illerde il koordinasyon kurulları düzenli olarak toplanmamakta; birçok ilde işlevini yerine getirememekte, bazı illerde ise bütün temsilciler katılmamaktadır¹⁵⁴.

Koordinasyondaki sorunların başında, kurul toplantılarının her ilde belirlenmiş standartlar çerçevesinde ve amacına uygun olarak yapılamaması gelmektedir. Özellikle tedbirlerin etkili uygulanması bakımından önemli olan il koordinasyon kurullarının düzenli ve işlevsel biçimde toplanmadığı grlmektedir¹⁵⁵. Odak grup çalışması verileri de bu durumu destekler niteliktedir. Veriler, il koordinasyon kurullarının her şehirde aynı şekilde çalışmadığını göstermektedir. Odak grup

151 Müderrişoğlu ve diğerleri, a.g.e., 2016, s. 70.

152 ocuk Koruma Kanunu’nun 4 Yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu (2009); Olgun, G. (2017). Türkiye’de ocuklara Yönelik Koruyucu Ve nleyici Politikaları Değerlendirme alıştayı Raporu, Esra Kömür ve Ali Güngör (Ed), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayın No: 10, Ankara.

153 ocuk koruma ve nleme sistemleri haritası, Hümanist Büro, (www.cocukkorumaharitasi.info/)

154 2009 yılında gerçekleştirilen ocuk Koruma Kanunu Değerlendirme Toplantısında “İl koordinasyon kurullarının düzenli ve işlevsel biçimde toplanmadığı, toplantıların çoğuna hakim ve Cumhuriyet savcılarını il il yöneticilerinin katılmadıkları, bazı illerde ise, hakim ve Cumhuriyet savcılarının toplantıya davet edilmediği” ifade edilmektedir.

155 ocuk Koruma Kanunu’nun 4 Yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu (2009). Adalet Bakanlığı ve Unicef (http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_raporlar/cocukkoruma.pdf)

görüşmelerinde, katılımcılar koordinasyon toplantılarının tedbir kararları ve çocuk koruma konularının görüşülmesinden çok, kurumların birbirlerine yaptıkları faaliyetleri tanıtmasıyla geçen “yasa gereği” yapılmış toplantılar olduğu görülmektedir. Bu durumun, özellikle bir çocuğa birden fazla tedbir verildiği durumlarda, kararların eşgüdüm içinde uygulanamamasına neden olduğu ifade edilmiştir. Kurumlar, görevlerini yerine getirmek için diğerini beklemekte, çocuk bir kurumdan diğerine geçtiğinde takibinde sorunlar yaşanmaktadır. Sahada kurumsal düzeyde sağlanamayan koordinasyonun, çoğu zaman personelin kişisel inisiyatifi ve çabalarıyla bireysel olarak sağlanmaya çalışıldığı vurgulanmıştır.

Odak grup görüşmelerinde de koordinasyon mekanizmasındaki sorunların devam ettiği ifade edilmekle birlikte, bu alanda gerçekleştirilen proje ve faaliyetlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu şekilde koordinasyon mekanizmasında iyileşmeler görüldüğü açıktır. Öte yandan koordinasyon mekanizmasında ulusal düzeyde bir standarttan bahsetmenin güç olduğu, iller arasında önemli uygulama farklılıkları bulunduğu belirtilmektedir: “Mevcut durumda kurumlar arası koordinasyonun sağlanabilmesi için Kanun uyarınca il/ilçe koordinasyonları oluşturulmuştur. Ancak il/ilçe koordinasyonları, uygun bir alt yapının olmaması, hizmeti koordineli olarak yürüten sektörler arası bir birimin bulunmaması, kurumlar arası bilgilerin takip edilmesini sağlayan bir veri sisteminin olmaması ve ilgili kurumlara yeterli ve dengeli ödenek sağlanmaması gibi nedenlerle etkili bir şekilde çalışmamaktadır”.

4.5. HESAP VEREBİLİRLİK

Hesap verebilirlik mekanizmaları, sistem amaçlarının yerine getirilmesini garanti altına alır ve sistemin kapasitesine ilişkin önemli göstergeler sağlar. Hesap verebilirlik her kurumun temel ilkesi olarak tanımlanmakta ve iç denetim raporları, stratejik planlar, faaliyet raporları, mali raporlar, şikâyet ve denetim mekanizmaları aracılığıyla bu ilkenin gerçekleşmesine çalışılmaktadır. Bu raporlarda her bakanlığın yaşa, cinsiyete, eğitim durumuna, merkez ve taşra teşkilatına göre personel sayısı; bina ve teknik donanımına ilişkin verileri; bütçesi, bütçenin ödenek ve harcama miktarları, bütçenin genel bütçe içindeki oranı ulaşılabilir durumdadır. Ancak bütçe belgelerinde kullanılan mevcut sınıflandırmalar çocuklara ayrılan bütçeye ilişkin fikir vermemektedir.

Türkiye’de hesap verebilirlik mekanizmaları, KDK, TİHEK, İl - İlçe İnsan Hakları Kurulları, AÇSHB BM Çocuk Hakları Sözleşmesi İzleme Raporları, Anayasa Mahkemesi, olarak sayılabilir. TBMM altında, bireylerin ve sivil toplumun kamu idarelerinin demokratik denetimine olanak veren Dilekçe Komisyonu, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu ile Kamu Denetçiliği Kurumu kurulmuştur¹⁵⁶. Kamu kurumları ve görevlileri ile ilgili istek, öneri, şikâyet ve ihbarlar için Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) hizmeti kullanılabilen; 150 numaralı çağrı merkezi ile şikâyet ya da öneri iletilmekte, başvurunun takibi yapılabilmektedir¹⁵⁷.

156 S.49

157 <https://www.turkiye.gov.tr/insan-haklari-baskanligi>

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulanmasının izlenmesi görevi AÇSHB'nindir. AÇSHB'nin her alanda somut hak ihlallerini izlemeye yönelik faaliyetinin olmadığı görülmektedir¹⁵⁸. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile İl ve İlçe İnsan Hakları Kurullarının ise çocuk hakları alanında uzmanlaşmış ve bu alanda çalışmakla görevlendirilmiş kurumsal birimleri bulunmamaktadır¹⁵⁹.

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu¹⁶⁰, insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek ve bu konuda ulusal önleme mekanizması görevini yerine getirmek üzere 2016 yılında kurulmuştur.

4.6. VERİLERİN KAYDEDİLMESİ VE PAYLAŞILMASI

Ülkemizde hemen her alanda olduğu gibi çocuklar hakkında da sağlıklı istatistik veriler ve kayıtlara ulaşma konusunda ciddi sorunlar bulunmaktadır. Söz konusu verilere ulaşma güçlüğü, bu raporun hazırlanmasında da bir kez daha yaşanmıştır.

Çocukların durumu ile ilgili mevcut kapsamlı istatistiklerin TÜİK tarafından tutulduğu görülsede¹⁶¹ bu veriler çocukların durumunu tartışmak için detaylı değildir ve yetersizdir. Ülkedeki çocuk popülasyonunun (göçmen ve sığınmacılar dahil) genel özellikleri ve özel ihtiyaçları konusunda yeterli ve sağlıklı verinin olmayışı, çocuk koruma hizmetlerinin planlanmasında ciddi güçlükler yol açmaktadır. TÜİK'in yoksulluk göstergelerini uygulama girişimi varsa da çocukların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını olumsuz olarak etkileyen sorunların düzeyinin anlaşılması için gerçek bir ölçüm bulunmamaktadır. Uluslararası ve ulusal yükümlülüklerin yerine getirilmesiyle ilişkili olarak çocuk hakları reformunun ve çocuk gelişiminin sonuçlarının ne kadar gerçekleştiğinin ölçülmesi ve anlaşılması için devlet tarafından sağlanması gereken istatistiksel verilerin uygun şekilde hazırlanmadığı görülmektedir¹⁶². 15 yaş altı ve tarımsal alanlarda mevsimlik olarak çalışan çocuklara ilişkin veriler bulunmamaktadır. Her ne kadar farklı kamu kurumları veya STÖ'ler tarafından yayınlanan başka veriler bulunsada bunların da dağınık ve sistemli olmadığı veya eski tarihli olduğu görülmektedir. Örneğin, DİSK Genel-İş "Türkiye'de Çocuk İşçiliği Gerçeği 2015 Yılı Raporu'na göre¹⁶³ ülkemizde çocuk işçilerin sayısına ilişkin güncel veriler sadece 15-17 yaş grubunda olan çocuk işçiler için mevcuttur.

158 Çocuk koruma ve önleme sistemleri haritası, Hümanist Büro, (www.cocukkorumaharitasi.info/)

159 Çocuk koruma ve önleme sistemleri haritası, Hümanist Büro, (www.cocukkorumaharitasi.info/)

160 2012 yılında 6332 sayılı Kanun'la kurulmuş olan Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun (TİHK) yerini almak üzere, 20 Nisan 2016 tarihli ve 29690 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile kurulmuştur (Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, (<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/tr/content/36-turkiye-insan-haklar-ve-esitlik-kurumu/>), Erişim tarihi: 18.11.2018.

161 İstatistiklerle çocuk, 2017, Haber Bülteni, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596>

162 STK Raporu: Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu 2001-2011, (www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/NGO-Report-TR.pdf)

163 Öngel, S. DİSK-AR: Türkiye'de Çocuk İşçiliği Gerçeği Raporu-2015, 22 Nisan 2015, (<https://disk.org.tr/2015/04/disk-ar-turkiyede-cocuk-isciligi-gercegi-raporu-2015/>)

Verilerin yeterli biçimde kayıt edilmemesinin yanı sıra, bazı verilerin kaydının tutulmaması önemli başka bir sorundur. Örneğin çocuğun istismarına ilişkin verilerin bazı kamu kurumları tarafından kayıt edilmediğine dair iddialar söz konusudur¹⁶⁴.

Çocuk koruma sistemindeki tüm kurum ve kuruluşların (kamudan STÖ'ye) kullandığı ortak bir kayıt biçimi veya sistemi bulunmamaktadır. Her kurum kendi kayıt tutma sistemini kullanmakta, bu sistemde belli değişkenlere ilişkin verileri kaydetmektedir. Örneğin Adalet Bakanlığı UYAP (Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi), AÇSHB'nin YBS (Yönetim Bilgi Sistemi) kullanmaktadır. AÇSHB, ABS'ye (Aile Bilgi Sistemi) geçiş aşamasındadır. Sağlık Bakanlığı Nucleus HBYS Programını kullanmaktadır ve Bilgi Güvenliği Politikaları Yönergesi'ni 2.5.2018 tarihinde güncellenmiştir.

Çocuk koruma sisteminde, tüm sektörlerin ve kurumların kendi veri kayıt sistemine sahip olması doğaldır. Ancak bazı verilerin tüm kurum ve kuruluşlarda aynı şekilde girilmesi, doğru kayıt sistemi için önemlidir. Örneğin cinsel istismar mağduru bir çocukla ilgili kayıt, çocuğun işleminin yapıldığı her kuruluşta tutulmaktadır. Söz konusu çocukla ilgili kayıtların farklı şekilde tutulması, vakanın sadece sayısının tespit edilmesinde bile sorun yaratabilir.

Kurumlar arası güvenli ve insan hakları hukukuna uygun bir veri paylaşım sistemi bulunmamaktadır¹⁶⁵. Verilerin kimle, hangi ölçüde, ne zaman ve nasıl paylaşılacağı, gizliliğin nasıl korunacağı vb. ortak kriterler yoktur. Kimi durumlarda veriler, her kurumun kendi tasarrufunda görülmekte, diğer kurumlarla paylaşılmamaktadır¹⁶⁶. Bu durum STÖ'lerle çalışmalarda daha da belirgin bir hal almaktadır. Bu durum çocuğun yararına olmayan uygulamalara yol açmaktadır. Bunun en çarpıcı örneği Şubat 2018'de 4,5 yaşındaki bir kız çocuğunun istismara maruz kalmasının kamuoyunda büyük tepkiye yol açmasından sonra yetkili makamların "TÜİK ile beraber bir ekip, veri toplama ve bu verilerin sözlüğünün hazırlanması, verilerin bir veri seti şeklinde, ilgililerce mahremiyeti ihlal etmeyecek şekilde, ölçülü bir şekilde paylaşılması konusunda" çalışıldığının kamuoyuyla paylaşılması olmuştur¹⁶⁷. Oysa bu tarihe kadar ülkemizde pek çok çocuğun farklı biçim ve şiddette istismara maruz kaldığı bir gerçektir. Ancak, çocuğa özgü verilerin sistemli bir biçimde toplanması, ilgili taraflarca kullanılması ve çocuğa yönelik hizmet planlamalarında bu verilerin kullanılması konusunda ciddi bir girişim olamamıştır. Konuyla ilgili odak grup görüşmelerinde şöyle bir ifade örnek verilebilir:

164 Eğitim Sen: 5 ayda 182 çocuk cinsel istismara maruz kaldı, Birgün Gazetesi, Güncel, 12.06.2017, (www.birgun.net/haber-detay/egitim-sen-5-ayda-182-cocuk-cinsel-istismara-maruz-kaldi-164239.html).

165 Çocuk koruma ve önleme sistemleri haritası, Hümanist Büro, (www.cocukkorumaharitasi.info/)

166 Suçun Önlenmesinde İşbirliği Çalıştayı 21-23 Şubat 2018.

167 Çocuk istismarı verileri için TÜİK'ten özel ekip, Milliyet Gazetesi, Güncel 27.02.2018, (www.milliyet.com.tr/cocuk-istismari-verileri-icin-gundem-2617468/)

“Vaka verimiz var ama ayrıştırılmış veri veremem. Veri sistemimiz, kayıt sistemimiz var. İstismar türü, yaş, cinsiyet, sürecin devamı gibi kategorilerde verilerimiz mevcut. Biz ÇİM olarak adli işlem yapıyoruz, çocuğun tek elden müdahalesinin yapıldığı bir merkez. Tüm bunları aynı günde planlıyoruz. Önce değerlendirme çocuğun neye ihtiyacı var ona karar veriyoruz. Çocukla ilgili görüşlerimiz adli mercilerle ve ilgili diğer kurumlarla paylaşılıyor. Çocuğun yüksek yararı açısından çocuk ya kurum bakımına alınıyor ya da ya da aileye teslim ediliyor”.

Çocukların korunmasında erken uyarı verebilecek hak temelli çocuk istatistikleri ve veri toplama mekanizması bulunmamaktadır. Çocukların durumuna ilişkin veri toplanmasında gelişmeler vardır ancak bunlar kamuya açık değildir, çeşitli hükümet birimleri arasında dağılmıştır ve bunlara erişim zordur¹⁶⁸.

Çocukla ilgili harcamalara ilişkin, çocuk dostu bir bütçe yapılmamakta, çocuklar için yapılan harcamaların miktarı tam olarak belirlenememektedir. Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, çocuğa yönelik harcamaların tam olarak bilinmediğine, 2012 yılı sonrasında çocuğa yönelik harcama yapan en önemli üç kurumun (SHÇEK, Sosyal Güvenlik Kurumu ve Sağlık Bakanlığı) çocuğa yönelik yaptığı harcamaların izlenmesine yönelik verilerin bulunmadığına işaret etmektedir¹⁶⁹. BM Çocuk Hakları Komitesi 2012 Türkiye Sonuç Gözlemlerinde¹⁷⁰, çocuk hakları konusundaki önceliklerin yıl bazında açıkça belirtilmesi gerektiği, özellikle ötekileştirilmiş konumda olan çocuklara yapılan harcamaların etkisinin ve bu harcamaların etkili kullanımının, ulusal ve yerel düzeyde değerlendirmeye fırsat tanıyacak şekilde, harcanan bütçenin miktarının ve oranının belirlenmesi gerektiği ve bir sonraki periyodik raporda bu konuya ilişkin bilgi verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. AÇSHB (Mülga-ASPB), kendi bütçesinin bu talebi karşıladığını belirtse de diğer bakanlıklar için bu durum söz konusu değildir. Çocuklara ayrılan bütçenin, ulusal ve yerel ölçekte görülebildiği bir sistem ihtiyacı devam etmektedir.

Çocuk koruma hizmetlerinin değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde, verilerin kayıt edilmesi kadar, kanıt temeline ihtiyaç vardır. Hizmetlerin ve müdahalelerin bilimsel araştırmalarla değerlendirilmesi ve eldeki veriler doğrultusunda hizmetlerin biçimlendirilmesinin Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde yeterince gelişmediğini, uygulanmadığını söylemek mümkündür. Sadece bilimsel araştırmalar değil, kurum ve kuruluşların kendilerinin yapacağı araştırmalar söz konusu değerlendirmede çok önemlidir. Bilimsel araştırma ve kanıtların, özellikle olumsuz sonuçlarının, kurum ve kuruluşlar tarafından kamuoyuyla paylaşılması hizmetlerin objektif değerlendirmesini ve şeffaflığını sağlayacaktır.

168 STK Raporu: Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu 2001-2011, (www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/NGO-Report-TR.pdf)

169 Kamu Harcamalarını İzleme Platformu, (http://kahip.org/site_media/docs/COCUK-INFOGRAFIK.pdf)

170 Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye Sonuç Gözlemleri Türkçe Olarak Yayınlandı. Çocuk Hakları Komitesi Altmışıncı Oturum (29 Mayıs- 15 Haziran 2012), 15 Haziran 2012, (www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-komitesinin-turkiye-sonuc-gozlemleri-turkce-olarak-yayimlandi)

BÖLÜM V

TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Türkiye’de son yıllarda çocuk koruma alanında önemli gelişmeler sağlanmış olsa da mevcut yapının etkili ve verimli bir sistem olarak işlemesi önünde önemli eksiklikler bulunmaktadır. Çocuk korumada sistem yaklaşımı, bütüncül bakış açısı ve veriye dayalı politikalar ve kapasiteyi arttırmaya yönelik uzun dönemli stratejiler üzerine kurulu, iç içe geçmiş eşgüdümlü çalışan sıkı bir ağı gerektirmektedir. Bu ağda kamu, özel, STÖ, yerel, üniversiteler, kısaca çocuk koruma sistemindeki tüm sektörlerin rolü ve yeri tanımlanmış ve toplumun katılımı ve desteği sağlanmış olmalıdır. Aşağıda Türkiye’de çocuk koruma sisteminin geliştirilmesine ilişkin öneriler, genel öneriler ve STÖ’ler için savunu alanları olarak ayrı bir başlıklarda sunulmuştur.

5.1. ÇOCUK KORUMA SİSTEMİNE İLİŞKİN GENEL ÖNERİLER

Çocuk koruma sistemine ilişkin genel öneriler, çocuk koruma sisteminin bileşenleri başlıklarıyla sunulmuştur.

5.1.1. Yasal Düzenlemelere ve Politikalara İlişkin Öneriler

Çocuk koruma sistemi, sadece bu alanda çalışan sektörlerin ve kurumların çalışmasını değil, toplumun da bütünü içinde sorumluluğunu gerektirir. Çocuğa karşı şiddetin hoş görülemez ve önlenabilir olduğu toplumun tüm kesimleri tarafından kabul edilmesini ve içselleştirilmesini sağlayacak mekanizmalar kurulmalı, bilinç artırma çabaları güçlendirilmelidir. Bu amaçla atılacak ilk adım, çocuğa karşı her türlü şiddetin mevzuat tarafından açık biçimde yasaklanması kadar, yaptırımların uygulanmasını sağlamak olmalıdır. Bu yasal düzenlemelerin politika düzeyinde desteklenmesi amacıyla Çocuğa Karşı Şiddetin Önlenmesi Ulusal Eylem Planı’nın hazırlanıp uygulamaya geçirilmesi önemlidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni referans alan, çocuğa hizmet üretilen her alanı kapsayan, bütüncül, çocukları bireyselleştiren ve ihtiyaçlarını odak alan, geleceğe ilişkin de bakış içeren bir ülke çocuk politikasına ve mevzuata ihtiyaç vardır. STÖ’ler de dahil tüm sektörleri içeren ve toplumun katılımını sağlayan bütüncül bir çocuk koruma politikası hazırlanmalıdır.

Çocukla ilgili tüm çalışmalara, hizmetlere, kararlara çocukların aktif katılımı sağlanmalıdır. Çocuğun yaşamını ilgilendiren tüm alanlarda katılımının gözetilmesi, eşit vatandaş olarak algılanmasıyla ilgilidir. Çocukların, katılımlarını kolaylaştıracak farklı mekanizmalar kurulmalıdır.

Çocuk, ÇKK’da tanımlandığı gibi, 18 yaşına kadar kişileri kapsamaktadır. O halde, ceza

sorumluluğu da aynı şekilde düzenlenmeli, yaş gruplarına ilişkin ayırım giderilmelidir. Çocuk, Anayasa’da haklarını kullanma kapasitesi gelişen bir hukuki kişilik olarak tanımlanmalı, tüm çocuklara çocuk olarak muamele edilmelidir¹⁷¹.

Tüm kanunlarda çocuk tanımı aynı olmalı, gerekli durumlarda başka tanımlara da gidilmelidir. Bu tanımlar çocuğu gelişimsel dönemlerine göre yapılabilir. Okul öncesi, okul çağındaki çocuk, ergen gibi. ÇKK’daki KİOÇ tanımına suça sürüklenen çocuklar da eklenmelidir. İki ayrı tanım olması, SSÇ’lerin korunma ihtiyacında olmadığı düşüncesi yaratmaktadır. Bu durumun, toplumdaki bireyler kadar SSÇ’lerle çalışan personelin algısında önemli bir değişiklik yaratacağı düşünülmektedir.

Mevzuatın uygulamaya aktarılmasına ilişkin sorunlar giderilmeli, uygulanmasına engel olan unsurlar (altyapı, kapasite, hizmetlerle ilgili engeller vb.) ortadan kaldırılmalıdır. Mevzuatın uygulanmasındaki kişisel ya da kurumsal sorumluluklarla ilgili yaptırımlar tam anlamıyla hayata geçirilmelidir. Çocuk koruma sisteminde, “cezasızlık” önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir.

Çocuğa şiddet vakalarında faillerin cezasız kalması çocuk koruma sisteminin en büyük açıklarından birini oluşturmaktadır. Çocuğa yönelik şiddette, cezaların artırılmasına ilişkin tartışmalar söz konusudur. Çocuğa karşı şiddetle mücadele sadece yaptırımların hayata geçirilmesi ile değil suçluların rehabilitasyonu ve takibinin sağlanması ile mümkün olabilir. Bu sağlanamadığı çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi mümkün olamaz.

Çocuk koruma sisteminin her anlamda (uygulamalar, harcamalar, istatistikler vb.) şeffaflığı sağlanmalı ve siyasi iradenin parçası olması engellenmelidir. Çocuklar ve çocukların korunması, herhangi bir ideoloji ya da siyasi partinin amaçlarının parçası olmamalıdır. Bu durum, çocuğun daha fazla şiddet görmesinin yoluna açabilir. Örneğin çocukla ilgili belli verilerin açıkça paylaşılmasının söz konusu partinin başarısızlığını düşündürecek olması, o veriler kapsamındaki çocuklarla ilgili ihtiyaçların görmezden gelinmesi ve “sümen altı” edilmesine neden olabilir. Başarısızlıklar, objektif biçimde, bilimsel verilerle değerlendirilmeli ve bu veriler doğrultusunda düzenlemelere gidilmelidir.

5.1.2. Hizmetler ve Hizmet Sunma Mekanizmalarına İlişkin Öneriler

Çocuğun korunması açısından, hangi hizmetlerin, hangi kurum ve kuruluş tarafından, ne zaman ve hangi koşullarda sunulacağına ilişkin ortak ulusal bir standart ve prosedür oluşturulmalı, yazılı hale getirilmelidir. Bu durum, çocuklarla ilgili hizmetlerde standardı, eşitliği ve adaleti sağlayacaktır. Hizmet sunumunda, diğer örgütler kadar STÖ’ler de sürecin bir parçasını oluşturmalıdır.

171 Çocuk Hakları Komitesinin 18 Eylül 2019 tarihli ve 24 No’lu Genel Yorumunda taraf devletler cezai sorumluluk yaşını 14’e yükseltmeye teşvik edilmektedir.

Çocuklarla çalışma, vaka yönetimi prosedürlerini gerektirmektedir. Bu açıdan vaka yönetimi düzenlemesi oluşturulmalı, mevzuatı hazırlanmalıdır.

Hizmetlerin, çocukların ihtiyaçlarının hizmetler çerçevesinde karşılanmaya çalışılması yerine, çocukların ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi, çeşitlendirilmesi ve ulaşılabilir kılınması gerekir. Çocuklara yönelik hizmetlerin ailelere yönelik hizmetlerden ayrılamayacağı akılda tutularak tüm hizmetlerin bu bakış açısıyla geliştirilmesi önemlidir. Ancak, aile hizmetlerinin sadece anne baba ve çocuklardan oluşan birim yerine; birlikte bir süredir yaşayan ve daha uzun süre yaşamayı düşünene kişileri kapsamı çok önemlidir. Bu durum konuyla ilgili yasa değişikliklerini gerektirecektir. Türkiye’de toplum temelli hizmetlerin yaygınlaştırılmasında önemli bir yol alınsa da toplum temelli hizmetler her alan için henüz yeterince gelişmemiştir. Çocukların sağlıklı gelişimi açısından toplum temelli programlar ve uygulamalar artırılmalı, yaygınlaştırılmalıdır.

Hizmetlerin sunulmasında, kurum ve kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirmedeği durumlarda yaptırımların hayata geçirilmesi, cezasızlık sorununun ortadan kaldırılması gerekir. Çocuğa bakım veren kişilerden, çocuk koruma sistemindeki tüm aktörlere kadar, çocukla ilgili sorumlulukların yerine getirilmemesi ve çocuğa yönelik şiddete ilişkin yaptırımlar her durum ve koşulda (failin kim olduğu, şiddetin nasıl ve nerede yaşandığı vb. bakılmaksızın) hayata geçirilmelidir.

Çocuk koruma koordinasyonunda, özellikle tedbir kararlarının uygulanmasında yetki ve görev alanındaki belirsizlikler ya da iç içe geçmeler nedeniyle yaşanan sorunlar giderilmelidir. Tedbirler, çocuğun korunmasının temel somut araçlarıdır. Bu araçlarda yaşanan en ufak sorun doğrudan çocukların haklarından mahrum olmasına ve şiddetle karşılaşmasına neden olabilecek durum yaratabilir. Tedbir kararlarına ilişkin, mahkeme kararlarında koruyucu ve destekleyici tedbirler ile güvenlik tedbirleri ayırımı açıkça belirtilmeli; tedbir kurumları ve hizmetleri ile ilgili eksiklikler giderilmelidir.

ÇKK’yla birlikte bir önleme ve müdahale sistemi kurulmaya çalışıldığı ancak mevcut yasal düzenlemeler ve idari yapılanma ile önleyici hizmet sunulamadığı, koordinasyonun yeterince sağlanamadığı, mesleki ve kurumsal rol ve sorumlulukların yeterince tanımlamadığı dile getirilmektedir.

5.1.3. Kapasiteye İlişkin Öneriler

Çocuk koruma sisteminde kapasiteyle ilgili sorunlar olduğu açıktır. Kapasiteyi güçlendirecek kaynakları olan STÖ’ler ise ne yazık ki sistemin tam olarak işlevsel bir parçasını oluşturmamaktadır. Dolayısıyla kapasitenin güçlendirilmesinde STÖ’ler sistemin önemli bir unsurunu oluşturacak düzenlemelere gidilmelidir.

Çocuk dostu bütçe anlayışı benimsenmeli, çocuklara ilgili tüm harcamalar artırılmalı, açık ve şeffaf hale getirilmelidir. Bu düzenleme çocuk koruma sisteminde yaşanan

sorunların ve ihtiyaçların görünür hale gelmesini sağlayacak, uygun ve somut tedbirler alınmasını mümkün kılacaktır.

Çocukla çalışacak tüm personelin (güvenlik görevlisinden meslek elemanına) bu konuda uzmanlaşmış olması sağlanmalı; yeni personel alımlarında bu konuda taviz verilmemeli, liyakata dikkat edilmelidir. Mevcut personelin niteliksel gelişimi için standart, yeterli, periyodik, konuları birbirini besleyen HİE'ler hazırlanmalı, tüm personelin aktif katılımı sağlanmalıdır. Çocukların gelişimini izlemekle sorumlu olan aile hekimleri, sınıf öğretmenleri, rehber öğretmenler başta olmak üzere, çocuklara hizmet sağlayan personel şiddet vakalarının tespitinde anahtar rol üstlenmektedirler. Anahtar personelin çocuğa karşı şiddeti tanımlama, tespit etme, müdahale etme ve izleme konularında uzmanlaşmış olması gerekmektedir. Bu uzmanlığın niteliği, standartlaşmış uygulama ilkeleri belirlenmeli ve geribildirim mekanizmaları ile takip edilmelidir. Meslekte standartların belirlenmesini amaçlayan AÇSHB'nin uyguladığı ANKA ve Adalet Bakanlığı'nun uyguladığı Ardıç programları bu alanda iyi örnek olarak sayılabilir.

Çocukla çalışan personelin görev tanımlarındaki karmaşa giderilmeli; ekip çalışması kültürünün yerleştirilmesi için bir an evvel çalışmalara başlanmalıdır. Görev tanımlarının açık biçimde yapılması, ekip çalışmasını da aktif hale getirecek bir ortam yaratacaktır.

Çocuk hizmetlerinde devamlılığın sağlanması için uzmanlaşan kadroların görevlerinde kalması mümkün kılınmalıdır. Bunun için zorunlu haller dışında görev değişikliğine gidilmemeli, ayrıca personel özlük hakları iyileştirilerek güçlendirilmelidir. Çocuktan sorumlu temel kuru olan AÇSHB; en sık Bakan ve müsteşar değişikliklerinin vb. yaşadığı kurumlardandır. Bu değişiklikler en aza indirgenecek hukuki düzenlemeye gidilmeli, yönetsel değişiklik durumunda tüm kadroların ve faaliyet planlarının değişmesi engellenmelidir.

Sadece meslek elemanları açısından değil, çocukla çalışan tüm personel için bir süpervizyon sistemi kurulmalıdır. Süpervizyon yıllardır tartışılan ve hala kurulamamış bir sistem olarak, çocukların standart, adil hizmet almasını sağlayacak, hizmetlerdeki hataları en aza indirecek, hizmetin değerlendirilmesi kadar denetlenmesini de mümkün kılacaktır. Cezasızlık sorunuyla baş etmede ve personelin güçlendirilmesinde önemli bir mekanizmadır.

Çocuk koruma alanında çalışma, farklı ve travmatik deneyimlere sahip çocuklarla çalışma açısından düşünüldüğünde ağır bir duygusal yük ve sorumluluğu olan bir alandır. Bu açıdan çocukla çalışan tüm personelin özlük hakları iyileştirilmeli, çalışma saatleri ve içeriği çocukların yararına olacak şekilde düzenlenmeli, bu düzenlemede personelin mesleki doyum ve tükenmişliğine ilişkin göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuklara hizmet veren kurumların insan kaynağı ve fiziki alt yapısının yeterli olmadığı, dolayısıyla ayrılan bütçe ve yapılan yatırımların da ihtiyacı karşılayamadığı

görülmektedir. Bu durum personelin iş yükünü arttırmakta, motivasyonunu düşürmekte, performans kalitesini olumsuz etkilemektedir.

5.1.4. Koordinasyona İlişkin Öneriler

Koordinasyon sorunlarının çözümü için Adalet Bakanlığı'nın hazırladığı "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi"nin hayata geçirilmesi sağlanmalı ve izlemesi yapılmalıdır. Söz konusu belge, koordinasyonun iyileştirilmesine yönelik adımların yanı sıra erken uyarı mekanizmalarının hayata geçirilmesi için de stratejiler belirlemiştir.

Suriye krizi, Türkiye'deki çocuk koruma sisteminin acil durumlar için güçlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Çocuk koruma sisteminde, hizmet alanlarının geliştirilmesinin önemli olduğu kadar, sistemin değişime, belirsizliklere ve farklılıklara açık olarak kurgulanması da önemlidir. Böylece sistem, acil durumları anlık tepkiler ve geçici çözümlerle değil, güçlü bir kriz yönetme kapasitesiyle karşılayabilir.

Çocuk koruma alanında, yerel düzeyde toplumla bağ kuran ve inisiyatif alabilen mekanizmalara ihtiyaç vardır. Örneğin, koruyucu önleyici hizmetler kapsamında değerlendirilen Çocuk Gençlik Merkezleri ile Toplum Merkezlerinin kapatılması, koruyucu önleyici hizmetler açısından, çocuğu yaşadığı çevrede fark eden yapıları ortadan kaldırmıştır.

İl ve ilçe koordinasyon kurulları toplantıları işlevsel kılınmalı, toplantıların içerik ve biçimi standart hale getirilmelidir. Bu toplantılarda STÖ'ler de aktif biçimde yerini almalı, alması sağlanmalıdır. Bu durum, çocuklarla ilgili hizmetlerin takibini, vakaların izlenmesini ve tedbirlerin etkili uygulanmasını kolaylaştıracak; kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon sorunlarının konuşulması kadar çözümünü de mümkün kılacaktır.

Erken uyarı ve önleme hizmetlerinin eksikliği sistemdeki tüm taraflar tarafından kabul edilmeli ve somutlaştırılmalıdır. Bu kapsamda sunulan hizmetler genellikle personelin eğitimi (örneğin Sağlık Bakanlığı'nın otizm taraması eğitimi) ya da çocukların belli bir konuda farkındalığının artırılmasıyla (örneğin Sağlık Bakanlığı'nın sağlıklı beslenme ve diş sağlığı konularında çocuklara yönelik farkındalık çalışmaları) sınırlıdır. Bu hizmetlerin sistematik hale getirilerek çeşitlenmesi ve yaygınlaştırılması gerekmektedir. Örneğin çocukların şiddetle karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği müfredata eklenmelidir.

Çocuklara hizmet sağlayan tüm personel, şiddet vakalarını bildirmekle yükümlüdür. Ancak bildirim yapan personel, fail tarafından gelebilecek tehditlere karşı korumasız bırakılmıştır. Bunun dışında da bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesinde engeller (bildirimi yapılacak kişinin toplumdaki nüfuzu, toplumun tepkisi vb.) söz konusudur. Bu durumlar, bildirim yapma yükümlülüğünün ihlal edilmesine neden olmaktadır. Çocuğa karşı şiddet vakalarını bildiren kamu personelinin özellikle küçük yerlerde güvenliklerini sağlayan düzenlemeler yapılmalı ve bildirim yükümlülüğünü

yerine getirmeyenlere ilişkin yaptırımlar uygulanarak, bu alandaki cezasızlık kültürü ile mücadele edilmelidir. Bildirim yükümlülüğü ile ilgili düzenlemelerin yapılmasında STÖ'lerle iş birliği sağlamak süreci güçlendirecektir.

5.1.5. Hesap Verebilirliğe İlişkin Öneriler

Türkiye'de çocuk koruma sisteminde hesap verebilirlik mekanizmaları güçlendirilmelidir. Kararların tavsiye niteliğinden öteye geçmesi ve yaptırımı dönüşmesini sağlayacak hukuki düzenlemelere gidilmeli; hesap verebilirliği artıran yapılar (Örneğin TBMM'de çocuk hakları ile ilgili daimi bir komisyon kurulması gibi) oluşturulmalıdır.

Çocukla çalışma, uzmanlık gerektiren bir uygulamadır. Hesap verebilirlik mekanizmalarının her birinde, çocukla ilgili ayrı bir birim kurulmalı ve uzmanlaşması sağlanmalıdır.

Bu mekanizmalara STÖ'lerin aktif katılımı sağlanmalıdır. Hesap verebilirlik mekanizmalarının şeffaf ve objektif işlevi ancak bu şekilde mümkün olabilir.

Bilgi ve şikâyetler için her bakanlık bünyesinde hatlar uygulamaya geçmiş olsa da sadece çocukların kullanacağı bir telefon hattı oluşturulmalı, başta çocuklar olmak üzere toplumda bu konuda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Örneğin Alo 183 telefon hattının önceliği kamu hizmetleri konusunda danışmanlık ve yönlendirme yapmaktır. Hat, şiddet vakası bildirimleri alıyor olsa da son dönemde telefonların açılmadığına dair eleştiriler bulunmaktadır. Sadece çocukların kullanımı için tutuklu, engelli, mülteci çocuklar gibi dezavantajlı tüm gruplar tarafından erişilebilir bir hat kurulması ihtiyacı vardır.

Çocuklara hizmet sunan kamu kurumlarına bütçeden ayrılan pay artırılrsa da, hesap verebilirliği artırmak için çocuklara ayrılan bütçe kalemlerinin tespit edilmesi ve izlenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla çocuklarla ilgili ayrıntılı ve şeffaf bir bütçe hesap verebilirlik mekanizmalarını güçlendirecektir.

5.1.6. Verilerin Kaydedilmesi ve Paylaşılmasına İlişkin Öneriler

Çocuk koruma alanında stratejilerin planlanması, durumun izlenmesi ve uygun politikaların üretilmesi için tek elde toplanan; çocukların yaş, cinsiyet, etnik köken, engel durumu, sosyo-ekonomik durumu gibi pek çok bireysel, sosyal, ekonomik özelliklerine göre ayrıştırılmış veri sağlayan ve uluslararası standartlarla karşılaştırmayı mümkün kılan ortak bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Bu verilerin sadece nicel verilerden oluşmaması, nitel verilerle de zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bu verilerin, çocuk koruma alanındaki tüm kamu kurumu ve sivil toplum örgütlerine açık olması hem kurumlar arası iş birliğini ve koordinasyonu hem de hesap verebilirlik mekanizmalarını güçlendirecektir.

Her kurum, verilerini toplama ve arşivleme konusunda, izleme sistemlerinin

standartlaşması amacıyla çevrimiçi sistemler kullanılmaktadır. Ancak özellikle çocuk koruma alanında hizmetlerin koordinasyonunu ve tedbir kararlarının izlenmesini sağlayacak, kurumlar arası veri ve bilgi akışı sağlayan bir sisteme ihtiyaç vardır. Çocuklarla ilgili verilerin ve kayıtların kimlerle, hangi koşullarda ne içerikte paylaşılacağına tüm kurumları ve kuruluşları kapsayan ortak standartlar belirlenmeli, yasal dayanakları oluşturulmalıdır.

Çocuk koruma sistemindeki hizmetlerin değerlendirilmesi açısından bilimsel araştırmalara ihtiyaç vardır. Kanıt temeline dayanan hizmetlerin kullanımının yaygınlaştırılması açısından bilimsel araştırma verileri özendirilmeli; araştırma süreçlerine ilişkin ortak etik standartlar oluşturulmalıdır.

5.2. SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNİN SAVUNU ALANLARINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Görüldüğü gibi, Türkiye’de çocuk koruma sisteminin, mevzuat ve politika, hizmetler ve hizmet sunma mekanizmaları, personelin niteliği (ve niceliği), kapasite, hesap verebilirlik, verilerin kaydedilmesi ve paylaşımı unsurları açısından önemli eksiklikler ve sorunlar göze çarpmaktadır. Mevcut uygulama ve düzenlemelerde STÖ’lerin potansiyellerinin çok altında yer bulduğu, işlevsel olmadığı görülmektedir. Çocuk ve aile alanında STÖ’lerin sayısının çok fazla olduğu; bazı STÖ’lerin politikaların geliştirilmesi ve değiştirilmesinde, sosyal sorunların çözümünde, hizmetlerin sunulmasında, hesap verilebilirlik meselesinde çok önemli roller aldığı açıktır. Bu bakımdan, STÖ’lerin katılımının sağlanmadığı, dışarıda tutulduğu bir çocuk koruma sisteminin önemli bir ayağı eksik kalacaktır. Yapılan tüm çalışmalar, hizmetler, kaynaklar bütüncül bir çocuk koruma sistemiyle desteklenmediği için bir bakıma israf edilecektir. Aslında, STÖ’lerin yok sayılması, dışarda tutulması; hizmet sunduğu ve çalıştığı çocuktan başlayarak diğer nüfus gruplarının da yok sayılmasına neden olmaktadır, olacaktır.

Bu yıl çocuk alanında çalışan 17 STÖ (ve 34 çalışanlar görüşmelerden oluşan) çocuk koruma vaka yönetimi konusunda Proje Raporu, STÖ’lerin durumuna ilişkin bazı ipuçları vermiştir. Çocuk koruma vaka yönetimi uygulamasının ulusal düzeyde ortak standart operasyonel prosedürleri bulunmamasına karşın, araştırma kapsamındaki STÖ’lerin hepsinde vaka yönetiminin uygulandığı ve tamamına yakınının standart ortak prosedürleri ve rehberleri bulunduğu, yazılı etik ilkelerinin olduğu, STÖ’lerde vaka yönetimi uygulamalarının bir çok eksiğe karşın kamuya göre daha iyi yürütüldüğü, ekip çalışmasının yapıldığı, ekiplerin multi-disipliner bir biçimde yapılandırıldığı ve düzenli vaka toplantılarının yürütüldüğü vb. görülmektedir¹⁷². Raporda, STÖ’lerin çocuk koruma sisteminde önemli bir rolü olduğu ve güçlendirilmesi gereği işaret edilmiştir. Özetle STÖ’ler ve kamu ve diğer kurum ve kuruluşları, çocuk koruma sistemindeki sorumluluklarını yerine getirmeleri açısından “birbirine ihtiyaç duymakta”dır. Bir

172 Baykara Acar, Y., Acar, H., İçağasıoğlu Çoban, A., Yaman, E. & Atamtürk, E. (2018). UNICEF-Türkiye Ülke Ofisi Vaka Yönetimi Ve Rehberinin Hazırlanması Projesi Final Raporu (Yayınlanmamış Rapor).

başka deyişle, STÖ'lerin sisteme tam katılımlarının sağlanması ve işlevsel kılınması, alanda yaşanan bir çok sorunun üstesünden gelmeyi kolaylaştıracağı gibi, çalışma sistemi, kaynakları ve savunu rolüyle STÖ'ler çocuk koruma sistemin önemli bir dinamizm ve zenginlik getirecektir. Ayrıca, STÖ'ler, sistemin kendini denetlemesi ve yenilemesi açısından bir çeşit içgörü mekanizması olacaktır. STÖ'lerin çocuk koruma sistemindeki ihtiyaç duyulan rolleri ve savunu alanları şöyle özetlenebilir:

STÖ'ler çocuk koruma sisteminde hem çocuk hem de çevresine ilişkin (aile, okul, iş, sosyal yaşam vb.) birçok alanda hizmet sunmaktadır. Dolayısıyla çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında, hizmetlerin çeşitlendirilmesinde ve sorunların çözülmesinde STÖ'ler önemli bir işleve sahiptir. STÖ'nün katılımını sağlamış bir çocuk koruma sistemi, daha aktif, görünür ve işlevsel olacaktır. Bu açıdan STÖ'lerin katılımlarının hukuki ve somut uygulama zeminine (ortak prosedürler) kavuşması hayatidir.

Savunuculuk ve lobicilik, STÖ'lerin en belirgin rollerinin başında gelmektedir. Savunuculuk, STÖ'lerin karar vericileri etkileyerek, mevzuat ve politikaları toplumun dezavantajlı gruplarının lehine dönüştürme sürecini içerir. Lobicilik de benzer biçimde, kanunları değiştirmeye odaklanmaktadır. Çocuk haklarının savunuculuğu, ancak STÖ'lerin sistemin bir parçası haline getirilmesi ile mümkün olabilir.

STÖ'lerin çocuk koruma sistemin güçlenmesine katkı verebileceği ve kendisinden katkı beklenen alanlar kapsamlıdır: Çocuk sorunları hakkında farkındalık ve gündem yaratmak, politika gelişimine destek vermek, LGBTİ, mülteci, engelli çocuklar gibi dezavantajlı çocukların görünürlüğünü sağlamak, hesap verebilirliği arttırmak, tematik alanlarda uzmanlık desteği sağlamak, kamu kurumlarının ulaşamadığı bölgelere ilişkin veri toplamak vb. sıralanabilir.

Çocuk koruma sistemi, çokça ifade edildiği gibi, tüm sektörleri içine alan, alması gereken bir sistemdir. STÖ'ler olmaksızın şeffaf, katılımcı, objektif ve bütüncül bir çocuk koruma sisteminden bahsedilemez. STÖ'lerin çocuk koruma sisteminin bir parçası olması için mevzuat güçlendirilmeli, uygulanması sağlanmalıdır. Tedbirlerin uygulanmasında STÖ'lerin katılımı önemli bir ihtiyacı giderecektir. Bugün pek çok gelişmiş ülkede STÖ'ler çocuk koruma sisteminin bir parçasıdır. Bu ülkelerde STÖ'ler çocuk koruma sistemindeki bazı hizmetleri (tedbirlerin uygulanması, birtakım toplum temelli programların yürütülmesi gibi) yürütmekle sorumludur. Türkiye'de kamu yararına çalışan statüye sahip STÖ'lerin çoğu var olma savaşı vermektedirler. Dikkat edilmesi gereken, STÖ'lerin mali olarak desteklenmesi kadar, hizmetlerinin objektif biçimde değerlendirilmesi ve denetlenmesidir. Ancak bu denetleme ve destekleme, STÖ'lerin bağımsız çalışmalarını engellememelidir.

Kamu- sivil toplum işbirliği ve birlikte çalışma ortamının güçlendirilmesine ilişkin mekanizmalar (hukuki, alt yapı vb.) hayata geçirilmelidir. STÖ'lerin çocuk koruma alanındaki rolü ve işlevinin kamu kurumları ile ortak bir diyalog zemini yaratabilmesine bağlı olduğu görülmektedir. Kamu kurumları ve sivil örgütler arasında başarılı işbirliği örneklerine rağmen, güvensizliklerin giderilememesi bu zeminin oluşmasını

zorlaştırmaktadır. Suriye krizi gibi kamunun acil ve yoğun desteğe ihtiyaç duyduğu durumlarda, bu güvensizliğin daha kolay aşılabildiği ve sivil toplumla işbirliği olanaklarının arttığı görülmüştür. UNHRC, IOM, UNICEF gibi uluslararası kuruluşların dışında, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği gibi STÖ'ler Suriye krizinde önemli role sahiptir ve mülteci çocukların korunmasına katkı vermeye devam etmektedir.

STÖ'ler özellikle dezavantajlı ve toplumdaki dışlanmış gruplarla ilgili çalışmalar, savunuculuk ve kurum/kuruluşların hesap verebilirliği açısından çok önemli sorumlulukları olan örgütlerdir. Örneğin, kapalı bakım kurumları gibi çeşitli kurum ve kuruluşlarının incelemeleri ve değerlendirmelerinde STÖ'lerin güçlü katılımı şeffaflığı artıracaktır¹⁷³.

Son olarak, bu çalışmada ortaya konmaya çalışılan tüm çabaların başlıca öznesinin çocuklar olduğu unutulmamalıdır. Çocuk koruma alanında yapılacak her çalışma, bu raporun yapamadığını yapmalı ve çocuk katılımının sağlanmasını ve çocukların kendilerini ilgilendiren bu temel konuda (ve her konuda) görüşlerinin alınmasını garanti altına almalıdır.

173 STK Raporu: Türkiye'de Çocuk Haklarının Durumu 2001-2011, (www.cocukhaklarizleme.org/wp-content/uploads/NGO-Report-TR.pdf)

KULLANILAN KAYNAKLAR

- Acar, H. ve Çamur Duyan G. (2012). "Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri Işığında Türkiye'nin Çocuk Fotoğrafını Yorumlamak". Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu Kitabında Yayınlanmış Bildiri. Ankara. Mutlu Çocuklar Derneği ve Kırıkkale Üniversitesi Kadın Sorunları, Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Adalet Bakanlığı, ASPB (Mülga), Hakimler ve Savcılar Kurulu (Önceki adıyla Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu), Türkiye Adalet Akademisi (Mülga) ve Unicef. (2014) Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi (2014-2019).
- Çocuk Koruma Kanunu'nun 4 Yıllık Değerlendirme Toplantısı Raporu (2009). Adalet Bakanlığı ve Unicef http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/egitimbasvuru_raporlar/cocukkoruma.pdf
- Aldemir, V. (2011). Çocuk Koruma Kanununun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunda Uygulanmasına İlişkin Bir Değerlendirme. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet ABD Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ASPB (Mülga, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı). (2017)Türkiye'de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalışmayı Raporu.
- Atılğan A. ve Ümit Atılğan, E. (2009). "Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. İnsan Hakları Ortak Platformu için Kapasite Geliştirme Derneği tarafından Basılan Rapor.
- Banati, P., ve Alexander, G. (2012). UNICEF, The Structural Determinants of Child Well-being. An Expert Consultation Hosted by the UNICEF Office of Research, 22-23 June 2012, Florence, Italy.
- Baykara Acar, Y. (2012). Çocuk Mağdurlar, Viktimoloji, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Polis Akademisi s. 2-18.
- Beter, Ö.(2010)Türkiye ve İngiltere Vede Çocuk Koruma Sistemlerinin Karşılaştırılması. Doktora Tezi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- BMMYK Çocuğun Yüksek Yararını Belirleme Rehberi -UNHCR Guidelines on Determining the Best Interests of the Child (2008). United Nations High Commissioner for Refugees, Switzerland, <http://www.unhcr.org/4566b16b2.pdf>
- Bradshaw, J. (2015). Child Poverty and Child Well-Being in International Perspective. E. Fernandez et al. (eds.), Theoretical and Empirical Insights into Child and Family Poverty, Children's Well-Being: Indicators and Research 10, Springer International Publishing.s. 59-71.

Brieland, Donald, Fallon, B., Korr, W. (1994). "Act Now For Children's Rights" Social Work. 39,1: 132-135. Akt: Acar, H. (2000). "Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan Kimi Haklar Açısından Sokakta ve Hizmet Sektöründe Çalışan Çocuklar". Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Büker, H. ve Gültekin, S (2013). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eğitimi Katılımcı El Kitabı. Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi, UNICEF Türkiye Ortak Yayını. S: 53.

Change People (2011). "What is safeguarding? Easy Reading". 2011. Erişim adresi: www.changepeople.org.

Çocuk Koruma Kanunu'nun Dört Yıllık Değerlendirme Toplantısı, Aralık 2009, Toplantı Raporu, UNICEF, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-koruma-kanunu%202009.pdf>

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1996) Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Yayını.

Coşkun, A. Ve diğerleri (2010). Ceza Sorumluluğunun Değerlendirilmesi Rehberi.

Çelik, C. (2005). "Çocuk Kavramı Ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi", Hukuk Ekonomi ve Sisyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Sayı 36 (Paragraf, 12-13-14).

Çocuk Koruma Kanunu (5395), Kabul Tarihi: 3/7/2005, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 15/7/2005, Sayı : 25876.

Çocuk Koruma Eğitim Materyali Modül 1, Training Manual Module 1 (2012) Theory, What is Child Protection? <https://resourcecentre.savethechildren.net/sites/default/files/documents/5403.pdf>

Delaney, S., Quigley, P., & Shuteriqi, M. (2014). Understanding and applying a systems approach to child protection: A guide for programme staff. Child Frontiers and Terre des homes.

Dünya Sağlık Örgütü Çocuğa Kötü Muameleyi Önleme Raporu (WHO). (2006) Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect, World Health Organization

Forbes, B., Luu, D., Oswald, E., ve Tutnjevic, T. (2011). A systems approach to child protection: A World Vision discussion paper. Monrovia, CA: World Vision International.

- Girl Power Alliance (2017). Making child protection systems work better. Lessons from the Girl Power Programme 2011-2015. <https://www.childhelplineinternational.org/wp-content/uploads/2017/11/4157.pdf>
- Graf, G. ve Schweiger, G. (2015). "Introduction: Conceptualizing Children's Well-Being". Schweiger, G., ve Graf, G. (Eds.). (2015). The well-being of children: Philosophical and social scientific approaches. Walter de Gruyter GmbH & Co KG., ss.1-18.
- Gündem Çocuk (2009). Türkiye Çocuk Politikası (Çalıştay Sonuçları). Özgün Matbaacılık. Ankara
- HM Government (2015). Working Together to Safeguard Children: A guide to inter-agency working to safeguard and promote the welfare of children. (2015). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/592101/Working_Together_to_Safeguard_Children_20170213.pdf
- İnce, T. ve Yurdakök, K. (2014). Munchausen by Proxy Sendromu; Ağır Bir Çocuk İstismarı Formu. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, 8(3):165-170.
- Jones, A. S., LaLiberte, T., ve Piescher, K. N. (2015). Defining and strengthening child well-being in child protection. Children and youth services review, 54, 57-70.
- Kammerman, S.B. ve Gatenio-Gabel, S. (2014). Social Work and Child Well-Being, Handbook of Child Well-Being: Theories, Methods and Policies in Global Perspective, Ben-Arieh, A., Casas, F., Frønes, F. Ve Korbin, J.E. (Eds.), DOI 10.1007/978-90-481-9063-8, New York: Springer Reference, s.403-414.
- Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Koşar, N.G. (1992). Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı. (İkinci Baskı), Ankara.
- Medrano T., Tabben-Toussaint A. (2012). Manual 1: Child Protection Basics, FHI 360 Child Protection Toolkit. Research Triangle Park, NC: FHI 360.
- Munro, E. (2011). The Munro Review of Child Protection: Final Report: A child-centred system. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175391/Munro-Review.pdf
- Munro, E. (2010). Learning to reduce risk in child protection. British Journal of Social Work, 40(4), 1135-1151.

- Moore, T. (2015). "Keeping them in Mind". Schweiger, G., ve Graf, G. (Eds.). (2015). The well-being of children: Philosophical and social scientific approaches. Walter de Gruyter GmbH & Co KG., ss.49-67.
- Munro, E. (2010). The Munro Review of child protection part one: A systems analysis . Lon- don: TSO .
- Müderrişoğlu, S., Uyan Semerci, P., Yakut Çakar, B., Karatay, A., ve Akkan, B.E. (2013). Çocuk Refahı Belgesi. Kalkınma Bakanlığı ve UNICEF Türkiye Temsilciliği. <http://www.sck.gov.tr/ocd/%C3%87ocuk%20Refah%C4%B1%20Belgesi.pdf>
- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu C., Akço, S. Akbulut, B. (2016) Türkiye'de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 7 İl Uzman Toplantısı Raporu. Bernard van Leer Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi ve Hümanist Büro Yayını.
- O'Donnell, D. ve Seymour, D.(2004). Child protection A handbook for Parliamentarians. Switzerlan: Inter-Parliamentary Union.https://www.unicef.org/publications/index_21134.html
- Ray, P. Ve Carter, S. (2007). Each and Every Child: Understanding and Working with Children in the Poorest and most Difficult Situations, Understanding And Working With Children In The Poorest And Most Difficult Situations, Plan UK.
- Rosenberg, D., ve Cantwell, H. (2007). ABC of child protection. (4th ed.). S.R. Meadow, J. Mok ve D. Rosenberg (Eds.), Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Salim, M., (2011). Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Sarıaltın, D.M., (2017) Kurum Bakımındaki Çocuklara İlişkin Sistemin Sosyal Refah Çalışanları Gözüyle Değerlendirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisanz Tezi.
- Sosyal Hizmetler Kanunu(2828). Kabul Tarihi : 24/5/1983, Yayımlandığı Resmî Gazete, Sayı: 18059(Kanunun adı "2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu" iken, 3/6/2011 tarihli ve 633 sayılı KHK'nin 35. maddesiyle değiştirilmiştir).
- Tan, M., (1993), "Çocukluk: Dün ve Bugün." B.ONUR (Ed) Toplumsal Tarihte Çocuk, _İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını. Akt: Cankurtaran ÖNTAŞ, Ö. (2006). "Çocuk Hakları Perspektifi Bağlamında Karakol ve Çocuk Şubesinde Çalışan Polislerin Suça Yönelen Çocuklara Yaklaşımları".Polis Bilimleri Dergisi Cilt:8 (3-4).
- Tarımeri, N. (2007). Çocuk Koruma (ma) Kanunu 1.Ankara: SABEV Yayınları,
- Tarımeri, N. (2008). Çocuk Koruma (ma) Kanunu 2.Ankara: SABEV Yayınları

- Terre des Hommes. (2014). Understanding and Applying a Systems Approach to Child Protection: A Guide for Programme Staff. https://www.tdh.ch/sites/default/files/tdh_e.pdf
- The World Bank's Policy Framework (2004). Who are the Vulnerable Children? Presentation for the Workshop "Helping Orphans and Vulnerable Children (OVC) in Africa: Tips for Practitioners" Washington DC, October 27-29. <http://bettercarenetwork.org/sites/default/files/Who%20Are%20the%20Vulnerable%20Children%3F.pdf>
- Topaloğlu, M. (2007). Türk Hukukunda Çocuğa Özgü Güvenlik Tedbirleri. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Türk Ceza Kanunu (5237). Kabul Tarihi: 26.9.2004, Sayı:25611.
- UNICEF (2006). "What is Child Protection?" Child Protection INFORMATION Sheet. https://www.unicef.org/protection/files/What_is_Child_Protection.pdf
- UNICEF. (2010). Mapping and Analysis of The Child Protection System in Sierra Leone. https://www.unicef.org/wcaro/english/Child_Protection_Systems_Sierra_Leone_Report.pdf
- UNICEF (2011). Child Protection Systems- Mapping and Assessment Toolkit – Users' Guide. https://www.unicef.org/protection/files/Mapping_and_Assessment_users_guide_Toolkit_En.pdf
- UNICEF. (2011). Child Protection Systems- Mapping and Assessment Toolkit – Users' Guide. https://www.unicef.org/protection/files/Mapping_and_Assessment_users_guide_Toolkit_En.pdf
- UNICEF. (2011). Report of The Mapping and Analysis of Ghana's Child Protection System. https://www.unicef.org/wcaro/english/Ghana_Mapping_Analysis_Child_Protection.pdf
- UNICEF. (2011). Mapping and Assessment of The Child Protection System in Timor-Leste. http://bafuturu.org/publications/CP_System_Mapping_Timor-Leste_final.pdf
- UNICEF. (2012). Strengthening Child Protection Systems in Sub-Saharan Africa. https://www.unicef.org/protection/files/strengthening_child_protection_systems_in_sub-Saharan_Africa_-_August_2012.pdf
- UNICEF. (2014). UNRWA Child Protection Mapping Report
- Uyan Semerci, P. ve Erdoğan, E. (2011). Türkiye'de Çocukların Gözünden Çocuğun İyi Olma Hali Alanlarının ve Göstergelerinin Tanımlanması ve Değerlendirilmesi,

UNICEF, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc.CWB%20Indicators%20through%20the%20Eyes%20of%20the%20Children>.

TURKEY CO Humanitarian Situation Report #24, UNICEF Turkey 2018 Humanitarian Situation Report, <https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20No.%2024%20-%20August%202018.pdf>

Williamson, K., Gupta, P., Landis, D. And Shannon, H. (2016). Humanitarian Evidence Programme The impact of protection interventions on unaccompanied and separated children in humanitarian crises: An evidence synthesis protocol, Oxfam GB website, <http://fic.tufts.edu/assets/OX-HEP-UASC-Print.pdf>

Welstead, M. (2015). Child Protection in England – Early Intervention. http://cap.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2015/07/27_welsteaddoc.pdf

Wulczyn, F., Daro, D., Fluke, J., Feldman, S., Glodek, C., & Lifanda, K. (2010). Adapting a systems approach to child protection: Key concepts and considerations. New York: UNICEF.

EK 1: GÖRÜŞME YAPILAN KAMU KURUMLARI, STÖ'LER VE ULUSLARARASI KURULUŞLAR LİSTESİ

Kamu Kurumları:

1. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Koruma Birimi (AÇOK)
2. ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
3. ASPB Engelli Bakım Hizmetleri Daire Başkanlığı
4. ASPB Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
5. ASPB Erişilebilirlik Dairesi Başkanlığı
6. ASPB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
7. ASPB Koruyucu Önleyici Hizmetler Daire Başkanlığı
8. Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Mağdur Hakları Daire Başkanlığı
9. Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Çocuk Gözetim Eğitim ve İyileştirme Bürosu
10. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu
11. Çocuk İzlem Merkezi
12. GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
13. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
14. Kamu Denetçiliği Kurumu
15. MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
16. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri
17. MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü
18. Sağlık Bakanlığı Ruh Sağlığı Programı
19. Türkiye Halk Sağlığı Kurumu

Sivil Toplum Örgütleri

1. Ankara Barosu
2. Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)
3. Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
4. Eski 25 Derneği
5. Hayat Sende Derneği
6. Hayata Destek Derneği
7. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
8. İzmir Barosu Çocuk Hakları Merkezi
9. Kalkınma Atölyesi Kooperatifi
10. Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü
11. Kızılay Sosyal Hizmetler Müdürlüğü
12. Korunmaya Muhtaç Çocuklar (Koruncuk) Vakfı
13. Mülteciler Derneği
14. Mülteci Hakları Merkezi
15. Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle dayanışma Derneği (Öz-Ge Der)
16. Sened Derneği
17. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)
18. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER)

19. Tarlabası Toplum Merkezi
20. Türk Psikologlar Derneği
21. Türkiye Psikiyatri Derneği
22. Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı (YÖRET)
23. Uçan Balon Derneği
24. Uluslararası Çocuk Merkezi

Uluslararası Kuruluşlar

1. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
2. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
3. IOM
4. RET International
5. Save The Children

NOTLAR

A series of horizontal dotted lines for writing notes.

